

ROK XIV.

Nr. 8—(126).

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO BRZESKIEGO

PAŹDZIERNIK

1937 R.

T R E Ś Ć :

<u>Poz.</u>	<u>Str.</u>	<u>Poz.</u>	<u>Str.</u>
78. Wymiar godzin nauczania oraz innych zajęć nauczycieli	358	Komunikaty	382
79. Dodatki służbowe nauczycieli szkół państwowych i publicznych.	362	Książki szkolne dozwolone dla szkół zawodowych	388
80. Wynagrodzenie kontraktowych nauczycieli szkół państwowych i publicznych.	364	Wydawnictwa dozwolone do użytku szkolnego	394
81. Instrukcja dotycząca realizacji programu nauki w państw. liceum ogólnokształcącym	370	C Z Ę Ś Ć N I E U R Z Ę D O W A .	
82. Organizacja przysposobienia młodzieży szkolnej do obrony kraju.	374	Słowo od Redakcji	397
83. Audycje radiowe dla szkół powszechnych .	376	Przemówienie Ministra W. R. i O. P.	398
84. Ćwiczenia dziesięciominutowe	376	Sprawozdanie z akcji zaopatrywania publ. szkół powsz. Okr. Szk. Brzeskiego w pomoce naukowe w 1936/37 r. szk.	399
85. Stan higieniczno-sanitarny publiczn. szkół powszechnych	377	Pomoce naukowe — B. Kochański	402
86. Wydawnictwo „Sport Szkolny”	378	Praktyczne wskazówki w sprawie konserwacji i użycia narzędzi do zajęć praktycznych	407
87. Należenie do stowarzyszeń uczniów szkół zawodowych dokształcających	378	Prawda jedyna w czynie ludzkim — T. Parnowski	410
88. Plan zaopatrywania publiczn. szkół powsz. w pomoce naukowe w 1937/38 r.	378	Biuletyn Centralnych Pracowni Dydaktycznych	414
89. Protokół z posiedzenia Okr. Komisji Kwalifikacyjnej dla korespon. zaw. strzeleckich.	379	Nowe książki i czasopisma	419
90. Ruch służbowy.	381	Komunikat	424

Pomoce szkolne ułatwiają nam pracę. Trzeba je dobrze znać, powiększać systematycznie, konserwować starannie i umiejętnie stosować w pracy.

78.

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego.

z dnia 10 sierpnia 1937 r (BP-18267/37)

o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” Nr 10 poz. 316 z 1937 r.)

Na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli (Dz. U R P. Nr. 104, poz. 873 z r. 1932), zmienionej rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 października 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr. 85, poz. 660) postanawiam, co następuje:

PRZEPISY SZCZEGÓLNE.

I. Przedszkola.

§ 1. (1) Wychowawczynie przedszkola obowiązana jest do prowadzenia zajęć wychowawczych w wymiarze 30 godzin tygodniowo.

(2) Kierowniczka przedszkola obowiązana jest do prowadzenia zajęć wychowawczych w wymiarze 28 godzin tygodniowo. W przedszkolach o trzech i więcej oddziałach odlicza się kierownicze z obowiązkowego wymiaru zajęć po dwie godziny tygodniowo za każdy oddział powyżej dwóch.

II. Publiczne szkoły powszechne.

§ 2. (1) Nauczyciel szkoły powszechnej obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 30 godzin lekcyjnych tygodniowo.

(2) Prefektowi szkoły powszechnej odlicza się od powyższego wymiaru godzin nauczania 6 godzin na zajęcia duszpasterskie, związane z praktykami religijnymi uczniów.

§ 3. Nauczyciel szkoły powszechnej specjalnej, względnie oddziału specjalnego (pomocniczego), obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 28 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 4. (1) Kierownik szkoły powszechnej obowiązany jest zgodnie z postanowieniami statutu publicznych szkół powszechnych do udzielania nauki w wymiarze:

28 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 2 nauczycielach,

26 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 3 nauczycielach,

24 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 4 nauczycielach,

22 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 5 nauczycielach,

20 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 6 nauczycielach.

(2) Przy liczbie nauczycieli nie mniejszej od 7, kierownik otrzymuje za każdy oddział powyżej 7 — dwie godziny tygodniowo dalszej zniżki, a więc przy ośmiu oddziałach uczy 18 godzin tygodniowo, przy dziewięciu oddziałach — 16 godzin tygodniowo i t. d.

§ 5. Kierownik szkoły powszechnej specjalnej obowiązany jest, zależnie od liczby nauczycieli względnie oddziałów, do udzielania nauki w wymiarze godzin, przewidzianym w § 4, zmniejszonym o 2.

§ 6. Nauczyciel szkoły powszechnej, powołany do pracy instruktorskiej, otrzymuje na czas pełnienia tej pracy zniżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania do 6 tygodniowo. W wyjątkowych przypadkach Minister może zmniejszyć mu ten wymiar lub zwolnić go całkowicie od godzin lekcyjnych.

III. Szkoły średnie ogólnokształcące i zakłady kształcenia nauczycieli.

§ 7. Nauczyciel szkoły średniej ogólnokształcącej (gimnazjum i liceum) i seminarium dla wychowawczyń przedszkoli, obowiązany jest do udzielania nauki w następującym wymiarze:

a) 27 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: rysunek, zajęcia praktyczne, śpiew i muzykę, ćwiczenia cielesne, przysposobienie wojskowe, przysposobienie sportowe,

b) 23 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: religię, historię, geografję, higienę, filozofję, zagadnienia życia współczesnego,

c) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w III kategorii przedmiotów, obejmującej: języki i matematykę, fizykę, chemię, biologję.

§ 8. (1) Nauczyciel Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego, Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej, Państwowego Instytutu Robót ręcznych i pedagogium, obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 18 godzin lekcyjnych tygodniowo.

(2) Nauczyciel liceum pedagogicznego obowiązany jest do pełnienia wszystkich czynności, związanych z przygotowaniem zawodowym uczniów, oraz do udzielania nauki w następującym wymiarze:

a) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: rysunek, zajęcia praktyczne, przysposobienie wojskowe, przysposobienie sportowe, śpiew i muzykę, gospodarstwo domowe, higienę szkolną, ćwiczenia cielesne,

- b) 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: religię, naukę języków, historię, matematykę, fizykę i chemię, biologię, geografę, pracę społeczno - wychowawczą, przedmioty pedagogiczne.

§ 9. Nauczyciel Państwowego Instytutu Nauczycielskiego obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 15 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 10. Dyrektor (przełożona) względnie pełniący obowiązki dyrektora (przełożonej).

- a) Państwowego Instytutu Nauczycielskiego, oraz pedagogium i liceum pedagogicznego, przy których jest zorganizowany internat — obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 4 godzin lekcyjnych tygodniowo,

- b) Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego, Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej, Państwowego Instytutu Robót Ręcznych, szkoły średniej ogólnokształcącej, obejmującej gimnazjum i liceum, oraz pedagogium i liceum pedagogicznego, — obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo,

- c) seminarium dla wychowawców przedszkoli, szkoły średniej ogólnokształcącej, obejmującej tylko gimnazjum, — obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 8 godzin tygodniowo.

§ 11. Nauczyciel szkoły ćwiczeń lub publicznej szkoły powszechnej, spełniającej zadania szkoły ćwiczeń, obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 23 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 12. (1) Kierownik (nauczyciel, pełniący obowiązki kierownika) szkoły ćwiczeń, lub publicznej szkoły powszechnej, spełniającej zadania szkoły ćwiczeń, obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze:

18 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 2 oddziałach czynnych,

16 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 3 — 4 oddziałach czynnych,

14 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 5 — 6 oddziałach czynnych,

12 godzin lekcyjnych tygodniowo w szkole o 7 oddziałach czynnych.

(2) Pełniący obowiązki kierownika szkoły ćwiczeń nauczyciel przedmiotów pedagogicznych w liceum pedagogicznym, obowiązany jest do udzielania nauki łącznie w liceum pedagogicznym i szkole ćwiczeń w wymiarze:

15 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 2 oddziały czynne,

13 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 3 — 4 oddziały czynne,

11 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 5—6 oddziałów czynnych,

9 godzin lekcyjnych tygodniowo, gdy szkoła liczy 7 oddziałów czynnych.

§ 13. (1) Nauczyciel szkoły średniej ogólnokształcącej, liceum pedagogicznego lub pedagogium, powołany do pracy instruktorskiej, otrzymuje na czas pełnienia tej pracy zniżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania do 6 godzin lekcyjnych tygodniowo. W wyjątkowych przypadkach Minister może go zwolnić całkowicie od obowiązku nauki.

(2) Nauczyciel szkoły średniej ogólnokształcącej, liceum pedagogicznego lub pedagogium, pełniący obowiązki kierownika ogniska metodycznego, otrzymuje na czas pełnienia tej pracy zniżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania do 12 godzin lekcyjnych tygodniowo.

IV. Szkoły zawodowe.

§ 14. (1) Nauczyciel szkoły zawodowej obowiązany jest do udzielania nauki w następującym wymiarze:

- a) 27 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: pisanie na maszynie, zajęcia warsztatowe, zajęcia praktyczne z wyjątkiem szkół średnich rolniczych, liceów rolniczych, liceów gospodyń wiejskich oraz szkół przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, muzykę, śpiew, ćwiczenia cielesne, przysposobienie wojskowe, przysposobienie sportowe,

- b) 23 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: religię, historię, higienę z wyjątkiem liceów gospodarstwa domowego oraz szkół przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, naukę o Polsce współczesnej, zajęcia praktyczne w szkołach średnich rolniczych, liceach gospodyń wiejskich oraz w szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia;

- c) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w III kategorii przedmiotów, obejmującej: naukę ogólną języków, prawoznawstwo (zasady prawa) z wyjątkiem liceów administracyjnych i mierniczych, pedagogię, psychologię, rachunki i matematykę z wyjątkiem liceów przemysłowych męskich geometrię wykreślną, perspektywę, fizykę, chemię ogólną, przedmioty przyrodnicze, ćwiczenia w pracowniach fizycznej i chemicznej ogólnej i przyrodniczej, geografę gospodarczą z wyjątkiem szkół handlowych i kupieckich,

zagadnienia gospodarcze i społeczno-państwowe z wyjątkiem liceów rolniczych oraz liceów gospodyń wiejskich, politykę agrarną, stenografię, estetykę, rysunek, rysunek zawodowy w szkołach stopnia gimnazjalnego i niższego, rysunek techniczny, rysunek z ćwiczeniami plastycznymi, rysunek odręczny, rysunek zawodowy artystyczny;

- d) 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w IV kategorii przedmiotów, obejmującej przedmioty, wymienione w programach nauki, jako przedmioty zawodowe, a nie zaliczone do poprzednich kategorii, a nadto matematykę w liceach przemysłowych męskich, mechanikę techniczną, chemię techniczną, chemię z materiałoznawstwem, higienę w liceach gospodarstwa domowego oraz w szkołach przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, naukę języka w zastosowaniu do zawodu w szkołach kupieckich, handlowych i hotelarskich, chemię w liceach rolniczych oraz w liceach gospodarstwa domowego, współczesne zagadnienia społeczno-państwowe i gospodarcze w liceach rolniczych oraz w liceach gospodyń wiejskich.

(2) Ponadto każda z wymienionych kategorii obejmie przedmioty i ćwiczenia, które Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do niej zaliczy.

§ 15. (1) Kierownik warsztatów w szkole męskiej obowiązany jest do pełnienia wszystkich czynności, związanych z kierownictwem warsztatami i zajęciami praktycznymi uczniów, przez cały czas pracy uczniów w warsztatach szkolnych oraz do udzielania nauki:

- a) gdy zajęcia uczniów w warsztatach trwają od 10 do 23 godzin tygodniowo w wymiarze od 14 do 9 godzin lekcyjnych tygodniowo, w zależności od decyzji Ministerstwa,
- b) gdy zajęcia uczniów w warsztatach trwają 24 lub więcej godzin tygodniowo—w wymiarze 8 do 6 godzin lekcyjnych tygodniowo z tym, że ogólny wymiar godzin czynności w warsztatach i godzin nauczania wynosi 32 godziny tygodniowo,

(2) Kierownik (czka) warsztatów w szkole żeńskiej obowiązany(a) jest do pełnienia wszystkich czynności związanych z kierownictwem, warsztatami i zajęciami praktycznymi uczennic, w ogólnym wymiarze 36 godzin tygodniowo, a w tym do udzielania nauki w wymiarze uzupełniającym godziny zajęć warsztatowych do 36 tygodniowo, lecz nie mniejszym niż 12 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 16. Kierownik wydziału, względnie działu, obowiązany jest do pełnienia wszystkich czynności, związanych z kierownictwem, oraz do udzielania nauki w wymiarze od 12 do 18 godzin lekcyjnych tygodniowo, zależnie od wielkości wydziału (działu) i decyzji Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 17. Asystent, względnie instruktor szkoły zawodowej, obowiązany jest do pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w wymiarze 36 godzin tygodniowo.

§ 18. Asystent, względnie instruktor szkoły zawodowej, który nie może być zajęty czynnościami asystenckimi, względnie instruktorskimi w pełnym wymiarze godzin, określonym w § 17, obowiązany jest do pracy, związanej z prowadzeniem pracowni, względnie warsztatów, w liczbie godzin, brakującej mu do pełnego wymiaru.

§ 19. Dyrektor szkoły zawodowej obowiązany jest niezależnie od pełnienia czynności dyrektora szkoły do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo.

V. Szkoły artystyczne.

§ 20. Nauczyciel konserwatorium muzycznego obowiązany jest do udzielania nauki w następującym wymiarze:

- a) 27 godzin lekcyjnych tygodniowo w I kategorii przedmiotów, obejmującej: naukę gry na fortepianie dodatkowym, akompaniament, naukę gry na instrumentach perkusyjnych, ćwiczenia ruchowe (np. gimnastykę rytmiczną) język włoski, łacinę, kostiumologię, charakteryzację, inspekcję orkiestry i chóru.
- b) 21 godzin lekcyjnych tygodniowo w II kategorii przedmiotów, obejmującej: niższe i średnie kursy gry na fortepianie, skrzypcach, altówce, wiolonczeli i organach, naukę gry na instrumentach dętych, kontrabasie i harfie (wszystkie kursy), zasady muzyki, solfeż, harmonię, kontrapunkt, instrumentoznawstwo, historię muzyki, czytanie partytur, naukę o formach, psychologię, logikę, akustykę, estetykę, pedagogikę ogólną i specjalną, reżyserię i korepetycję w klasie operowej; rytuał kościelny dla organistów,
- c) 18 godzin lekcyjnych tygodniowo w III kategorii przedmiotów, obejmującej: wyższe kursy fortepianu, skrzypiec, altówki, wiolonczeli, organów, teorię i kompozycję specjalną, dyrygenturę, śpiew, solowy oraz orkiestrę, chór i zespoły kameralne,
- d) 13 godzin lekcyjnych tygodniowo w IV kategorii przedmiotów, obejmującej:

kursy repertuarowe (wirtuozowskie) oraz cykl nauk muzykologicznych.

§ 21. Dyrektor (rektor) konserwatorium muzycznego obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo, a zastępca dyrektora (wicedyrektor) — 12 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 22. Nauczyciel Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej obowiązany jest do udzielania nauki w wymiarze 18 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 23. Dyrektor Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej obowiązany jest do udzielania nauki o wymiarze 6 godzin lekcyjnych tygodniowo.

§ 24. Nauczyciele, asystenci, instruktorzy i dyrektorzy Instytutów Sztuk Plastycznych, obowiązani są do udzielania nauki i innych zajęć w wymiarze określonym w §§ 14 punk d), 15, 16, 17, 18, 19.

PRZEPISY WSPÓLNE.

§ 25. Oprócz udzielania nauki, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich, do ogółu zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół należy spełnianie wszystkich czynności, przewidzianych osobnymi przepisami.

§ 26. (1) Gdy szczególne warunki organizacyjne szkoły w związku z planem godzin będą tego wymagały, nauczyciele i kierownicy szkół obowiązani są do udzielania nauki względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w wymiarze wyższym, niż określony przepisami szczególnymi — czyli w godzinach nadliczbowych.

(2) Wymiar godzin nadliczbowych, do którego nauczyciele są obowiązani, nie może przekraczać:

- a) dla nauczycieli wszystkich typów szkół — 4 godzin tygodniowo,
- b) dla kierowników wydziałów — 3 godzin tygodniowo,
- c) dla dyrektorów i kierowników wszystkich typów szkół, z wyjątkiem kierowników publicznych szkół powszechnych (specjalnych) — 2 godzin tygodniowo.

(3) Kierownicy warsztatów, asystenci i instruktorzy w szkołach zawodowych zobowiązani są do pełnienia czynności w godzinach nadliczbowych w takim wymiarze, jaki wynika z warunków organizacyjnych szkoły w związku z planem godzin.

(4) Kierownicy publicznych szkół powszechnych (specjalnych) nie mogą być zatrudnieni w godzinach nadliczbowych.

§ 27. Za pracę w godzinach nadliczbowych przysługuje nauczycielowi (asystentowi, instruktorowi) dodatek służbowy w wysokości, określonej osobnymi przepisami.

§ 28. (1) Nauczyciel (kierownik wydziału, działu warsztatu), asystent, instruktor i dyrektor (kierownik, przełożona), który otrzymał na podstawie właściwych przepisów zniżkę obowiązującego go wymiaru godzin nauczania, względnie wymiaru godzin czynności asystenckich lub instruktorskich, nie może być w tym czasie zatrudniony w godzinach nadliczbowych.

(2) Przepis ustępu poprzedniego nie dotyczy nauczycieli, pełniących obowiązki kierowników ognisk metodycznych, którzy mogą być zatrudnieni w godzinach nadliczbowych w wymiarze najwyżej 3 godzin tygodniowo.

§ 29. (1) Nauczyciel, który zgodnie z przepisanim planem godzin nie udzielał w pewnych okresach roku szkolnego nauki w obowiązującym go wymiarze godzin lekcyjnych tygodniowo, powinien tę brakującą liczbę godzin lekcyjnych, o ile organizacja planu nauki tego wymaga, uzupełnić w innych okresach roku szkolnego, przy czym nie można go zobowiązywać do większej liczby godzin, niż 32 tygodniowo.

(2) Gdy wskutek tego w pewnych okresach nauczyciel udzielał nauki w wymiarze wyższym od normalnie go obowiązującego, prawo do dodatku służbowego za godziny nadliczbowe przysługiwać mu będzie dopiero po uzupełnieniu wszystkich godzin, brakujących mu do normalnego wymiaru w poszczególnych okresach roku szkolnego.

§ 30. (1) Nauczyciel, przydzielony do szkoły innego typu, obowiązany jest do udzielania nauki i innych zajęć w wymiarze, przewidzianym dla nauczycieli tej szkoły, do której został przydzielony.

(2) Postanowienia poprzedniego ustępu nie dotyczą nauczyciela, pozostającego na etacie jednej szkoły, któremu władza poleciła równocześnie spełnianie obowiązków w innej szkole.

§ 31. (1) Jeżeli nauczyciel naucza przedmiotów, należących do różnych kategorii, to za kategorię zasadniczą, według której oznacza się obowiązujący go wymiar godzin lekcyjnych, przyjmuje się kategorię, obejmującą przedmioty, do nauczania których posiada kwalifikacje nauczycielskie, lub które głównie studiował, względnie te, których naucza w największej liczbie godzin.

(2) Przy równej liczbie godzin nauczania, przedmiotów różnych kategorii, za kategorię zasadniczą, według której oznacza się obowiązujący nauczyciela wymiar godzin lekcyjnych, przyjmuje się kategorię przedmiotów, do nauczania których posiada kwalifikacje.

(3) Jeżeli nauczyciel, o którym mowa w ustępie poprzednim, udziela lekcji przedmiotów kategorii zasadniczej w liczbie godzin, nie dochodzącej obowiązującego go w tej kategorii przedmiotów wymiaru, wówczas powinien brakującą liczbę godzin uzupełnić równą jej liczbą godzin, udzielanych przez niego przedmiotów innych kategorii.

(4) Nauczyciel ćwiczeń cielesnych może brakującą mu do obowiązującego go wymiaru liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić godzinami przysposobienia sportowego, prowadzonego przez niego w szkole w godzinach popołudniowych, a jeśli nauczyciel ten jest lekarzem, może brakującą liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić godzinami zajęć higieniczno-lekarskich.

5) Nauczyciel, będący kierownikiem pedagogicznym hufca szkolnego może brakującą mu do obowiązującego wymiaru liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić najwyżej 4 godzinami zajęć w hufcu szkolnym.

(6) Nauczyciel, będący wychowawcą internatu, może brakującą mu do obowiązującego wymiaru liczbę godzin lekcyjnych uzupełnić najwyżej 10 godzinami wychowawstwa w intercie. W tym przypadku nie przysługuje mu dodatek służbowy wychowawcy internatu, a za pozostałe ewentualnie z liczby 10 godziny wychowawstwa, przekraczające obowiązujący go wymiar godzin nauczania, otrzymuje dodatek służbowy za godziny nadliczbowe.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

§ 32 (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1937 r.

(2) Z dniem tym tracą moc obowiązującą wszelkie przepisy wydane dotychczas w sprawach objętych rozporządzeniem niniejszym, w szczególności rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 24 stycznia 1934 r. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 4), z dnia 26 maja 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 57) i z dnia 29 października 1934 r. o wymiarze zajęć asystentów i instruktorów w szkołach zawodowych (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 8, poz. 123).

M i n i s t e r
(—) *Wł. Świątostawski.*

79.

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 10 sierpnia 1937 r. (BP-14572/37)

o dodatkach służbowych, należnych pozostającym na etacie Państwa nauczycielom szkół państwowych i publicznych z tytułu nauczania i zajęć w godzinach nadliczbowych oraz z tytułu pracy w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” Nr 10 poz. 317 z 1937 r.)

Na podstawie § 40 punkte) oraz § 65 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1937 r. o zasadach zaszeregowania funkcjonariuszów państwowych do grup uposażenia i automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia, o dodatkach lokalnych, funkcyjnych i służbowych oraz o umundurowaniu niższych funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. R. P. Nr 102, poz. 781) postanawiam, co następuje:

A. Dodatki służbowe z tytułu nauczania we wszystkich typach szkół oraz z tytułu pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w szkołach zawodowych.

§ 1. Nauczyciele wszystkich typów szkół za nauczanie — a asystenci i instruktorzy warsztatowi w szkołach zawodowych za pełnienie czynności asystenckich lub instruktorskich — w godzinach nadliczbowych, tj. przekraczających wymiar, ustalony w §§ 1—3, 7—12, 14—17 i 19—24 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 sierpnia 1937 r. wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 10, poz. 316*) otrzymują dodatek służbowy, nazwany w dalszym ciągu dodatkiem służbowym za godziny nadliczbowe.

§ 2. (1) Dodatek służbowy za godziny nadliczbowe wypłaca się:

- a) jeśli nauczanie, względnie pełnienie czynności asystenckich lub instruktorskich w godzinach nadliczbowych trwa przez pełne dwa półrocza nauki szkolnej — przez 12 miesięcy;
- b) jeśli zajęcia powyższe trwają tylko przez pierwsze półrocze nauki szkolnej, koń-

*) Vide str. 358 niniejszego „Dziennika”.

- czące się w grudniu, — przez 4 miesiące, a w zawodowych szkołach przemysłowych i kształcących, w których pierwsze półrocze kończy się w styczniu — przez 6 miesięcy;
- c) jeśli zajęcia te trwają przez pełne drugie półrocze nauki szkolnej — przez 6 miesięcy;
- d) jeśli zajęcia te trwają przez okres co najmniej 5 lub więcej pełnych miesięcy, lecz nie przez pełne dwa półrocza nauki szkolnej — przez liczbę miesięcy o 1 większą od liczby miesięcy, w ciągu których zajęcia te trwały;
- e) jeśli zajęcia te trwają przez okres krótszy niż 5 miesięcy — przez okres, w którym one trwały, z tym, że nauczycielowi, który rozpoczął lub zakończył zajęcia w środku miesiąca, względnie i rozpoczął i zakończył zajęcia w środku miesiąca, należy za okresy czasu krótsze od pełnego miesiąca wypłacać za każdy dzień $\frac{1}{30}$ stawki miesięcznej.

(2) Dodatek służbowy za 11 i 12 miesiąc (punkt a) i dodatek służbowy za miesiąc dodatkowy (punkt d), określa się w wymiarze, odpowiadającym należności dla danego miesiąca za średnią miesięczną liczbę godzin nadliczbowych w okresie czasu, w ciągu którego nauczyciel był zatrudniony.

§ 3. Dodatek służbowy za godziny nadliczbowe płatny jest z góry lub z dołu w zależności od rodzaju godzin nadliczbowych. Z góry płatne są godziny nadliczbowe, przydzielone nauczycielowi na dany rok szkolny na podstawie ustalonego z góry i zatwierdzonego na cały rok szkolny podziału czynności grona nauczycielskiego. Z dołu natomiast płatne są godziny nadliczbowe, dla których okres trwania nie może być z góry ustalony (np. za godziny nadliczbowe, wynikające z powierzenia zastępstw osób chorych i urlopowanych bezterminowo).

§ 4. Stawki miesięczne dodatku służbowego za 1 obowiązkową godzinę nadliczbową w tygodniu (§ 26 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół) są następujące:

1) w przedszkolach	zł 5,—
2) w publicznych szkołach powszechnych (specjalnych) i w szkołach ćwiczeń	zł 5,—
3) w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli	zł 10.—
4) w szkołach zawodowych i instytutach sztuk plastycznych:	

a) dla nauczycieli	zł 12,—
b) dla asystentów oraz instruktorów	zł 8,—
5) w Państwowych Instytutach: Nauczycielskim, Pedagogiki Specjalnej, Robot Ręcznych, na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich i w Państwowych Pedagogiach	zł 12,—
6) w konserwatoriach muzycznych za nauczanie przedmiotów:	
a) I i II kategorii	zł 10,—
b) III kategorii	zł 12,—
c) IV kategorii	zł 16,—

§ 5. Godziny nadliczbowe nadobowiązkowe (tj. przekraczające wymiar, przewidziany w § 26 ust. 2 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. o wymiarze godzin nauczania i innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół), opłaca się według stawek ustalonych dla nauczycieli kontraktowych, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin, z tym, że stawka miesięczna za 1 godzinę nadliczbową w szkołach zawodowych nie może przekroczyć 12 zł.

§ 6. (1) Przy obliczaniu godzin nadliczbowych dla nauczycieli szkół zawodowych, którzy zamiast nauczać w szkole przeprowadzają ćwiczenia polowe, związane z nauczaniem przedmiotów zawodowych w liczbie godzin przewyższającej wymiar zajęć, obowiązujący ich w myśl § 14 i 17 rozporządzenia o wymiarze godzin nauczania i innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół — należy z liczby faktycznie odbytych godzin ćwiczeń w tygodniu wziąć $\frac{2}{3}$ (z zaokrągleniem wyniku do całości), po czym w przypadku, gdy otrzymana liczba jest większa od liczby godzin obowiązującego wymiaru zajęć — znaleźć różnicę tych liczb; otrzymana różnica stanowić będzie liczbę godzin nadliczbowych, za które przysługuje nauczycielowi dodatek służbowy.

(2) W miesiącach, w których nauczyciel otrzymuje w ten sposób obliczoną należność za godziny nadliczbowe, nie mogą mu już być wypłacane dodatki służbowe za godziny nadliczbowe z tytułu nauczania lub innych zajęć w szkole.

B. Dodatki służbowe z tytułu innych zajęć w godzinach nadliczbowych.

§ 7. Nauczyciele ćwiczeń cielesnych (przysposobienia sportowego) otrzymują na zasadach, przewidzianych w §§ 1 — 5, dodatek służbowy w wysokości miesięcznej zł 10.— za jedną godzinę w tygodniu przysposobienia sportowego, prowadzonego w myśl obowiązujących przepisów.

C. Dodatki służbowe z tytułu prac w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca.

§ 8. Stawki dodatków służbowych dla wybitnych fachowców w szkołach zawodowych i specjalnych ustala w każdym poszczególnym przypadku Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 9. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1937 r.

(2) Z dniem tym tracą moc obowiązującą rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie dodatków służbowych, należnych nauczycielom szkół państwowych i publicznych, pozostającym na etacie Państwa, z tytułu nauczania i zajęć nadliczbowych oraz z tytułu pracy w szkołach zawodowych i specjalnych w charakterze wybitnego fachowca, z dnia 24 stycznia 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 5), z dnia 26 maja 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 58), z dnia 14 czerwca 1935 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 7, poz. 79) i z dnia 4 czerwca 1936 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 81), oraz wszelkie inne przepisy, wydane w sprawach objętych niniejszym rozporządzeniem.

M i n i s t e r

(—) *W. Świętosławski*

80.

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 10 sierpnia 1937 r. (BP-14573/37)

o wynagrodzeniu opłacanych przez Państwo kontraktowych nauczycieli szkół państwowych i publicznych.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Min. W. R. i O. P. Nr 10 poz. 318 z 1937 r.)

Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr 50, poz. 304) ustalając następujące normy wynagrodzenia opłacanych przez Państwo kontraktowych nauczycieli w szkołach państwowych i publicznych.

A. Wynagrodzenie nauczycieli, zajętych w pełnej liczbie godzin.

§ 1. Przez pełną liczbę godzin nauczania, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich, rozumieć należy liczbę godzin,

określoną jako wymiar zajęć obowiązkowych nauczycieli etatowych w rozporządzeniu Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 sierpnia 1937 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 10 poz. 316).*)

§ 2. Wychowawczynie w przedszkolach otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych XI grupy.

§ 3. (1) Nauczyciele w publicznych szkołach powszechnych (szkołach specjalnych, szkołach ćwiczeń) otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych X grupy.

(2) Nauczyciele, których zaangażowano w charakterze zastępców chorych lub urlopowanych nauczycieli, mogą otrzymywać ryczałtowe wynagrodzenie miesięcznie, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych XI grupy.

§ 4. (1) Kwalifikowani nauczyciele w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu VIII grupy.

(2) Niekwalifikowani nauczyciele w tych szkołach otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu IX grupy.

§ 5. Nauczyciele w szkołach zawodowych otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu jednej z grup od IX do VI, według indywidualnych umów w granicach etatów, wykazanych w budżecie.

§ 6. (1) Asystenci i instruktorzy w szkołach zawodowych otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu jednej z grup od IX do VII, według indywidualnych umów w granicach etatów, wykazanych w budżecie.

(2) Praktykanci w szkołach rolniczych, ogrodniczych i leśnych otrzymują za ogólnych czynności ryczałtowe wynagrodzenie w wysokości 100 złotych miesięcznie.

§ 7. Dyrektorzy lub kierownicy w szkołach zawodowych (kierownicy wydziałów i warsztatów) otrzymują wynagrodzenie na zasadach, przewidzianych dla nauczycieli tych szkół z tymże ponadto przysługuje im dodatek służbowy według stawek, ustalonych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 8. Nauczyciele w konserwatoriach muzycznych, instytutach sztuk plastycznych i Państwowym Instytucie Sztuki Teatralnej otrzymują wynagrodzenie, równające się uposażeniu jednej z grup od VIII do V według indywidualnych umów w granicach etatów, wykazanych w budżecie.

*) Vide str. 358 niniejszego „Dziennika”.

§ 9. Dyrektor Państwowego Instytutu Sztuki Teatralnej otrzymuje wynagrodzenie, równające się uposażeniu VI lub V grupy.

§ 10. (1) Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może zezwolić, aby wynagrodzenie umowne było o jedną grupę wyższe od wynagrodzenia, określonego w §§ 2, 3, 4, 5, 6 i 7, a to zależnie od liczby lat pracy nauczycielskiej lub praktyki zawodowej, oraz kategorii wykładanych przedmiotów.

(2) Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego może również przyznać wybitnym fachowcom-nauczycielom, asystentom lub instruktorom—w szkołach zawodowych i artystycznych dodatkowe wynagrodzenie, wynoszące najwyżej 100% otrzymywanego wynagrodzenia.

B. Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe.

§ 11. (1) Przez godziny nadliczbowe rozumie się godziny nauczania, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich, przekraczające wymiar godzin, ustalony w §§ 1—3, 7 — 12, 14 — 17 i 19 — 24 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 sierpnia 1937 r. o wymiarze godzin nauczania oraz innych zajęć obowiązkowych nauczycieli i kierowników szkół (Dziennik Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 10, poz. 316).

(2) Nauczyciele wszystkich typów szkół za nauczanie, a asystenci i instruktorzy warsztatowi w szkołach zawodowych za pełnienie czynności asystenckich lub instruktorskich w godzinach nadliczbowych otrzymują dodatkowe wynagrodzenie, którego stawki miesięczne za jedną godzinę tygodniowo wynoszą:

1) w przedszkolach	zł 5,—
2) w publicznych szkołach powszechnych (specjalnych i szkołach ćwiczeń)	zł 5,—
3) w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli	zł 10,—
4) w szkołach zawodowych i instytutach sztuk plastycznych:	
a) dla nauczycieli	zł 12,—
b) dla asystentów oraz instruktorów	zł 8,—
5) w Państwowych Instytutach: Nauczycielskich, Pedagogiki Specjalnej, Robót Ręcznych, na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich i w Państwowych Pedagogiach	zł 12,—
6) w konserwatoriach muzycznych, za nauczanie przedmiotów:	

a) I i II kategorii	zł 10,—
b) III kategorii	zł 12,—
c) IV kategorii	zł 16,—

(3) Wynagrodzenie za godziny nadliczbowe wypłaca się również za miesiące wakacyjne, o ile objęte one są czasem trwania umowy i o ile zajęcia w godzinach nadliczbowych trwały w ciągu co najmniej 5 miesięcy roku szkolnego. Wysokość tego wynagrodzenia za jeden miesiąc oblicza się mnożąc przez odpowiednią stawkę iloraz, otrzymany z podzielenia przez 10 sumy godzin nadliczbowych w tygodniu w poszczególnych miesiącach (miesiące bez godzin nadliczbowych = 0).

C. Wynagrodzenie nauczycieli nie zajętych w pełnym wymiarze godzin (z wyjątkiem nauczycieli publicznych szkół powszechnych).

§ 12. (1) Nauczyciele i asystenci oraz instruktorzy, nie zajęci w pełnym wymiarze godzin, otrzymują wynagrodzenie ryczałtowe, ustalone w zależności od liczby godzin nauczania, względnie pełnienia czynności asystenckich lub instruktorskich w tygodniu, oraz określonej w niniejszym rozporządzeniu stawki wynagrodzenia miesięcznego za jedną godzinę wymienionych wyżej zajęć tygodniowo w danej kategorii szkół i nauczycieli.

(2) Stawka miesięczna za jedną godzinę zajęć tygodniowo wynosi:

1) w przedszkolach	zł 5,—
2) w szkołach średnich ogólnokształcących i liceach pedagogicznych:	
a) dla nauczycieli kwalifikowanych	zł 10,—
b) dla nauczycieli niekwalifikowanych	zł 8,—
3) w szkołach zawodowych i instytutach sztuk plastycznych:	
a) dla nauczycieli	zł 7—25
b) dla asystentów i instruktorów	zł 5—12
4) w Państwowych Instytutach: Nauczycielskim, Pedagogiki Specjalnej, Robót Ręcznych, na Państwowych Wyższych Kursach Nauczycielskich i w Państwowych Pedagogiach	zł 20,—
5) w konserwatoriach muzycznych, nauczający przedmiotów:	
I kategorii miesięcznie	zł 11,—
II " " "	zł 16,—
III " " "	zł 20,—
IV " " "	zł 25,—

- 6) w instytucie sztuki teatralnej za nauczanie akompaniamentu fortepianowego . . . zł 11,—
wszelkich innych przedmiotów, wchodzących w zakres nauczania . zł 20,—

(3) Wymienione w ustępie poprzednim w punktach 3) do 6) stawki może Minister zwiększyć aż do 100% w stosunku do wybitnych fachowców.

(4) Dla określenia właściwej stawki wynagrodzenia za jedną godzinę tygodniowo w przypadkach, przewidzianych w punkcie 3) należy najpierw ustalić kwotę wynagrodzenia (§§ 5, 6, 7 i 8) jaką by dany nauczyciel asystent lub instruktor otrzymał, gdyby był zajęty w pełnym wymiarze godzin, po czym podzielić wspomnianą kwotę przez liczbę godzin obowiązującego wymiaru. Otrzymany iloraz, zaokrąglony do dziesiątek groszy, stanowi poszukiwaną stawkę z tym zastrzeżeniem, że nie może ona przekraczać w przypadkach, przewidzianych w punkcie 3 a) zł 25, a w punkcie 3 b) zł 12.—

(5) Wynagrodzenie, obliczone na zasadzie ustępów poprzednich, wypłaca się zasadniczo w miesiącach nauki szkolnej. Za miesiące wakacyjne — o ile objęte są umową — wynagrodzenie za 1 miesiąc oblicza się, mnożąc średnią liczbę godzin tygodniowo w miesiącach sprzedawanych — przez odpowiednią stawkę.

D. Zawieranie umowy.

§ 13. (1) Stosunek pracy kontraktowych nauczycieli (asystentów, instruktorów, wychowawczyń przedszkoli) opiera się na umowie, którą należy zawierać z każdym pracownikiem (z wyjątkiem nauczycieli, wymienionych w § 15) pisemnie według załączonego wzoru Nr. 1 Spisanie i zatwierdzenie umowy powinno z reguły nastąpić przed rozpoczęciem pełnienia obowiązków.

(2) Władzą powołaną do zawarcia umowy jest inspektor szkolny, kurator okręgu szkolnego (wojewoda śląski, kurator Liceum Krzemienieckiego) lub Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zależnie od tego, której z tych władz szkoła podlega bezpośrednio.

(3) Kurator Okręgu Szkolnego lub Minister może upoważnić do zawarcia umowy dyrektorów zakładów naukowych. Z nauczycielem, który ma być zatrudniony w kilku szkołach, zawiera umowę na łączną liczbę godzin ten dyrektor, który do zawarcia umowy został upoważniony. Umowa podlega zawsze zatwierdzeniu przez władzę, dającą upoważnienie do jej zawarcia, Dyrektor zakładu naukowego, upoważniony do zawarcia umowy, przesyła dwa egzemplarze umowy, podpisane przez pracownika wraz z jednym

odpisem tej umowy władzy upoważniającej. Władza zatrzymuje jeden egzemplarz umowy w swych aktach, drugi zaś — przeznaczony dla pracownika — wraz z odpisem po jego uwierzytelnieniu zwraca dyrekcji właściwego zakładu naukowego.

E. Czas trwania umowy.

§ 14. (1) Przy określaniu czasu trwania umowy z kontraktowymi nauczycielami (asystentami, instruktorami, wychowawczyniami przedszkoli) w szkołach państwowych i publicznych, opłacanymi przez Państwo, stosować należy następujące zasady:

- jeżeli nauczyciel ma być zatrudniony przez pełne dwa półrocza nauki szkolnej, umowę zawrzeć należy na przeciąg czasu od 1 września do 31 sierpnia następnego roku;
- jeżeli nauczyciel zatrudniony ma być tylko przez pierwsze półrocze nauki szkolnej, kończące się w grudniu — umowę zawrzeć należy na czas od 1 września do 31 grudnia, a w zawodowych szkołach przemysłowych i do kształcących, w których pierwsze półrocze kończy się w styczniu — umowę zawrzeć należy od 1 września do końca lutego;
- jeżeli nauczyciel zatrudniony ma być przez pełne drugie półrocze, umowę zawrzeć należy na czas od 1 stycznia, a w zawodowych szkołach przemysłowych i do kształcących od 1 lutego do 31 lipca;
- jeżeli nauczyciel ma być zatrudniony w ciągu krótszego czasu, niż pełne półrocze nauki szkolnej, lub jeżeli ma rozpocząć pracę w ciągu pierwszego, a zakończyć w ciągu lub z końcem drugiego półrocza nauki szkolnej, umowę zawrzeć należy na tyle miesięcy, przez ile nauczyciel ma być faktycznie zatrudniony; w przypadku jednak, gdy okres pracy ma trwać dłużej, niż pięć miesięcy, umowę zawrzeć należy na czas o jeden miesiąc dłuższy od liczby miesięcy, w ciągu których nauczyciel ma być faktycznie zatrudniony.

(2) O ile dla niektórych typów szkół w szkolnictwie zawodowym będzie ustalona odmienna organizacja roku szkolnego, niż przyjęta w rozporządzeniach Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 4 maja 1935 r. o organizacji roku szkolnego (Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr. 4, poz. 36) i z dnia 3 lipca 1936 r. o organizacji roku szkolnego w zawodowych szkołach przemysłowych i do kształcących (Dz. Urz. Min. W.R. i O.P. Nr. 5, poz. 121),

przy której przepisy niniejszego rozporządzenia nie dadzą się w całej rozciągłości zastosować, wówczas dla nauczycieli takich jednostek szkolnych czas trwania umowy określony będzie osobnymi zarządzeniami Ministerstwa.

(3) Postanowienia niniejszego paragrafu nie dotyczą nauczycieli wymienionych w § 15.

F. Wynagrodzenie nauczycieli w publicznych szkołach powszechnych (w szkołach specjalnych), szkołach ćwiczeń, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin.

§ 15. Nauczyciele w publicznych szkołach powszechnych (szkołach specjalnych, szkołach ćwiczeń), nie zajęci w pełnym wymiarze godzin, otrzymują wynagrodzenie w wysokości 1 zł za każdą odbytą godzinę nauki.

§ 16. Wynagrodzenie to płatne jest miesięcznie z dołu. Wymierza je kurator okręgu szkolnego (wojewoda śląski) na podstawie wniosku inspektora szkolnego (dyrektora zakładu kształcenia nauczycieli), opartego na rozkładzie zajęć, oraz na sporządzonym przez kierownika szkoły wykazie odbytych godzin nauki.

§ 17. (1) Z nauczycielami w publicznych szkołach powszechnych, nie zajętych w pełnym wymiarze godzin, nie należy zawierać umów, lecz na dowód powierzenia nauczania, doręczać pisma według załączonego wzoru Nr. 2.

(2) Miesięczny wykaz tych nauczycieli sporządza według załączonego wzoru Nr 3 kierownik szkoły i przesyła go w ostatnim dniu miesiąca inspektorowi szkolnemu. Inspektor szkolny sporządza wykaz godzin dla całego obwodu szkolnego według załączonego wzoru Nr 4 i przesyła w ciągu pierwszych pięciu dni następnego miesiąca kuratorium z wnioskiem o asygnowanie wynagrodzenia.

§ 18. (1) Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1937 r.

(2) Z dniem tym traci moc obowiązującą Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 24 stycznia 1934 r. w sprawie wynagrodzenia nauczycieli kontraktowych szkół państwowych i publicznych, opłacanych przez Państwo (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1, poz. 6) wraz ze zmianami dokonanyymi rozporządzeniami Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 26 maja 1934 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 59), z dnia 30 kwietnia 1935 r. Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 4, poz. 35) i z dnia 11 czerwca 1935 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 6, poz. 62).

Minister

(—) W. Świątosławski.

Załącznik do rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 10.VIII.37 r. Nr. BP-14573/37).

Wzór Nr. 1.

U M O W A.

o pracę, zawarta w _____
dnia _____ 193 r. między _____
działającym w imieniu
Skarbu Państwa, jako pracodawcy, a p. _____
jako pracownikiem.

1) Pan _____ zwan... w dalszej
treści umowy niniejszej pracownikiem, przyjmuje na siebie od dnia _____ 193 r.
do dnia _____ obowiązki nauczyciela, asystenta, instruktora, wychowawczynie przedszkole w _____

a) w wymiarze _____ godzin zasadniczych i _____ godzin nadliczbowych tygodniowo w pierwszym półroczu nauki szkolnej,

b) w wymiarze _____ godzin zasadniczych i _____ godzin nadliczbowych tygodniowo w drugim półroczu nauki szkolnej.

2) Pracownik będzie otrzymywał wynagrodzenie, równające się uposażeniu funkcjonariuszów państwowych _____ grupy, wypłacane miesięcznie z góry przez czas trwania umowy.

Za godziny nadliczbowe pracownik będzie otrzymywał dodatkowe wynagrodzenie, wypłacane miesięcznie z góry w wysokości zł _____ za jedną godzinę tygodniowo, z wyjątkiem miesięcy wakacyjnych, kiedy za każdy objęty umową miesiąc, przysługuje mu to wynagrodzenie — o ile zajęcia w godzinach nadliczbowych trwały przez co najmniej 5 miesięcy roku szkolnego w wysokości kwoty, równającej się iloczynowi, powstałemu z pomnożenia wymienionej wyżej stawki przez iloraz, otrzymany z podzielenia przez 10 sumy ilości godzin nadliczbowych tygodniowo w poszczególnych miesiącach kalendarzowych roku szkolnego (miesiące bez godzin nadliczbowych=0).

*) Pracownik będzie otrzymywał wynagrodzenie ryczałtowe, płatne miesięcznie z góry, w wysokości złotych za jedną godzinę tygodniowo, z wyjątkiem miesięcy wakacyjnych, kiedy za każdy objęty umową miesiąc, przysługuje mu wynagrodzenie w wysokości, równającej się iloczynowi, powstałemu z pomnożenia stawki miesięcznej przez średnią liczbę godzin tygodniowo w miesiącach przepracowanych.

W razie podróży służbowych lub delegacji przysługują pracownikowi należności według norm, obowiązujących dla funkcjonariuszów państwowych, pobierających uposażenie grupy

U w a g a : Ustęp oznaczony *) ważny jest tylko dla umów, zawieranych z nauczycielami o niepełnym wymiarze godzin. W tych wypadkach skreślić należy dwa pierwsze ustępy punktu 2).

3) W razie niemożności pełnienia obowiązków wskutek powołania do pełnienia czynności sędziego przysięgłego, ławnika sądu pracy, albo innych obowiązków obywatelskich, nałożonych przepisami prawa publicznego, albo też wskutek wykluczenia od zajęć przez władzę sanitarną, dla zapobieżenia rozwleczeniu choroby zaraźliwej, pracownik zachowuje przez okres trzech miesięcy prawo do wynagrodzenia, zmniejszonego o kwoty, otrzymane ze Skarbu Państwa w razie powołania do pełnienia wyżej wymienionych obowiązków obywatelskich albo też wykluczenia od zajęć przez władzę sanitarną. W razie powołania do ćwiczeń wojskowych rezerwy, pracownik zatrzymuje na czas tych ćwiczeń wynagrodzenie, określone w punkcie 2). We wszystkich wymienionych wyżej wypadkach niemożności pełnienia obowiązków prawo do wynagrodzenia gaśnie przed upływem trzech miesięcy, jeżeli w ciągu tych trzech miesięcy umowa niniejsza ulegnie rozwiązaniu wskutek upływu czasu, na który ją zawarto. W razie powołania do czynnej służby wojskowej na pięć miesięcy w myśl art. 62 ustawy z dnia 23 maja 1924 r. o powszechnym obowiązku wojskowym, oraz w razie powołania do służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, przestanie pracownik otrzymywać wynikające z niniejszej umowy wynagrodzenie z końcem miesiąca, w którym nastąpiło wcielenie.

4) Pracownik zobowiązuje się ściśle stosować do ustaw, regulaminów, instrukcyj i innych przepisów, obowiązujących nauczycieli szkoły, w której pracuje, oraz do zarządzeń władz nad tą szkołą przełożonych.

5) W razie uchybienia warunkom umowy, mogą być nałożone na pracownika kary pieniężne do wysokości 10% wynagrodzenia, niezależnie od możliwości stosowania innych rygorów.

6) Rozwiązanie stosunku pracy z niniejszej umowy następuje:

- a) wskutek upływu czasu, na który umowę zawarto,
- b) w razie przejścia pracownika do służby o charakterze publiczno-prawnym, z dniem poprzedzającym dzień, od którego będzie przysługiwało pracownikowi uposażenie służbowe na podstawie nominacji,
- c) w razie powołania pracownika do odbycia obowiązkowej służby wojskowej, z dniem wcielenia,
- d) z chwilą śmierci pracownika.

Umowa nie ulega rozwiązaniu z powodu powołania pracownika do służby wojskowej na skutek mobilizacji lub częściowego uzupełnienia wojska do stopy wojennej, względnie z powodu

powołania do pięciomiesięcznej obowiązkowej służby czynnej w wojsku stałym, o ile stosunek pracy do chwili powołania trwał co najmniej rok.

Po upływie trzech miesięcy niepełnienia obowiązków z powodu choroby lub nieszczęśliwego wypadku może uznać umowę za rozwiązaną.

Umowa niniejsza może być każdej chwili rozwiązana przed upływem czasu na jaki została zawarta. W tym wypadku rozwiązanie stosunku pracy następuje po wypowiedzeniu umowy przez pracodawcę lub pracownika. Wypowiedzenie dokonane być winno na piśmie najpóźniej na 6 tygodni naprzód na koniec kwartału kalendarzowego.

W razie popełnienia przez pracownika zaniechania lub czynu, który bądź to podpada pod powszechnie obowiązujące ustawy karne i ścigany ma być w drodze karno-sądowej, bądź też stanowiący, jeśli się go dopuścił funkcjonariusz państwowy, występować służbowy w rozumieniu odnośnych ustaw i przepisów, służyć będzie prawo jednostronnego uznania niniejszej umowy za rozwiązaną natychmiast. Decyzja ta, która winna być uotywowana i doręczona na piśmie, powoduje rozwiązanie stosunku pracy z chwilą jej doręczenia i wstrzymanie z tą chwilą określonego w punkcie 2) wynagrodzenia. O ile decyzja ta nie wyszła od władzy naczelnej (której decyzja nie podlega dalszemu tokowi instancyj) będzie pracownikowi służyło prawo odwołania się od tej decyzji w ciągu 14 dni od dnia następnego po dniu doręczenia do władzy bezpośrednio wyższej. Orzeczenie wydane w II instancji jest ostateczne. Odwołanie nie ma w żadnym wypadku mocy wstrzymującej, a tylko w razie uchylenia decyzji pierwszej przez władzę wyższej instancji będzie pracownikowi służyło prawo żądania przywrócenia go do pełnienia obowiązków na warunkach niniejszej ustawy, przy czym wynagrodzenie, jakie należałoby się od chwili zwolnienia, winno być dodatkowo wypłacone. Poza tym żąda się pracownikowi prawa podnoszenia z powodu wyżej unormowanego jednostronnego natychmiastowego rozwiązania umowy jakichkolwiek zarzutów, względnie żądania jakiegokolwiek odszkodowania.

7) W razie rozwiązania stosunku pracy pracownik będzie obowiązany zwrócić otrzymane zaliczki i uregulować zaciągnięte względem pracodawcy (Skarbu Państwa) zobowiązania pieniężne i inne.

8) Dla wszystkich sporów, jakie mogą wyniknąć z niniejszej umowy, będą w I instancji kompetentne sądy przedmiotowo właściwe, mające siedzibę w dnia 193 r.

Podpis przedstawiciela władzy:

Podpis pracownika;

Załącznik do rozporządzenia Mi-
nistra W. R. i O. P. z dnia 10.VIII.37 r.
(Nr BP-14573/37).

INSPEKTOR SZKOLNY

W z ó r Nr 2.

w

Nr/3

Dnia

Do

.....
.....

w

Na zasadzie wyrażonej w dniu zgody, powierzam
..... od dnia do dnia nauczanie
..... w publicznej szkole powszechnej w
z obowiązkiem udzielania nauki w wymiarze godzin lekcyjnych tygodniowo.
Wynagrodzenie będzie otrzymywał miesięcznie z dołu w wysokości
zł 1.— za każdą odbytą godzinę lekcyjną.

Inspektor Szkolny

Załącznik do rozporządzenia Mi-
nistra W. R. i O. P. z dnia 10.VIII.37 r.
(Nr BP-14573/37).

KIEROWNICTWO
PUBLICZNEJ SZKOŁY POWSZECHNEJ

W z ó r Nr 3.

w

L. /3

..... dn. 193 .. r.

Do
Inspektoratu Szkolnego

w

....., nauczyciel nie zajęty
w pełnym wymiarze godzin, udzielał nauki w miesiącu w ilości
godzin lekcyjnych, odbytych w dniach

Dane powyższe oparte są na wpisach w dzienniku lekcyjnym i zgodne z prawdą.

Kierownik Publicznej Szkoły Powszechnej:

INSPEKTOR SZKOLNY

w

Nr...../3

Załącznik do rozporządzenia Mi-
nistra W. R. i O. P. z dnia 10. VI.37 r.
(Nr BP—14573/37).W z ó r Nr 4.

W Y K A Z

godzin lekcyjnych, odbytych w miesiącu.....193... r. przez nauczy-
cieli publicznych szkół powszechnych nie zajętych w pełnym wymiarze godzin.

L. p.	Imię i nazwisko nauczyciela	Szkoły, w których udziela nauki	Rejony płatnicze w kolejnym porządku	Ilość godzin w szkołach	Nauczania godzin w miesiącu	U w a g i
1.	Jan Kowalski	Publ. szkoła pow. Nr 2 w Brześciu n.B.	1	15		
		Publ. szkoła pow. Nr 6 w Brześciu n.B.		18	33	

81.

MINISTERSTWO
Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego.

INSTRUKCJA

z dnia 17 lipca 1937 r. Nr II Pr-6318/37)

dotycząca realizacji programu nauki w państwowym liceum ogólnokształcącym w roku szkolnym 1937/38.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.“ Nr 9 poz. 308 z 1937 r.)

I. Ze względu na to, że realizacja programu nauki w I klasie liceum ogólnokształcącego w roku szkolnym 1937/38 napotka na pewne trudności, wywołane głównie brakiem odpowiednich pomocy naukowych, Ministerstwo zwraca uwagę na:

- a) konieczność racjonalnego wyzyskania swobody, pozostawionej przez program nauczycielski w doborze tematów i materiału faktycznego,
- b) stosowania odpowiednich metod pracy,
- c) wyzyskania istniejących pomocy naukowych.

W związku z p. c. Ministerstwo wyjaśnia, że wszystkie książki szkolne dopuszczone do użytku w kl. VI, VII i VIII gimnazjum dawnego ustroju mogą być używane w liceum w roku 1937/38. Dotyczy to również i podręczników,

z tym zastrzeżeniem, że w tych przedmiotach, w zakresie których ukażą się nowe podręczniki, dostosowane do programu liceum (lista ich będzie ogłoszona później) należy raczej posługiwać się podręcznikami nowymi.

Aby ułatwić pracę nauczycielom Ministerstwo podaje w załączniku spis tych książek szkolnych, (podręczników, tekstów, wydawnictw pomocniczych i tp.), używanych w gimnazjum dawnego ustroju, które szczególnie nadają się do tego, aby posługiwać się nimi w kl. I liceum. Nie można jednak całkowicie i wyłącznie oprzeć się na podręczniku niedostosowanym do programu liceum i dlatego nauczyciel winien wyraźnie wskazać uczniom, które części podręcznika będą miały zastosowanie w liceum oraz odpowiednimi wskazówkami lub wyjaśnieniami dopomóc uczniom do uzupełnienia braków.

II. 1) Nauczanie religii winno się odbywać według dawnego programu, obowiązującego dla VII klasy dawnego ustroju.

2) Nauczanie języka obcego nowożytnego winno się odbywać według dawnego programu, obowiązującego dla VII klasy gimnazjum dawnego ustroju. W wydziale humanistycznym według programu dla gimnazjum humanistycznego, w wydziale klasycznym, wg. programu wydziału klasycznego a w wydziałach matematyczno-fizycznym i przyrodniczym według programu wydziału matematyczno - przyrodniczego.

3) Pozostałe przedmioty należy prowadzić według ogłoszonych programów licealnych, z tym, że w wyjątkowym wypadku przy realizacji „Zagadnień życia społecznego“ można wziąć za podstawę program „Nauki o Polsce współ-

czesnej "(z gimnazjum dawnego ustroju), a mia-
nowicie jego część geograficzno-gospodarczą
oraz ustrój społeczny. W tym jednak przypadku
należy program ten uzupełnić odpowiednio do-
brnymi tematami z programu „Zagadnień ży-
cia współczesnego“.

III. Należy zwrócić szczególniejszą uwagę
na uczniów, którzy w roku szkolnym 1936/37
byli w klasie 7 i jako repetenci znaleźli się
w I klasie liceum. Przez udzielenie szczegó-
wych wskazówek należy dopomóc im w uzupeł-
nieniu poszczególnych przedmiotów, w takim
zakresie, który jest niezbędny do należytego
zrozumienia i opanowania kursu licealnego.

IV. Dla zdobycia materiału doświadczal-
go w zakresie realizacji programu klasy II lice-
um mogą Kuratoria, na wniosek Dyrekcji Liceum,
zezwoić niektórym nauczycielom na przerabia-
nie w klasie VIII gimnazjum dawnego ustroju
programu danego przedmiotu dla II klasy liceum
Odnosi się to do programu propedeutyki filo-
zofii (który może być przerobiony w całości),
zagadnień życia współczesnego (przy przepro-
wadzeniu pewnych skrótów stosownie do mniej-
szej ilości godzin), ćwiczeń cielesnych.

V. Wydziały łączone.

W liceach zorganizowanych według tablic
V — XI (patrz okólnik Ministerstwa W.R. i O.P.
Nr 59 z dn. 19 czerwca 1937 r. (II S-5129|37))
winny być zrealizowane programy właściwych
wydziałów z następującymi wyjątkami.

Tablice V i VI. Język polski:
na wydziale humanistycznym w klasie I-ej nale-
ży opracować również punkt 1 programu na
klasę II (do pozytywizmu).

Język obcy nowożytny: w klasie
I według programu wydziału mat.-przyr. gim-
nazjum dawnego ustroju.

Tablice VII i VIII. Język polski (na go-
dzinach wspólnych) według programu wydziału
matem.-fizycz. i przyrodniczego; nadto na wy-
dziale klasycznym godzinę oddzielną należy
przeznaczyć na omówienie zagadnień do wybo-
ru (spośród tematów zawartych w klamrach [])
oraz na lekturę.

Tablica IX. Język polski na wy-
dziale humanistycznym według właściwego pro-
gramu z szerszym wykorzystaniem tematów do
wyboru.

Tablica XI. Na wydziale humanistycz-
nym fizyka (bez astronomii) według pro-
gramu przyrodniczego; (nb. chemia w II klasie
według programu humanistycznego). Na wy-
dziale przyrodniczym język polski
według programu humanistycznego (nb. astro-
nomia w klasie II oddzielnie według programu
humanistycznego).

W liceach zorganizowanych we-
dług tablic I-a — XI-a (z ruskim językiem
nauczania) winny być realizowane programy
właściwych wydziałów z następującymi wy-
jątkami:

Tablica I-a Historia: obowiązuje pro-
gram wydziału matem.-fizycznego i przyrodni-
czego z polskim językiem nauczania rozszerzony
przez dobór tematów z programu wydziału hu-
manistycznego.

Fizyka i chemia. Program właściwy
z pominięciem działu „współczesne poglądy na
budowę materii“ oraz działu „astronomia“.

Tablica II-a. Historia: program wy-
działu m. f. z odpowiednim rozszerzeniem za-
kresu materiału faktycznego.

Tablica III-a. Historia: w klasie I wed-
ług programu na klasę II wydz. mat. fiz.,

Tablica IV-a. Historia jak w tablicy III-a.

Tablica X a. Historia jak w tablicy
I-a i II-a.

Tablica X a jak III-a i IV-a.

VI. W tablicach połączonych wydziałów
z niepolskim językiem nauczania należy prze-
prowadzić następujące sprostowanie.

Tablica III-a

	kl. I	kl II
Biologia	2	—
Rysunek	—	2

Tablica IV-a

Biologia	4	2
Geografia i geolog.	—	4
Chemia	4	—
Rysunek	—	2

Tablica X-a jak tablica III-a i IV-a i w ru-
brykach „godziny oddzielne dla wydz. mat.-
fiz.“ oraz „przyrodniczego“ kl. I Razem 14
(a nie 12). Chemia oddzielnie).

Tablica XI-a będzie w razie potrzeby prze-
ślana zainteresowanym Kuratorium.

Tablica I-b

	kl. I	kl. II
Język niemiecki	5	5
Historia	4	4
Razem	33	34

Tablice II-b i IV-b w rubryce „razem“ od-
powiednie liczby II, III i IV.

Minister

(—) W. Świętosławski.

Załącznik do instrukcji z dnia 17 lipca 1938 r. (Nr-6318/37).

Spis książek szkolnych wskazanych na rok szkolny 1937/38 do użytku w I klasie liceum ogólnokształcącego.

JĘZYK POLSKI.

Taszycki W. Najdawniejsze zabytki języka polskiego.

Vrtel-Wierczyński St. Średniowieczna poezja polska świecka. (Bibl. Nar. Nr 60).

Chrzanowski I. i Wojciechowski K. Wypisy polskie dla wyższych klas szkół średnich. Książnica-Atlas.

Kridl M. Literatura polska wieku XIX. Część I, II, III, wydania pełniejszego, a część I—II wydania skróconego.

Komarnicki L. Historia literatury polskiej wieku XIX. Część I i II. Warszawa. Gebethner i Wolff.

Kleiner J. Bałicki J. Maykowski S. Literatura polska tom I, cz. I, II i III.

Wszystkie teksty, odpowiadające programowi licealnemu, a dozwolone do użytku w klasach VI, VII i VIII gimnazjum dawnego ustroju.

HISTORIA.

Podręczniki.

Serejski M. H. Historia starożytna, zeszyt I — Wschód i Grecja wyd. Arcta 1929, zeszyt II — Rzym, wyd. Arcta. 1932.

Kłossowski M. Historia starożytna. Wydaw. Arcta.

Zakrzewski W. Historia starożytna, t. III. Historia nowożytna (uzup. Boratyński) Wyd. Geb. i Wolff.

Dąbrowski J. Historia powszechna, t. I. Starożytność, t. II. Wieki średnie, t. III. Czasy nowożytne. Wyd. Jakubowski. Lwów.

Dzwonkowski W. Historia średniowieczna. Wyd. Arcta.

Szelągowski A. Historia średniowieczna. Wyd. Arcta 1918/19.

Lewicki-Fridberg A. Zarys historii Polski.

Lewicki A. Mościcki H. Zarys historii Polski.

Smoleński W. Dzieje Narodu Polskiego.

Pomoce:

Teksty źródłowe. Wyd. b. Krak. Spółki Wyd. — obecnie Ossolineum.

Nanke. Wypisy do nauki historii średniowiecznej i nowożytnej (cz. I). Wyd. Książnicy-Atlas.

Hartleb K. i Gawlik M. Kultura Polski. Wypisy źródłowe. Wyd. Ossolineum.

Wachowski. Wypisy historyczne, t. I. Wschód, Grecja i Rzym.

Gebert i Gebertowa. Wypisy do historii starożytnej.

Szczański. Kultura klasyczna.

Terlikowski. Życie Greków i Rzymian.

Orsza. Z dziejów Narodu.

Paszkiewicz H. Dzieje Polski, cz. I. Polska Piastowska, cz. II. Polska Jagiellońska. Wyd. Biblioteki Polskiej.

Mościcki H. Wybór dokumentów. Cz. I i II. Wyd. Lisowskiej. Warszawa.

Arnold Leśniewski, Pohowska. Polska w rozwoju dziejowym. Zeszyt I i tom II. Wyd. Arcta (potraktowane zagadnieniami).

Bogatkiewicz Wł. Synchronistyczne zestawienie dziejów powszechnych. Cz. I, Hist. starożytna, Dom Książki Polskiej. W-wa.

Mościcki H. Wskazówki praktyczne dla nauczycieli historii. Zawiera między innymi bogaty spis lektury.

Biblioteka składnicy. — odpowiednie tomiki.

Biblioteczka historyczna. Wyd. Arcta odpow. tomiki.

Biblioteczka Macierzy Szkolnej. Lwów. Odpowiednie tomiki, szczegółowe-biografie.

Wielka Hist. Powsz. Wyd. Trzaska Ewert i Michalski.

Polska jej dzieje i kultura. Wyd. Trzaska Ewerst i Michalski.

Cybulski St. Tabulae quibus antiquitates illustrantur. Lipsk.

Encyklopedia „Świat i Życie“, Szereg artykułów, szczególnie art. „Polska“.

Encyklopedia Wojskowa. Wyd. Tow. Wiedzy Wojskowej.

Gąsiorowska N. Wykaz książek popul. — naukowych z historii, Arct. 1919.

Pohoska H. Dydaktyka historii Arct. 1937.

Dni chwały, dni klęski. Obrazy z dziejów ojczystych. Zebrała W. Witkowska. Arct. Kraków. 1913.

JĘZYK ŁACIŃSKI.

Wszystkie teksty, odpowiadające programowi licealnemu, a dozwolone do użytku

w klasie VI, VII i VIII gimnazjum dawnego ustroju.

ZAGADNIENIA ŻYCIA WSPÓŁCZESNEGO.

Lista książek podana będzie później.

FIZYKA.

Liceum matematyczno - fizyczne.

Kalinowski. Fizyka t. I i II. M. Arct. W-wa. (W razie wyczerpania tom II można zastąpić przez tom II Nauki Fizyki tegoż autora).

Natanson i Zakrzewski, Nauka Fizyki t. I, II i III. Gebethner i Wolff.

Liceum przyrodnicze.

Jak matematyczno - fizyczne.

Liceum humanistyczne.

Witkowski i Zakrzewski. Zarys fizyki. (W razie wyczerpania Kalinowski Nauka fizyki. T. I, II, III).

Liceum klasyczne.

Witkowski i Zakrzewski. Zarys fizyki.

ASTRONOMIA.

Na wszystkich wydziałach.

Gadomski i Rybka. Kosmografia.

CHEMIA.

Liceum mat. fiz. i przyrodn.

Bruner L. i Tołłoczko S. Chemia nieorganiczna. Wyd. VI. Warszawa. Gebethner i Wolff.

Bruner L. i Tołłoczko S. Chemia organiczna. Wydanie V. Warszawa. Gebethner i Wolff 1922.

Duchowicz B. Chemia szkolna Cz. I. Chemia nieorganiczna. Wyd. 2. Lwów. K. S. Jakubowskiego 1929.

Duchowicz B. Chemia szkolna. Cz. II. Chemia organiczna. Wyd. 2 Lwów. K. S. Jakubowskiego. 1931.

Harabaszewski J. Ćwiczenia laboratoryjne z chemii dla gimn. wyż. Warszawa. E. Wende i Ska.

Moycho St. i Zienkowski Fr.

Krótki zarys chemii dla szkół średnich Wyd. 9. Warszawa. M. Arct. 1930.

Pleśniewicz S. Podręcznik chemii dla klas wyższ. szkół średn. Tom I. Lwów — Warszawa. Książnica Atlas. 1930. Dla wydziału matemat.-przyrodniczego.

W razie ukazania się podręczników przystosowanych do programu liceum, lista ich będzie podana później.

BIOLOGIA.

Liceum przyrodnicze.

Botanika.

Arct-Golczewska M., Kołodziejczykowie J. T. Podręcznik botaniki. Wydanie II. Warszawa. M. Arct. 1929.

W razie wyczerpania:

Kołodziejczyk J. Botanika dla seminariów nauczycielskich. Cz. I. Rośliny kwiatowe. Wydawnictwo. M. Arct. 1931.

Kołodziejczyk J. Botanika dla seminariów nauczycielskich. Cz. II. Rośliny zarodnikowe. Wydawnictwo M. Arcta, Warszawa. 1932.

Zoologia.

Nusbaum - Hilarowicz J. Fuliński. B. Zoologia dla wyższych klas gimnazjalnych. Wyd. VII, Lwów. K. S. Jakubowskiego. 1929.

Liceum humanistyczne, klasyczne i matematyczno-fizyczne.

Biologia ogólna.

Wilczyński J. Podręcznik biologii ogólnej dla 8-ej klasy gimnazjum. Warszawa. Gebethner i Wolff. 1928.

Książka pomocnicza dla nauczyciela.

Szafer W. i Dyakowski B. Zarys botaniki. Lwow, 1933. Nakład K. S. Jakubowskiego.

MATEMATYKA.

Lista podręczników z matematyki będzie podana później.

82,

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego

oraz Ministra Spraw Wojskowych

z dnia 10 września 1937 r. (Nr II W 8256/37)
w sprawie organizacji przysposobienia młodzie-
ży szkolnej do obrony kraju

I. Cele i zadania przysposobienia
młodzieży szkolnej do obrony kraju.

§ 1.

1. Celem przysposobienia młodzieży szkol-
nej do obrony kraju jest przygotowanie uświa-
domionych, czynnych, dzielnych i karnych oby-
wateli, gotowych każdej chwili stanąć w jego
obronie przed grożącym z jakiegokolwiek strony
niebezpieczeństwem. Przysposobienie młodzieży
szkolnej do obrony kraju jest podstawowym za-
daniem pracy wychowawczej i dydaktycznej
każdej szkoły.

2. Przysposobienie młodzieży do obrony
kraju obejmuje:

- a) ogólne przygotowanie do obrony kraju.
- b) przysposobienie wojskowe (młodzieży
żeńskie do służby pomocniczej wojsko-
wej).

Ogólne przygotowanie młodzieży do obro-
ny kraju realizuje się przez całą pracę wychow-
awczą i dydaktyczną każdej szkoły.

Przysposobienie wojskowe młodzieży rea-
lizuje się w szkołach średnich ogólnokształcą-
cych i zawodowych oraz w szkołach kształcą-
jących zawodowych, w których uczniowie odpo-
wiadają przeciętnie wiekowi od lat 15 wzwyż,
według obowiązujących programów szkolnych.

§ 2.

Dla osiągnięcia zadań, związanych z ogólnym
przygotowaniem młodzieży do obrony kra-
ju, szkoły zgodnie ze swymi statutami i pro-
gramami:

- a) zwracają w pracy wychowawczej szcze-
gólną uwagę na te wszystkie czynniki,
które przyczyniają się do kształtowania
silnych, prawych charakterów, do wyra-
biania poczucia odpowiedzialności za
pracę jednostkową i zespołową, do roz-
wijania i potęgowania cnót żołnierskich,
a zwłaszcza miłości Ojczyzny, poczucia
honoru, obowiązkowości i woli zwycięstwa.
- b) Kładą nacisk w nauce poszczególnych
przedmiotów na te elementy wiedzy,
które mają związek z obronnością Pań-

stwa i otaczają specjalną opieką cwi-
czenia cielesne jako podstawę przyspo-
sobienia wojskowego młodzieży.

II. Organizacja hufców szkolnych.

§ 3.

Przysposobienie wojskowe młodzieży mę-
skiej i przysposobienie młodzieży żeńskiej do
sł. pom. wojsk. jest obowiązkowym przedmio-
tem (szkolnym). Ocenę osiągniętych przez mło-
dzież wyników pracy umieszcza się na świa-
dectwach szkolnych.

Przysposobieniu temu podlega młodzież
szkół wymienionych w § 1. Młodzież objęta przy-
sposobieniem wojskowym tworzy hufce szkolne,
noszące nazwę i numer szkoły.

§ 4.

W niektórych szkołach zawodowych mogą
być organizowane hufce szkolne wojskowe przy-
sposobienia specjalnego.

§ 5.

Organizacja hufców szkolnych, opieka
i kontrola nad ich pracą należy do obowiązków
dyrektora szkoły, dyrektorki (przełożonej) i rady
pedagogicznej.

Bezpośredni nadzór fachowy nad męskimi
hufcami szkolnymi sprawuje komendant obwo-
du przysposobienia wojskowego, zaś nad żeń-
skimi hufcami szkolnymi instruktorka P. W. K.,
wyznaczona przez właściwego dowódcę O. K.

§ 6.

Program nauki przysposobienia wojskowe-
go ustala Ministerstwo Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego w porozumieniu
z Ministerstwem Spraw Wojskowych.

§ 7.

1. Komendantem hufca szkolnego jest
nauczyciel, posiadający stopień oficera lub pod-
chorążego rezerwy. W razie braku wśród nau-
czycieli odpowiedniego kandydata, funkcje te
może spełniać oficer lub podchorąży rezerwy
(możliwie absolwent danej szkoły), względnie
oficer służby stałej, wyznaczony przez kome-
danta obwodu przysposobienia wojskowego.

2. Kandydata na komendanta hufca szkol-
nego przysposobienia wojskowego wybiera w po-
rozumieniu z komendantem obwodu przyspo-
sobienia wojskowego dyrektor szkoły i przedsta-
wia Kuratorowi Okręgu Szkolnego, który go
zatwierdza w porozumieniu z właściwym Do-
wódcą Okręgu Korpusu.

3. Komendantką hufca żeńskiego jest
nauczycielka, posiadająca uznane przez Mini-
sterstwo Spraw Wojskowych przygotowanie do

tej pracy i wyznaczona na wniosek dyrektorki (przełożonej) szkoły przez Kuratora Okręgu Szkolnego w porozumieniu z Dowódcą Okręgu Korpu. W razie braku wśród nauczycielek odpowiedniej kandydatki, funkcję tę może pełnić instruktorka P. W. K. Org. Przysp. Wojsk. Kobiet, zatrudniona przez dyrekcję szkoły po zatwierdzeniu przez Kuratora Okręgu Szkolnego w porozumieniu z Dowódcą Okręgu Korpusu.

Komendantka hufca prowadzi wyszkolenie przy współpracy lekarki (lekarza) szkolnej i miejscowych instytucyj szpitalnych.

4. Wynagrodzenie komendantów i komendantek hufców ustala osobne przepisy.

§ 8.

Komendanci i komendantki hufców szkolnych wchodzi w skład Rady Pedagogicznej.

Do obowiązków komendanta, względnie komendatki hufca szkolnego należy:

- a) wykonanie programu w dziale P. W.
- b) utrzymanie karności i porządku w hufcu,
- c) administracja hufca.

§ 9.

Komendant obwodu przysposobienia wojskowego oraz instruktorka P. W. K. spełniają nadzór fachowy w myśl § 5, po uprzednim każdorazowym zgłoszeniu się u dyrektora (dyrektorki) szkoły.

Dla omówienia ważniejszych spraw, specjalnie związanych z zagadnieniem przysposobienia wojskowego, obwodowy komendant przysposobienia wojskowego oraz instruktorka P. W. K. biorą udział na zaproszenie dyrektora (dyrektorki, przełożonej) w zwołanych w tym celu posiedzeniach Rady Pedagogicznej.

§ 10.

1. Uczniowie i uczennice, wchodzący w skład hufca szkolnego, podlegają szczegółowemu i okresowemu badaniu przez lekarza szkolnego (lekarzkę szkolną). Zasady postępowania i szczegóły badań lekarskich ustalają odrębne przepisy.

2. Od zajęć w hufcach szkolnych albo zajęć w określonym dziale szkolenia może być uczeń (uczennica) zwolniony tylko czasowo i częściowo na podstawie orzeczenia lekarza szkolnego.

§ 11.

1. Organizacją okręgowych obozów letnich oraz przedobozu dla młodzieży męskiej i kilkudniowych obozów żeńskich zajmuje się Ministerstwo Spraw Wojskowych, które troszczy się o zaopatrzenie materialne oraz o potrzebny personel kierowniczy i instruktorski.

2. Młodzież hufców szkolnych podlega w obozach przepisom i regulaminom obozowym przysposobienia wojskowego.

3. Komendanci szkolnych hufców są powoływani do obozów na zasadach, które określają odrębne przepisy.

§ 12.

Broni oraz częściowo amunicji i sprzętu do wyszkolenia dla szkolnych hufców dostarczają władze wojskowe przysposobienia wojskowego.

§ 13.

Pomocników instruktorów, podporządkowanych na czas służby w hufcach, komendantowi hufca dostarczają władze wojskowe przysposobienia wojskowego.

III. N a d z ó r.

§ 14.

Nadzór nad przysposobieniem do obrony kraju na terenie szkół należy do właściwych władz szkolnych.

§ 15.

Nadzór fachowy nad przysposobieniem wojskowym młodzieży męskiej i przysposobieniem do pomocniczej służby wojskowej młodzieży żeńskiej sprawują właściwe władze wojskowe P. W. zawsze w porozumieniu z dyrektorami szkół.

§ 16.

Nadzór nad obozami i kursami specjalnymi sprawują właściwe D. O. K.

Delegaci Ministerstwa W. R. i O. P. oraz Kuratoriów Okręgów Szkolnych mają prawo zwiedzania obozów i kursów oraz ich kontroli wychowawczej po uprzednim porozumieniu się z komendantami obozów lub kursów.

IV. Przepisy końcowe i przejściowe.

§ 17.

Hufce szkolne biorą udział w świątach p.w. i w.f. na zasadach określonych przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 18.

Szczegółowe organizacje hufców szkolnych określają regulaminy hufców męskich i żeńskich, wydane przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych.

§ 19.

Sprawę przysposobienia do obrony kraju w szkołach akademickich i wyższych ureguluje osobne zarządzenie,

§ 20.

Organizację przysposobienia wojskowego młodzieży męskiej i przysposobienia młodzieży żeńskiej do służby pomocniczej wojskowej wprowadza się we wszystkich szkołach typu licealnego z dniem wejścia w życie niniejszego zarządzenia.

We wszystkich innych szkołach przysposobienie to wprowadzone będzie odrębnymi zarządzeniami Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Aż do tego czasu obowiązują dotychczasowe przepisy.

§ 21.

W tych szkołach, w których obowiązki komendantów hufców pełni kadra P. W., dyrektorzy szkół powierzają jednemu z pośród nauczycieli obowiązki zastępcy komendanta. Obowiązki zastępcy komendanta hufca określi osobne zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

§ 22.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Z tym dniem, o ile przepisy niniejszego zarządzenia nie stanowią inaczej, traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Spraw Wojskowych z dnia 4 lutego 1931 roku Nr I WF-637/31 (Dz. Urz. Min. W. R. i O, P, z r. 1931 poz. 31).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego
w. z. (—) *Jerzy Ferek Błeszyński.*

Minister Spraw Wojskowych
(—) *T. Kasprzycki*
gen. dyw.

83.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego

z dnia 2 września 1937 r. (II P-7937|27).

w sprawie audycji radiowych dla szkół
powszechnych.

W roku szkolnym 1937|38 Polskie Radio nadawać będzie codziennie dla młodzieży szkół powszechnych audycje o charakterze kształcącym i wychowawczym. Audycje te będą podwójne: poranne i popołudniowe. Audycje po-

ranne, przeznaczone dla młodzieży wszystkich roczników, z wyjątkiem pierwszego i drugiego trwać będą 10 minut t. j. od godz. 8 do godz. 8.10, audycje popołudniowe zaś 25 minut t. j. od godz. 11.15 do godz. 11.40 według następującego planu tygodniowego:

Poniedziałki — pogadanki dla dzieci starszych (klasy V — VII szkół stopnia II i III i klasy IV szkół stopnia I)

Wtorek — słuchowisko dla dzieci młodszych (klasy II — IV szkół stopnia II i III i klasy III — szkół stopnia I)

Środa — pogadanka dla dzieci młodszych,

Czwartek — poranek muzyczny,

Piątek — słuchowisko dla dzieci starszych,

Sobota — „Śpiewajmy piosenki“.

Z pośród czwartkowych audycji muzycznych, poranki, nadawane w pierwszy i trzeci czwartek każdego miesiąca, przeznaczone będą dla szkół powszechnych, natomiast poranki, nadawane w inne czwartki, przeznaczone będą dla szkół średnich ogólnokształcących.

Szczegółowy plan i program audycji popołudniowych zawiera broszura wydana przez Polskie Radio p. n. „Radio w szkole“, którą szkoły, posiadające aparat radiowy otrzymują bezpłatnie.

Uznając wymienione audycje jako polecenia godną dodatkową pomoc szkolną należy w szkołach, zaopatrzonych w radioodbiorniki, zorganizować w razie sprzyjających warunków systematyczne słuchanie tych audycji przez młodzież szkolną — z tym jednak, że czas użyty na słuchanie audycji nie może być wliczony do czasu przeznaczonego na lekcje obowiązkowe. W związku z powyższym w szkołach, w których audycje te zostaną wprowadzone, lekcja pierwsza rozpoczynać się będzie o godz. 8.15 a lekcja czwarta o godz. 11.45.

Z treści audycji należy w miarę możliwości korzystać w szkolnej pracy pedagogiczno-dydaktycznej.

Dyrektor Departamentu
(—) *Dr M. Pollak.*

84.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego

z dnia 16 września 1937 r. (II W-8188|37)

w sprawie prowadzenia ćwiczeń dziesięcio-
minutowych.

Uzupełniając okólnik Nr 61 z dnia 30 czerwca r.b.*) Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyjaśnia, że przez „odpowied-

*) Vide „Dz. Urz. K.O.S.B. Nr 7—(125) poz. 68.

nie warunki do prowadzenia ćwiczeń dziesięciominutowych* rozumieć należy warunki określone ogólnymi wskazaniem higieny. W razie wątpliwości dyrekcje szkół średnich zasięgają opinii lekarzy szkolnych, w szkolnictwie powszechnym inspektorzy szkolni — opinii lekarzy powiatowych.

Podsekretarz Stanu:

(—) *Jerzy Ferek Błeszyński.*

85.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

Dnia 7 września 1937 r. Nr. II W-7296/37.

Stan higieniczno-sanitarny publicznych szkół powszechnych.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego podaje do wiadomości i wykorzystania załączony okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nr. 43 z dn. 23 lipca 1937, (Nr SS. 53 273 2), w sprawie stanu higieniczno-sanitarnego publicznych szkół powszechnych.

Nawiązując do treści tego okólnika, a w szczególności jego punktu 3-ego, Ministerstwo W. R. i O. P. wzywa władze szkolne i nauczycielstwo szkół powszechnych do współdziałania z władzami administracyjnymi i samorządowymi w powyższej akcji.

W tym celu Inspektoraty szkolne powinny:

- a) Zebrać za pośrednictwem Kierowników szkół informacje o brakach sanitarnych.
- b) Ustalić w porozumieniu z Wydziałem Powiatowym, lekarzem powiatowym i lekarzem szkolnym w (miejscowościach, gdzie istnieją lekarze szkolni), a w oparciu o przepisy Ministerstwa W. R. i O. P. sposoby usunięcia tych braków w każdym poszczególnym wypadku.
- c) Wskazać zarządowi gminy potrzeby sanitarne danej szkoły i konkretny sposób ich zaspokojenia, lub też uzyskać wydanie stosownego zarządzenia przez Wydział Powiatowy.
- d) Zlecić kierownikowi szkoły czuwanie nad zgodnym z tymi przepisami i rychłym załatwieniem sprawy przez gminę. (Punkt 3-ci okólnika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych).
- e) Ściśle przestrzegać, aby nowo wybudowane ustępy i studnie odpowiadały warunkom przepisowym, zawartym w wydawnictwach Ministerstwa W. R. i O. P. Odnośnie wskazówki dotyczące szkół powszechnych 1-go stopnia znajdują się w wydawnictwie: „Pu-

bliczne Szkoły Powszechne 1-go stopnia. Teren, budynki, sprzęty. Warszawa — 1937.„. Wydawnictwo to zostało już rozesłane p. p. Kierownikom szkół powszechnych i władzom gminnym.

Podsekretarz Stanu

(—) *Jerzy Ferek - Błeszyński.*

KURATORIUM

Okręgu Szkolnego Brzeskiego

N I-26147/37. Dnia 11.IX-1937 r.

do wiadomości wykonania.

Panowie Kierownicy szkół niezwłocznie zawiadomią Inspektoraty Szkolne o brakach sanitarnych swoich szkół, oraz dopilnują wykonania punktu *d* i *e* powyższego zarządzenia Ministerstwa.

K u r a t o r

(—) *R. Petrykowski.*

(Załącznik do Zarządzenia Min. W. R. i O. P. Nr. II-7296/37 z dnia 7.IX-37 r.)

O K Ó L N I K Nr 43.

z dnia 23 lipca 1937 r. (Nr. SS. 53-273-2).
w sprawie stanu higieniczno-sanitarnego publicznych szkół powszechnych.

Do

P. P. Wojewodów, Przewodniczących Wydziałów Powiatowych i Prezydentów Miast.

Poziom higieniczno-sanitarny wielu publicznych szkół powszechnych, zarówno wiejskich, jak i miejskich budzi poważne obawy o stan zdrowotny młodzieży. Ma to miejsce w szkołach, w których brak jest troski właściwych organów gminnych i miejskich, a także powiatowych i wojewódzkich o utrzymanie odpowiedniego poziomu higieniczno-sanitarnego.

Zdarzają się nawet przypadki, że szkoły wcale nie posiadają ustępów bądź też istniejące ustępy znajdują się w stanie zupełnego zaniedbania. Podobnie przedstawia się sprawa zaopatrywania szkół w odpowiednią wodę, a szczególnie we własne studnie.

Stan powyższy zmusza mnie do udzielenia następujących zaleceń i zarządzeń:

1) w terminie do 10 sierpnia b.r. właściwe organa gminne czy też miejskie zbadają aktualny stan sanitarny wszystkich publicznych szkół powszechnych w gminie;

2) w wyniku zbadania w terminie do dnia 25 sierpnia b.r. zostaną zarządzane, przeprowadzone i zakończone prace konieczne dla doprowadzenia budynków szkolnych do właściwego poziomu higieniczno-sanitarnego, a w szczególności uporządkowane zostaną istniejące ustępy i studnie.

3) w możliwie najkrótszym czasie należy wybudować odpowiednie ustępy w szkołach, które ich nie posiadają oraz zapewnić higieniczne zaopatrywanie szkoły w wodę.

Panowie Wojewodowie i Przewodniczący Wydziałów Powiatowych, jako władzę nadzorczą, roztoczoną przez swe organa kontrolę nad wywiązaniem się gmin wiejskich i miast z obowiązków zabezpieczenia publicznym szkołom powszechnym właściwego poziomu higieniczno-sanitarnego.

(—) *Sławoj-Składkowski.*

M i n i s t e r

86.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Dnia 16 września 1937 r. Nr II W-8295/37.

Dozwoleń do bibliotek uczniowskich wydawnictwa „Sport Szkolny”.

Ministerstwo W. R. i O. P. podaje do wiadomości, że z inicjatywy Państw. Urz. W. F. i P. W. zawiązała się spółka, pracująca pod kontrolą P. U. W. F., która wydaje pismo tygodnik sportowy dla młodzieży szkolnej pod tytułem „Sport Szkolny” pod redakcją p. Lecha Górskiego. Tygodnik ten zapełnił dotkliwą lukę w czasopiśmiennictwie dla młodzieży szkolnej, która w braku odpowiedniego pisma czyta prasę sportową ogólną, traktując zagadnienia sportowe nie zawsze pod kątem widzenia potrzeb wychowawczych.

Ministerstwo dozwala „Sport Szkolny” do bibliotek uczniowskich oraz do świetlic i czytelników szkolnych.

Dyrekcje i kierownictwa szkół zachęca do czytania tego czasopisma młodzież specjalnie zainteresowaną sportem, która w czasopiśmie „Sport Szkolny” znajdzie odpowiednie wskazówki w pracy nad przysposobieniem sportowym w myśl ogólnych wskazań wychowawczych.

Podsekretarz Stanu

(—) *Jerzy Ferek Błęszyński.*

87.

MINISTERSTWO

Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

Dnia 30 sierpnia 1937 r. Nr II W-1171/37.

Należenie do stowarzyszeń uczniów szkół zawodowych dokształcających.

Wobec istniejących wątpliwości, czy uczniowie szkół dokształcających zawodowych mogą należeć do stowarzyszeń pozaszkolnych, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyjaśnia:

1. Uczniowie szkół dokształcających zawodowych są „młodzieżą szkolną” w rozumieniu art. 2 ust. 4 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. o prawie o stowarzyszeniach (Dz. U. R. P. Nr 94 poz. 808).

2. Uczniowie szkół dokształcających zawodowych jako „młodzież szkolna” nie mogą należeć do organizacji pozaszkolnych w charakterze członków stowarzyszeń.

Uczniowie tych szkół mogą natomiast uczestniczyć w stowarzyszeniach wyższej użyteczności w kołach zorganizowanych na terenie szkół.

Dyrektor Departamentu

(—) *Dr M. Pollak.*

88.

PLAN ZAOPATRYWANIA

publicznych szkół powszechnych Okręgu Szkolnego Brzeskiego w pomoce naukowe w 1937/38 r. szk.

Zaopatrzwszy w ciągu dwóch ostatnich lat szkolnych wszystkie publiczne szkoły powszechne w Okręgu w niezbędne pomoce naukowe do historii, geografii i zajęć praktycznych, Kuratorium postanowiło — idąc po linii opartych na potrzebach szkół życzeń Kierownictw szkół i nauczycielstwa — zaopatrzyć je z kolei w pomoce naukowe do przyrody martwej.

I. Fundusze.

Fundusze potrzebne na sfinansowanie tegorocznej akcji zaopatrywania szkół w pomoce naukowe będą gromadzone — wzorem dwóch lat ubiegłych — w drodze zbiorowego wysiłku czynników szkolnych wszystkich stopni oraz samorządów gminnych i powiatowych.

II. Wykaz pomocy naukowych.

Wykaz niezbędnych pomocy naukowych do przyrody martwej został podany w Dzienniku Urzędowym K. O. S. B. Nr 9 — (107) za m-c listopad 1935 r. (str. 326). Wykaz ten ulegnie obecnie pewnym zmianom z uwagi na nowe programy dla publ. szkół powsz. I i II stopnia. Ostatecznie ustalony wykaz niezbędnych pomocy naukowych do przyrody martwej które będą zakupione w bieżącym roku szkolnym, zostanie umieszczony w następnym numerze Dziennika Urzędowego, po uzgodnieniu z ministerialnym inspektorem przyrody martwej i po dokładnym zbadaniu rynku wydawniczego.

III. Plan sfinansowania.

1) Do dnia 15 listopada 1937 r. Kierownictwa szkół powiadomią Inspektoraty Szkolne, jaką kwotę na omawianą akcję zaopatrywania szkół w pomoce naukowe do przyrody martwej będą mogły w roku szk. 1938/39 przeznaczyć:

- a) z funduszy Komitetów Rodzicielskich,
- b) z funduszy gminnych,
- c) z innych źródeł.

2) Dyrekcje (Kierownictwa) szkół opiekuńczych O. S. Brzeskiego proszone są o nadesłanie w tym samym terminie Inspektoratom Szkolnym, na których terenie znajdują się szkoły, otoczone ich opieką, czy i jaką kwotę będą mogły przeznaczyć na zakup pomocy naukowych i dla których szkół.

3) Do dnia 30 listopada 1936 r. Inspektoraty Szkolne powiadomią Kuratorium, jakie kwoty na pomoce naukowe w r. szk. 1938/39 wpłyną z ich obwodów z następujących źródeł:

- a) ze szkół,
- b) od szkół opiekuńczych,
- c) z Wydziałów Powiatowych,
- d) z innych źródeł.

IV. Sposób realizowania.

Uzyskane na pomoce naukowe środki zostaną — podobnie jak w latach ubiegłych — scentralizowane w Kuratorium, które będzie dys-

ponowało nie tylko kwotami uzyskanymi przez Inspektoraty i Kierownictwa szkół, ale i kwotami z zasiłków Ministerstwa W. R. i O. P., T-wa P. B. P. S. P. i ewentualnie wyjednanymi z innych źródeł.

Zasada pełnej rekompensaty zostanie utrzymana nadal w stosunku do wszystkich szkół bez wyjątku, w wyniku czego żadna szkoła nie otrzyma pomocy naukowych o mniejszej wartości, aniżeli wyniesie wysokość wpłaconej przez nią kwoty.

V. Strona techniczna.

1) Do dnia 31 stycznia 1938 r. poszczególne Kierownictwa szkół, szkoły opiekuńcze i Inspektoraty Szkolne wpłacają zadeklarowane na pomoce naukowe kwoty na konto P. K. O. 144.300 Zarządu Okręgowego T-wa P.B.P.S.P. w Brześciu n.B. z zaznaczeniem na odwrotnej stronie blankietu nadawczego, że kwota przeznaczona jest na pomoce naukowe; należy również zaznaczyć, z jakiego źródła pochodzi kwota (np. szkoły powszechnej, od szkoły opiekuńczej, od samorządu gminnego i t.p.).

2) Jeżeli do dnia 31 stycznia 1938 r. nie wszystkie możliwe do osiągnięcia fundusze będą mogły być wpłacone tak przez Kierownictwa szkół, jak i przez szkoły opiekuńcze i Inspektoraty Szkolne, wówczas reszta zadeklarowanych kwot winna być wpłacona nieodwołalnie do dnia 31 marca 1937 r.

3) W celu uzyskania możliwie najdogodniejszych warunków kupna — zamówienia dokona Kuratorium dla całego Okręgu za pośrednictwem T-wa P. B. P. S. P.

4) Zakupione pomoce naukowe do przyrody martwej zostaną dostarczone Inspektoratom Szkolnym jeszcze w ciągu bież. roku szkolnego.

W sprawie komisji odbiorczych, pokwitowań z odbioru i inwentaryzacji otrzymanych pomocy naukowych obowiązuja dyrektywy, podane w Dzienniku Urzędowym Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego Nr 9— (107) za m-c listopad 1935 r. („Plan zaopatrywania publ. szkół powsz. Okręgu S. B. w pomoce naukowe“. str. 323).

PROTOKÓŁ

z posiedzenia Okręgowej Komisji Kwalifikacyjnej dla Korespondencyjnych zawodów strzeleckich o mistrzostwo szkół średnich Okręgu Szkolnego Brzeskiego

Posiedzenie odbyło się w dniu 23 sierpnia 1937 r.

O b e c n i : Pp. Inż. A. Bachowski, p. o. wizytatora szkół,
Wł. Byszek, okręgowy instruktor W. F.,
Kpt. T. Florkowski, komendant P. W. Brześć—Miasto.

Na porządku dziennym:

- 1) Kontrola wyników, podanych przez Szkolne Komisje Sędziowskie,
- 2) Przyznanie nagród,
- 2) Wolne wnioski.

Ad 1. Do zawodów stanęły 32 szkoły, wystawiając 46 zespołów, w tym 29 męskich i 17 żeńskich.

Komisja poprawiła wyniki następujących zespołów:

1. Państwowe Gimnazjum w Grajewie (ż)	na 330 zamiast 331 pkt.
2. Średnia Szkoła Techniczna w Brześciu n.B. (m)	na 665 " 678 "
3. Państwowe Gimnazjum w Bielsku Podlaskim (m)	na 559 " 574 "
4. " " " (ż)	na 334 " 340 "
5. " " w Łunińcu (m)	na 646 " 654 "
6. " " " (ż)	na 394 " 395 "
7. " " w Pińsku (m)	na 777 " 779 "
8. " " " (ż)	na 313 " 312 "
9. Prywatne Gimnazjum „Tarbut“ w Brześciu n.B. (m)	na 421 " 427 "
10. Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa P. T. O. Z. w Brześciu n.B. (m)	na 692 " 691 "
11. Państwowe Gimnazjum w Ostrołęce (ż)	na 317 " 315 "
12. Państw. Gimn. im. Marsz. J. Piłsudskiego w Białymstoku (m)	na 513 " 514 "
13. Państwowe Gimnazjum w Drohiczynie n.B. (m)	na 795 " 802 "
14. " " " (ż)	na 385 " 389 "
15. Państwowa Szkoła Przemysłu Leśnego w Łomży (m)	na 522 " 521 "
16. " " Rzemieślniczo-Przemysłowa w Białymstoku (m)	na 522 " 523 "
17. Państwowe Gimnazjum im. T. Kościuszki w Łomży (m)	na 474 " 487 "
18. Prywatne Gimnazjum Ks. Ks. Salezjanów w Różnymstopu (m)	na 641 " 643 "

Ad 2. Na podstawie porównania wyników Komisja przyznała:

A. Nagrody przechodnie Kuratora Okręgu Szkolnego Brzeskiego i dyplomy honorowe:

1. Państwowemu Gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego w Drohiczynie n. B. za najlepszy wynik (795 pkt, na 1000 możliwych) w strzelaniu zespołów męskich,
2. Prywatnemu Gimnazjum Żeńskiemu P. M. S. w Brześciu n.B. za najlepszy wynik (426 pkt. 500 możliwych) w strzelaniu zespołów żeńskich.

B. Dyplomy pamiątkowe:

1. Państwowemu Gimnazjum im. Marszałka J. Piłsudskiego w Pińsku za II-gie miejsce (777 pkt.) w strzelaniu zespołów męskich,
2. Państwowemu Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w Grajewie za III-cie miejsce (702 pkt.) w strzelaniu zespołów męskich.
3. Państwowemu Gimnazjum im. Wł. Jagielly w Łunińcu za II-gie miejsce (394 pkt.) w strzelaniu zespołów żeńskich,
4. Państwowemu Gimnazjum im. J. I. Kraszewskiego w Drohiczynie n.B. za III-cie miejsce (385 pkt.) w strzelaniu zespołów żeńskich.

Wyniki uzyskane przez resztę zespołów.

A. Z e s p o ł y m ę s k i e:

Miejsce:		
IV	Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa w Brześciu n.B	692 pkt.
V	Średnia Szkoła Techniczna "	655 "
VI	Prywatne Gimnazjum Kupieckie "	661 "
VII	Państwowe Gimnazjum w Ostrołęce	660 "
VIII	" " w Łunińcu	646 "
IX	" " w Kobryniu	641 "
X	Prywatne Gimnazjum w Różnymstopu	641 "
XI	" " im. Niemcewicz w Brześciu n.B.	633 "
XII	Państwowe Gimnazjum w Brześciu n.B.	610 "
XIII	" " w Ostrowi Mazowieckiej	608 "

XIV	Szkoła Stolarska P.M.S. w Pińsku	604	pkt.
XV	" Rolnicza w Duboi	597	"
XVI	Prywatne Gimnazjum A. Czeczyk - Golinkierowej w Pińsku	565	"
XVII	Prywatne Gimnazjum Ros. Tow. Dobroczynności w Brześciu n.B.	563	"
XVIII	Państwowe Gimnazjum w Bielsku-Podlaskim	559	"
XIX	" Szkoła Przemysłu Leśnego w Łomży	522	"
XX	" " Rzemieślniczo-Przemysłowa w Białymstoku	522	"
XXI	" Gimnazjum im. Marszałka J. Piłsudskiego w Białymstoku	513	"
XXII	Prywatne Gimnazjum Kupieckie w Łomży	484	"
XXIII	Państwowe Gimnazjum im. T. Kościuszki w Łomży	474	"
XXIV	Prywatne Gimnazjum im. H. Sienkiewicza w Białymstoku	439	"
XXV	" " "Tarbut" w Pińsku	430	"
XXVI	" " " " w Brześciu n.B.	421	"
XXVII	" " Druskina w Białymstoku	379	"
XXVIII	" " Zeligmana i t.d. w Białymstoku	366	"
XXIX	Publiczna Szkoła Doksztalująca Zawodowa w Białymstoku	366	"

B. Zespoły Żeńskie:

Miejsce

IV	Prywatne Gimnazjum Rosyjskiego T-wa Dobroczynności w Brześciu n.B.	378	pkt.
V	" " Kupieckie w Brześciu n.B.	367	"
VI	Państwowe Gimnazjum w Prużanie	344	"
VII	" " w Ostrowi Mazowieckiej	339	"
VIII	Prywatne Gimnazjum Kupieckie w Łomży	336	"
IX	Państwowe Gimnazjum im. M. Konopnickiej w Łomży	335	"
X	" " w Bielsku Podlaskim	334	"
XI	" " w Grajewie	330	"
XII	" " w Ostrołęce	317	"
XIII	Prywatne Gimnazjum "Tarbut" w Pińsku	315	"
XIV	Państwowe Gimnazjum w Pińsku	313	"
XV	Prywatne Gimnazjum A. Czeczyk - Golinkierowej w Pińsku	309	"
XVI	" " im. Niemcewicza w Brześciu n.B.	307	"
XVII	" " "Tarbut" w Brześciu n.B.	233	"

Ad. 3. Postanowiono zwrócić uwagę szkołom, iż poszczególne serie (10 strzałów) w strzelaniu zespołów męskich winny być uwidocznione na osobnych tarczach.

Brześć n.B., dnia 23 sierpnia 1937 r.

S e k r e t a r z

Okręgowej Komisji Kwalifikacyjnej

(—) *W. Byszek*

Okręgowy Instruktor W. F.

W z. Przewodniczący

Okręgowej Komisji Kwalifikacyjnej

(—) *Inż. A. Bachowski*

P. o. Wizytatora Szkół

90,

RUCH SŁUŻBOWY.

W INPEKTORATACH SZKOLNYCH:

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 29 maja 1937 r. Nr BP-10869/37 mianował p. Benedykta Bartnickiego, prowizorycznego inspektora szkolnego w Pińsku, stałym inspektorem szkolnym w Pińsku z dniem 1 czerwca 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 25 maja 1937 r. Nr BP-10886/37 mianował p. Wawrzyńca Kamińskiego, prowizorycznego inspektora Szkolnego w Kosowie Poleskim, stałym inspektorem szkolnym w Kosowie Poleskim z dniem 1 czerwca 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 25 maja 1937 r. Nr BP-10891/37 mianował p. Jana Makare-

wicza, prowizorycznego inspektora szkolnego w Kamieniu Koszyrskim, stałym inspektorem szkolnym w Kamieniu Koszyrskim z dniem 1 czerwca 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 29 maja 1937 r. Nr BP-10927/37 mianował p. Władysława Telejkę, prowizorycznego podinspektora szkolnego w Łomży, stałym podinspektorem szkolnym w Łomży z dniem 1 czerwca 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 23 sierpnia 1932 r. Nr BP-20020/37 przyznał p. Mieczysławowi Ciesielskiemu, prowiz. inspektorowi szkolnemu w Stolinie, uposażenie zasadnicze według grupy VII-ej z dnia 1 września 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 23 sierpnia 1937 r. Nr BP-20019/37 przyznał p. Kazimierzowi Bocewiczowi, podinspektorowi szkolnemu w Kobry-

niu, uposażenie zasadnicze według grupy VII-ej z dniem 1 września 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 10 czerwca 1937 r. Nr BP-8793/37 mianował p. Eustachego Kraka, nauczyciela gimnazjum państwowego im. Marszałka J. Piłsudskiego w Pińsku, p. o. podinspektora szkolnego w Pińsku, prowizorycznym podinspektorem szkolnym w Pińsku z dniem 1 lipca 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 16 lipca 1937 r. Nr BP-13923/37 przeniósł p. Franciszka Tomakę, prowizorycznego podinspektora szkolnego w Prużanie na stanowisko nauczyciela gimnazjum państwowego im. T. Kościuszki w Łomży z dniem 1 sierpnia 1937 r.

Pan Minister W. R. O. i P. dekretem z dnia 19 sierpnia 1937 r. Nr BP-19025/37 przeniósł p. Józefa Hara prowizorycznego podinspektora szkolnego w Lunińcu, na stanowisko kierownika publicznej szkoły powszechnej Nr 26 w Łodzi z dniem 1 września 1937 r.

W SZKOLNICTWIE:

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 31 lipca 1937 r. Nr. BP-13237/37 przyznał p. Justynie Dobkovej, przelożonej gimnazjum państwowego im. Anny Jabłonowskiej w Białymstoku, uposażenie zasadnicze według grupy V z dniem 1 września 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 31 lipca 1937 r. Nr BP-13238/37 przyznał p. Stefanowi Blaike kierownikowi publicznej szkoły powszechnej w Wysocku pow. stolińskiego, uposażenie zasadnicze według grupy VI z dniem 1 września 1937 r.

Pan Minister W. R. i O. P. dekretem z dnia 31 lipca 1937 r. Nr BP-13239/37 przyznał p. Bolesławowi Malewskiemu kierownikowi publicznej szkoły powszechnej w Porębie pow. ostrowskiego, uposażenie zasadnicze według grupy VI z dniem 1 września 1937 r.

K O M U N I K A T Y.

K O M U N I K A T

o podręcznikach dla szkół zawodowych.
(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa R. W. i O. P.” Nr 7 poz. 220 z 1937 r.)

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, pragnąc zainteresować nauczycieli, autorów, wydawców oraz organizacje i zrzeszenia gospodarcze, zawodowe i nauczycielskie sprawą dostarczenia podręczników dla szkół zawodowych, ogłasza poniżej:

- a) krótką informacyjną instrukcję dotyczącą zgłaszania podręczników do oceny,
- b) spis najpotrzebniejszych podręczników ze wszystkich działów szkolnictwa zawodowego.

A. INSTRUKCJA.

1. Pod pojęciem „podręcznik szkolny” należy rozumieć książkę niezbędną dla każdego ucznia określonej klasy do normalnej nauki szkolnej i dostosowaną do obowiązującego programu.

2. Książki szkolne podlegają ocenie fachowej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — dwukrotnej, o ile nie są jeszcze wydrukowane, i jednokrotnej, o ile są już wydrukowane.

3. Książki winny być zgłaszane do oceny niewydrukowane (w maszynopisie), ponieważ zgłoszenie książki już wydrukowanej uniemożliwia wprowadzenie ewentualnych zmian czy uzupełnień, gdyby konieczność tego zachodziła, narażając wtedy autora (wydawcę) na niedopuszczenie książki do użytku szkolnego.

4. Zgłoszony podręcznik szkolny ocenia się pod względem treści i formy, biorąc pod uwagę następujące warunki:

- a) czy jest dostosowany do poziomu umysłowego młodzieży, do obowiązującego programu i czy we właściwy sposób realizuje jego zasady,
- b) czy stoi na poziomie wiedzy współczesnej,

- c) czy odpowiada wymaganiom dydaktycznym, w szczególności czy zawiera odpowiednie objaśnienia, wywody, reguły, ćwiczenia, utrwalające podane wiadomości oraz czy posiada zagadnienia zmuszające uczącego się do stosowania nabytych wiadomości samodzielnie,
- d) czy i w jakim stopniu uwzględnia wymagania wychowawcze,
- e) czy istotnie jest potrzebny przy prowadzeniu nauki szkolnej,
- f) czy jest poprawny pod względem językowym i stylistycznym,
- g) czy forma zewnętrzna odpowiada wymaganiom estetycznym, a wykonanie techniczne — wymaganiom higieny.
- h) czy projektowana cena w sprzedaży nie jest wygórowana, cena podręcznika bowiem winna być tak skalkulowana, aby był on dostępny dla młodzieży szkół zawodowych, która przeważnie jest niezamożna.

5. Jeśli nazwisko autora lub wydawcy ma być nie ujawnione recenzentom i członkom Komisji oceny książek, zgłaszający winien to zastrzec sobie w podaniu, podając w tym wypadku, obok nazwiska dla wiadomości Ministerstwa, obrane dowolnie godło.

6. Projekt podręcznika zgłasza do oceny Ministerstwa W. R. i O. P. bądź sam autor, bądź firma wydawnicza, bądź wreszcie instytucja, która podejmie się wydania danego podręcznika.

6. Na razie aż do odwołania książki szkolne dla szkół zawodowych mogą być zgłaszane do oceny w każdym czasie.

8. Podanie o ocenę podręcznika dla szkoły zawodowej należy kierować pod adresem: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Al. Szucha 25, Departament Szkolnictwa Zawodowego.

W podaniu należy wymienić: imię, nazwisko i ewentualnie godło autora, tytuł książki, klasę i typ szkoły, dla której książka ma być

przeznaczona, adres zgłaszającego, projektowaną cenę jednego egzemplarza w sprzedaży.

Do podania należy dołączyć:

- I. a) przy zgłaszaniu książki w druku — 10 egzemplarzy,
- b) przy zgłaszaniu książki w maszynopisie — 7 egzemplarzy,
- b) przy zgłaszaniu książki w rękopisie — 3 egzemplarze.

II. Dowód wniesienia opłaty administracyjnej, która wynosi 25 gr od strony podręcznika, względnie 1 zł od strony innych książek.

nie podręczników (tzw. książek pomocniczych), Opłatę należy wnosić do P. K. O. na konto 30.400 — rachunek Centralnej Księgowości Ministerstwa Skarbu, na fundusz specjalny taksy administracyjnej do dyspozycji Ministerstwa W. R. i O. P. Sprawę opłat reguluje zarządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 9 stycznia 1936 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 1, poz. 10).

Sprawę używania i oceny książek dla szkół zawodowych reguluje rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 17 kwietnia 1936 r. i zarządzenie z tegoż dnia (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr 2, poz. 32 i 38).

B. SPIS NAJPOTRZEBNIEJSZYCH PODRĘCZNIKÓW DLA SZKÓŁ ZAWODOWYCH

(według zapotrzebowania z dnia 1 maja 1937).

I. Dział szkolnictwa przemysłowego.

(Liczby w nawiasach oznaczają: pierwsza oznacza liczbę uczniów w kl. I obecnie, druga oznacza liczbę uczniów w kl. I po zreformowaniu całej szkoły według nowej ustawy).

1. Chemia z materiałoznawstwem — dla klasy I gimnazjum mechanicznego (uczniów 1250 — 1500), częściowo także dla gimnazjum elektrycznego (uczniów 220—320).
2. Fizyka z maszynoznawstwem — dla k, I — IV gimnazjum mechanicznego (uczniów 1250 — 1500), częściowo także dla gimnazjum elektrycznego (kl. I — III), uczniów 220—320.
3. Elektrotechnika — dla kl. II — III liceum mechanicznego (uczniów 360), częściowo także dla liceum lotniczego i samochodowego.
4. Rachunki: arytmetyka — dla kl. I — II szkoły stolarskiej i mechanicznej (uczniów 4000 — 4700).
5. geometria — jak wyżej (podobnie do obu podręczniki także i dla szkoły żeńskiej krawieckiej, bielizniarskiej — uczniów 1500 — 2000).
6. Matematyka: arytmetyka i algebra — dla klasy I — III gimnazjum mechanicznego i elektrycznego (uczniów 1500 — 1800).
7. geometria (bez rysun. geom.) — jak wyżej (oba podręczniki także i dla gimnazjów włókienniczych, uczn. 270, oraz podobne dla gimn. krawieckich i bielizn., uczn. 1100 — 3500).
8. Matematyka: algebra — dla kl. I — II liceów mechanicznych samochodowych, lotniczych, elektrycznych, budowlanych, drogowych, wodno-melioracyjnych (uczniów 1400)
9. trygonometria — jak wyżej
10. zasady rachunku różniczk. i całk. — jak wyżej
11. zasady geometrii analitycznej — jak wyżej
12. Technologia z materiałoznawstwem — dla kl. II—III szkół mechaniczn. (uczniów 1000-2500).
13. Maszynoznawstwo z wiadom. z fizyki — dla kl. II—III szkół mechaniczn. (uczniów 1000.2500)
14. Technologia z materiałoznawstwem — dla kl. II—III szkół stolarskich (uczniów 800—1200).
15. Maszynoznawstwo z wiadom. z fizyki — jak wyżej
16. Maszynoznawstwo (z wyj. elektr.) — dla kl. III liceum wodno-melioracyjnego, dla kl. II liceum drogowego, dla kl. III liceum budowlanego (uczniów 880).
17. Wiadomości przyrodnicze — dla kl. I — III gimnazjum krawieckiego, bielizniarskiego (uczn. 2500 — 3500).
18. Nauka o Polsce współczesnej — dla kl. III szkoły mechanicznej i stolarskiej (uczn. 3000 — 4000) oraz dla k¹, III szkół żeńskich krawieckiej i bielizniarskiej (uczn. 950 — 2000)
19. Nauka o Polsce współczesnej — dla kl. III gimn. mechanicznego i elektrycznego (uczn. 1500 — 1700)
20. Język polski — dla kl. I — III szkół stolarskich, mechanicznych, bielizniarskich, krawieckich (uczniów 4000—6000).

21. Język polski — dla kl. I—IV gimnazjów mechanicznych, elektrycznych, włókienniczych, krawieckich, bieliźniarskich (uczn. 4000 — 5000).
22. Język niemiecki — dla kl. II — IV gimnazjów krawieckich, bieliźniarskich (uczennic 1100 — 3500)
23. Zbiór ćwiczeń z materiałoznawstwa — dla kl. II gimn. krawieckich, bieliźniarskich (uczen. 1100 — 3500) oraz dla szkół żeń. kraw. i bieliżn. (uczen. 950 — 200).

II. Dział szkolnictwa handlowego.

P r z e d m i o t	Szkoła przyspos. I st.	Gimn. kup.				Liceum handl.	
		I	II	III	IV	I	II
Organizacja i technika handlu	P	—	P	P	P	P	P
Technika reklamy	P	P	P	P	—	—	P
Towaroznawstwo	P	P	P	P	—	P	P
Arytmetyka handlowa	P	P	P	P	P	P	P
Księgowość	P	—	P	P	P	P	P
Geografia gospodarcza	—	P	P	P	—	P	—
Współczesne zagadn. gosp.	—	—	—	—	P	—	—
Prawoznawstwo	—	—	—	—	—	P	P
Ekonomia społeczna	—	—	—	—	—	—	P
Stenografia	—	—	—	—	P	P	P
Pisanie na maszynie	P	—	—	—	P	—	P
Nauka o Polsce współczesnej	P	—	—	—	—	—	—
Wiadomości przyrodnicze	—	P	P	P	P	—	—
Język obcy z korespondencją							
a) niemiecki	—	P	P	P	P	P	P
b) francuski	—	P	P	P	—	P	P
c) angielski	—	P	P	P	P	P	P
Religia	P	P	P	P	P	P	P
J polski	P	P	P	P	P	P	P
Historia	—	P	P	—	—	—	—
Matematyka	—	—	P	P	P	—	—
razem potrzeba podręczników	9	11	14	14	12	12	14
przewidywana liczba uczniów: w r. 1937/38	1200—	11.000—	8000—	7500—	5000	1000—	1000
" " " w lat. 1938/40	2000	12.000	9000—	8500		1200—	

W szkołach przysposobienia II stopnia zarówno kupieckiego, jak i administracyjno-handlowego oraz w liceum administracyjno-handlowym przewiduje się stosowanie skryptów przy jednoczesnym korzystaniu z podręczników używanych w gimnazjum kupieckim, liceum handlowym oraz w gimnazjum ogólnokształcącym.

Największe braki książek pomocniczych są w dziale organizacji techniki handlu. Z tego działu byłyby potrzebne książki:

1. Zarys naukowej organizacji.
2. Ogólna organizacja przedsiębiorstw.
3. Polscy pionierzy gospodarczy.
4. Badanie rynku zakupu i zbytu.
5. Organizacja i kierownictwo sklepu detalicznego.
6. Organizacja i technika bankowa.
7. Organizacja i technika ubezpieczeniowa
8. Agencja handlowa (organizacja; technika).
9. Skup produktów rolnych (osobno według ważniejszych artykułów).
10. Handel zagraniczny (organizacja i technika).
11. Monografie branżowe handlu towarowego.

II. Dział szkolnictwa rolniczego.

a) Niższe szkoły rolnicze.

W związku z nowymi programami winny ukazać się w druku następujące książki szkolne:

1. Podręcznik nauki gospodarstwa domowego.
2. Podręcznik nauki gospodarstwa wiejskiego.
3. Podręcznik ogrodnictwa.
4. Podręcznik nauki o Polsce wspólczesnej.
5. Wypisy polskie.
6. Podręcznik rachunków.

Podręcznik nauki gospodarstwa domowego mógłby być użytkowany tylko w szkołach żeńskich, pozostałe podręczniki—zarówno w szkołach męskich, jak i żeńskich.

Podręcznik gospodarstwa domowego uwzględniający potrzeby rodziny wiejskiej winien obejmować następujące działy:

- a) urządzenie i prowadzenie domu,
- b) wyżywienie rodziny.
- c) zaopatrzenie rodziny w odzież
- d) zagadnienia rodziny, pielęgnowanie i wychowywanie dzieci.

Podręcznik gospodarstwa wiejskiego winien obejmować działy:

- a) ekonomikę gospodarstw drobnych,
- b) produkcję roślinną rolną,
- c) produkcję zwierzęcą.

Podręcznik ogrodnictwa winien uwzględnić działy:

- a) sadownictwa,
- b) warzywnictwa,
- c) wzory ogrodów wiejskich na własne potrzeby,
- d) zagadnienia ogródków działkowych.

Podręcznik nauki o Polsce współczesnej.

Podręcznik ten oprócz materiału nauczania objętego programem winien uwzględnić zagadnienia z zakresu socjologii wsi.

Na ogół podręczniki do przedmiotów zawodowych nie powinny ograniczać się wyłącznie do materiału nauczania programów szkół, ale objąć zasięg nieco szerszy, by mogły być pożyteczne dla absolwentów i po skończeniu szkoły.

Wymienione podręczniki mogą znaleźć zastosowanie w szkołach rolniczych tzw. niższych (w szkołach przysposobienia rolniczego, przysposobienia gospodyń wiejskich, w szkołach dwuzimowych, na kursach wędrownych rolniczych).

Ogółem szkół tego typu jest 154, w czym 93 męskich, 61 żeńskich.

Młodzieży ogółem w tych szkołach w roku 1936 było 6.500, w tym 4.200 chłopców, 2.300 dziewcząt.

Należy dodać że z podręczników wymienionych mogłaby korzystać również młodzież pracująca w zespołach przysposobienia rolniczego i na kursach korespondencyjnych im. Staszica,

b) Szkoły rolnicze stopnia licealnego

L. p.	Przedmiot	*)	Liceum rolnicze			Liceum gospodyń wiejskich			Liceum ogrodnicze			Razem
			klasy			klasy			klasy			
1	Nauka o glebie . . .	W	I	II		I	II		I	II		
2	Uprawa roślin . . .	W		II	III		II					
3	Ogrodnictwo . . .	W		II	III		II	III				
4	Warzywnictwo . . .								I	II	III	
5	Sadownictwo . . .								I	II	III	
6	Szkółkarstwo . . .										III	
7	Kwiaciarstwo . . .									II	III	
8	Drzewoznawstwo . .									II	III	
9	Choroby i szkodniki roślin	W		II			II			II		
10	Budownictwo ogrodnicze										III	
11	Nasiennictwo . . .										III	
12	Przetwórstwo owoców i warzyw . . .									II	III	
13	Hodowla zwierząt . .	W	I	II	III	I	II	III				
14	Maszynoznawstwo . .	W	I	II		I	II					
15	Budownictwo wiejskie . .	W			III			III				
16	Botanika . . .	W	I			I			I	II		
17	Zoologia . . .	W	I			I						
18	Fizyka . . .	W	I			I			I			
19	Chemia . . .	W	I			I			I	II		
20	Higiena . . .	W			III		II				III	
21	Współczesne zagadnienia społeczno - państwowe i gospodarcze . .	W		II				III			III	

U w a g i: W okresie 1937/38 — 1938/40
powstanie około 6 liceów rolniczych,
6 liceów gospod. wiejsk.
2 licea ogrodnicze.

Przeciętna liczba uczniów w 1 klasie wynosi około 30.

*) Podręcznik wspólny dla kilku szkół.

IV. Dział szkolnictwa gospodarstwa domowego.

Szkoły stopnia I.

1, Zagadnienia organizacji gospodarstw rodzinnych z rachunkowością wraz z materiałem nauczania z zakresu zajęć praktycznych, mianowicie: sporządzania posiłków, organizacji porządków, prania i szycia. Cena nie powinna przekraczać zł. 1.50, Nakład 4.000 egz.

2. Podręcznik do nauki języka polskiego (z nauką o Polsce współczesnej).

Cena do zł. 1.50, Nakład 3.000 egz.

Szkoły stopnia II.

1. Podręcznik do nauki organizacji gospodarstw rodzinnych: zagadnienie urzędzenia i

prowadzenia domu, organizacja czynności gospodarskich ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki żywienia, odzieżowej i organizacji porządków. pranie, rachunkowość gospodarstwa rodzinnego, zagadnienia rodziny i wychowania dzieci, zasadnicze wiadomości prawne.

Cena do 3 zł. Nakład 2.000 egz.

2. Podręcznik do nauki żywienia.

Cena do 3 zł. Nakład 2.000 egz.

3. Podręcznik do nauki prania.

Cena 1 zł. Nakład 2.000 egz.

4. Podręcznik towaroznawstwa.

Cena 2 zł. Nakład 2.000 egz.

5. Podręcznik higieny. (Higiena żywienia, dietetyka, higiena matki i dziecka).

Cena do 2 zł. Nakład 3.000 egz.

Podręczniki te mogłyby znaleźć zastosowanie również w liceach gospodarczych i liceach gospodyń wiejskich.

c) Licea Gospodarstwa Domowego.

L.p.	Przedmioty	Klasy	
1	Sporządzanie posiłków	I	II
2	Przetwórstwo	I	II
3	Pranie	I	II
4	Pielegnowanie mieszkania	I	II
5	Organizacja gospodarstw zbiorowych		II
6	Rachunkowość gospodarstw zbiorowych		II
7	Towaroznawstwo	I	II
8	Zasady żywienia		II
9	Estetyka	I	II
10	Higiena	I	II
11	Psychologia		II
12	Zagadnienia gospodarcze i społeczno-państwowe		II
13	Chemia	I	
14	Fizyka	I	

Uwagi: 1. Podręczniki, wskazane pod 3, 4, 8, 9, 10 i 13 mogą być zastosowane w liceach gospodarstwa wiejskiego.

2. Podręczniki chemii i fizyki mogą być zastosowane również w liceach rolniczych i ogrodniczych (Nr. III PU-250/37).

Nieodebrane akcje Banku Poiskiego

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego jest w posiadaniu nieodebranych akcji Banku Poiskiego, wystawionych na następujące osoby:

1. Szólkowską Malwinę
2. Kluge Wiktora cedowana na Kurlowiczową Marię.

Ministerstwo wzywa zainteresowanych, by zgłosili miejsce swego pobytu i udowodnili prawa do powyższych akcji.

(NO-27484/37)

Rocznik Socjologii Wsi.

Na podstawie pisma Min. W. R. i O. P. Nr III RG-2882/37 Kuratorium zawiadamia że, Instytut Socjologii Wsi, zorganizowany w 1936 r.

przy Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie przystąpił do wydawnictwa p. t. „Rocznik Socjologii Wsi”.

Wydawnictwo to posiada szczególnie ważne znaczenie dla pracowników oświatowych działających na terenie wiejskim, ponieważ ułatwia utrzymywanie stałego kontaktu ze stanem i wynikami naukowych socjologicznych badań środowiska wiejskiego jako swoistej grupy społecznej oraz poznanie wszechstronne najżywniejszych zagadnień tworzącego się nowego typu życia wsi polskiej w dziedzinie nie tylko ekonomicznej ale równocześnie oświatowej i ogólnokulturalnej.

Wydawnictwo p. t. „Roczniki Socjologii Wsi” ukazało się już w handlu księgarskim. Adres administracji wydawnictwa: Warszawa, ul. Jasna 8 m. 4, Konto P. K. O. 46.100. Cena prenumeraty rocznej wynosi zł 10.

(NO 23354/37).

K O M U N I K A T

w sprawie książek szkolnych dozwolonych dla szkół zawodowych.

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Min. W. R. i O. P. Nr 9 poz. 315 z 1937 r.)

Ze względu na liczne braki w zakresie książek szkolnych dla szkół zawodowych nowego ustroju, Ministerstwo W. R. i O. P. ogłasza poniżej w celach informacyjnych ogólny spis książek, zatwierdzonych w r. 1923 — 1935 do użytku w szkołach zawodowych dawnego ustroju, uzupełniony spisem książek zatwierdzonych dla szkół zawodowych nowego ustroju. (Nr. III PU-250/37).

Spis książek szkolnych dla szkół zawodowych.

A. KSIĄŻKI ZATWIERDZONE W R. 1923—1935 DO UŻYTKU W SZKOŁACH ZAWODOWYCH DAWNEGO USTROJU.

I. Dział szkolnictwa przemysłowego.

Hensel G. O uzwojeniach maszyn elektrycznych prądu stałego. Nakł. J. Lisowskiej. Warszawa 1925.

Dębicki St. Pomiary i narzędzia do pomiarów warsztatowych. Tom I. Nakł. B. Kotuli. Cieszyn 1925.

Hensel G. O uzwojeniach maszyn elektrycznych prądu zmiennego. Nakł. J. Lisowskiej. Warszawa 1926.

Pożaryski M. Przystępna elektrotechnika prądów silnych. Wyd. II. Nakł. J. Lisowskiej. Warszawa 1925.

Mirgałowska M. Krój bielizny. Zeszyt 1. Bielizna dziecienna. Nakł. Wyd. Ośw. i Kultury Magistratu m. Warszawy.

Anczyc S. Hartowanie stali. Nakł. Gubrynowicza i S. Lwów. 1926.

Andruchowicz F., Roland E., Wrażej W. Rysunki maszynowe i ich wykonanie i czytanie. Lwów, Księgarnia Köhlera.

Gimbut B. Uszkodzenia i niedokładności w maszynach elektrycznych prądu stałego i zmiennego. Nakł. J. Lisowskiej. Warszawa 1929.

Zydzler Jan. Geometria w zakresie szkoły średniej. Warszawa, M. Arct.

Pożaryski Mieczysław Prof. Krótki rys elektrotechniki. Warszawa. 1928. Księgarnia J. Lisowskiej.

Guthke B. i Krajewski L. Zbiór zadań z fizyki. M. Arct. 1927. Łódź.

Sienkiewicz Józef inż. Miernictwo. Łomża. 1927. Nakładem autora.

Kozak Jan dr. i Orzelski Tad. Ćwiczenia z zakresu chemii ogólnej. Kraków 1926.

Koziński i Moycho S. Fizyka i chemia. Warszawa. Nakł. Gebethnera i Wolffa.

Tołłoczko S. dr. Chemia w zakresie wiadomości początkowych.

Kłosowski i Hanusiak. Korespondencja rzemieślnicza. Zeszyt I. (uczeń), II. (czeladnik), III. (mistrz). Bydgoszcz. Nakł. autora.

Moycho i Zienkowski F. Krótki zarys chemii dla szkół średnich. Warszawa. M. Arct.

Faraday M. Dzieje świecy. Przekład Marii i St. Kalinowskich. Poznań. Nakł. Księgarni św. Wojciecha.

Machcewicz J. i Hubert T. Zasady radiotelegrafii i radiotelefonii. Warszawa. Księgarnia J. Lisowskiej.

Cezak J. S. Geografia gospodarcza dla szkół szemieślniczo - przemysłowych i kształcących.

Kawałek Ludwik dr. Pierwsza pomoc w zatruciach gazami bojowymi. Warszawa. Książnica-Atlas.

„Spadkownica“ wg. projektu W. Starzewskiego w wykonaniu I. Malejki. Wilno.

Wyczałkowski W. i Zborowski P. Ćwiczenia praktyczne i zadania z fizyki. Warszawa M. Arct

Duchowicz B. Urządzenie pracowni chemicznej przy pomocy środków prostych. Cieszyn. Księgarnia B. Kotuli.

Niemczyński. Radiotechnika dla wszystkich. Warszawa, M. Arct.

Grotowska H. i Radlińska H. Książka o życiu i pracy. Wypisy do języka polskiego cz. I, II, III. Lwów Nakł. K. S. Jakubowskiego.

Boguszewska R. 17 odbiorników dla amatorów. Warszawa. M. Arct.

Buszyński S. Warsztat radioamatora. Warszawa. M. Arct.

Hilcer E. Żelazko elektryczne. Bładowski S. Ogniwa i baterie galwaniczne. Olszewski Jan. Grzejniki elektryczne. Danilewicz. Ładowanie akumulatorów. Cieszyn. Nakł. Księgarni B. Kotuli.

Mechanik. Podręcznik do obliczania i konstruowania dla inżynierów, techników i słuchaczy szkół technicznych. Pod redakcją A. Humnickiego. Tom I, II. Nakł. Towarz. Kursów Technicznych. Warszawa. Skł. gł. Księgarnia Trzaska, Ewert i Michalski.

Piekara A. Galwanometr zwierciadłowy. Poliński J. Zwierciadło Hertza, Ligeza. Prasa hydrauliczna. Kobiński M. Jednopłotowce i dwupłotowce. Cieszyn. Księgarnia Kotuli.

Galer Józef. Nowoczesne cegielnictwo. Lwów 1927. Ossolineum.

Śladami Pitagorasa. Rozrywki matematyczne. Opracował inż. Szcz. Jeleński. Poznań. Nakład Księgarni św. Wojciecha.

Burdecki F. Budowa wszechświata. Warszawa. Książnica-Atlas.

Buszyński St. Odbiorniki kryształkowe. Warszawa. M. Arct.

Haft, koronka, strój. Kwartalnik poświęcony robotom kobiecym. Skł. gł. Księgarnia Wojnara. Warszawa.

Grotowski M. Michał Faraday. Jego życie i dzieło. Poznań. Księgarnia św. Wojciecha.

Abzółtowski S. Lotnictwo w wojnie współczesnej. Warszawa. Nakł. L.O.P.P.

Błotnicki T. Zarys historii ubiorów z uwzględnieniem historii haftów i tkanin.

Jeżewski M. Radiotelegrafia i radiotelefon. Warszawa. M. Arct.

Korolec S. Chemiczne środki bojowe. Warszawa. Nakł. Szkoły Gazowej.

Halaubrenner M. Ćwiczenia praktyczne z fizyki w szkole średniej. Optyka. Książnica-Atlas. Warszawa.

Mhułowicz J. Arytmetyka i algebra. Warszawa. Książnica-Atlas.

Sporzyński K. i Wyczałkowski W. J. Fizyka do użytku szkół średnich. Warszawa. M. Arct.

Byczewski M. Korespondencja kupiecko-rzemieślnicza. Warszawa. Księgarnia J. Lisowskiej.

Udziała S. Polskie hafty ludowe. Warszawa. Książnica Atlas.

Hensel G. Elektrotechnika w zadaniach (prąd stały). Nakł. Tow. Kur. Techn. Warszawa.

Marzec M. Administracja i organizacja robót budowlanych. Warszawa. Nakł. autora. 1930.

Moycho S. i Zienkowski F. Krótki zarys chemii. Warszawa. M. Arct.

Chwiałkowski Z. Algebra z licznymi zadaniami. Nakł. M. Arcta. Warszawa.

Architektura i budownictwo. Czasopismo ilustrowane. Zeszyt 11—12. (Powszechna wystawa krajowa w Poznaniu 1929 r.) Warszawa, 1929.

Hensel G. Elektrotechnika w zadaniach (prąd zmienny). Nakł. Tow. Kursów Technicznych, 1929. Warszawa.

Požaryski M. Krótki zarys elektrotechniki. Cz. II i III. Warszawa. Księgarnia M. Lisowskiej.

Humnicki A. Części maszyn. Podręcznik do obliczania i konstruowania. Wg. książki „Maschinenelemente“ H. Krauzego.

Pleśniewicz S. Podręcznik chemii dla klas wyższych szkół średnich. Warszawa. Książnica-Atlas.

Tołłoczko S. Chemia nieorganiczna w łączności z zasadami chemii ogólnej. Warszawa Gebethner i Wolff.

Pożaryski M. Przystępna elektrotechnika prądów silnych. Warszawa. Księgarnia J. Lisowskiej.

Felsz Stanisław. Gospodarka cieplna na parowozie i kotłowni. Warszawa. 1929. Nakł. Zw. Zaw. Maszynistów Kolejowych.

Schneider Fr. Lotnictwo. Cykl obejmujący całokształt lotnictwa. Nakł. Ligi O.P.P. Warszawa.

Trojanowski A. Słownik włókienniczy w pięciu językach. 1930. Nakł. Izby Przemysłowo-Handlowej w Łodzi.

Malarski T. Prądy termoelektronowe. (Lampy katodowe). Warszawa. Książnica-Atlas.

Geisler E. T. Podstawy osiągnięcia dochodowości w małych przedsiębiorstwach przemysłu metalowego i pokrewnego. 1932. Warszawa. Nakład Instytutu Przemysł. Rzemieślniczego.

Ptasiński C. Prawo rzemieślników. Lublin. Nakł. autora.

Próby marmurów kieleckich, wykonane przez Spółkę „Marmur“ w Kielcach.

Maciejewski J. Zbiór zadań z elektryczności. Warszawa. Skł. gł. Księgarnia M. Arcta.

Mielczarek W. Wskazówki do badania skór. Poznań. Nakł. autora.

Porębski E. Nowoczesne metody naprawy samolotów oraz silników używanych w pługach motorowych i traktorach. Warszawa. Nakł. Instytutu Szerzenia Wiedzy Przemysłowej. 1931.

Bąkowski F. O zawodzie inżyniera.

Buszyński S. Radioencyklopedia. Podręczny słownik encyklopedyczny. Warszawa M. Arcta. 1927.

Borsuk S. Skóra w handlu i przemyśle. Warszawa. 1931. Nakład Instytutu Przem. Rzemieślniczego.

Czerwińska A. i Szymanowska W. Zbliża i zdaleka. Czytanki historyczne i literackie, Warszawa, Nasza Księgarnia.

Pożaryska W., Sulicka M., Weychert Szymanowska W. Zbliża i zdaleka. Wypisy.

Klamkin Al. Rysunki maszynowe. Warszawa. Nakł. Instytutu Przem. Rzemieślniczego.

Kapitaniak L. Zasady działania i obsługi samochodu. Warszawa. M. Arcta.

Ciesielski K. Przemysł garbarski w Polsce, rozmieszczenie i zdolność produkcji. Lwów. Nakł. Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego. 1932.

Daszyńska-Golińska Z. Zarys ustawodawstwa pracy, oraz tematy ćwiczeń. Warszawa. Nasza Księgarnia, 1930.

Pietraszkiewicz Edw. Obróbka metali. Nakł. Instytutu Przem. Rzemieślniczego. Warszawa.

A. B. Rurki Geisslera i promienie Roentgena. Samouczek techniczny. Cieszyn. Księgarnia B. Kotuli.

Danilewicz B. Silnik benzynowy. Silniki sprężonego powietrza (pneumatyczne). Technika amatorska obróbki metali. Cieszyn, Księgarnia B. Kotuli.

Kibiński M. Mikroskop. Samouczek techniczny. Cieszyn. Księgarnia B. Kotuli.

Ornatkiewicz T. Termodynamika. Dąbrowa Górnicza. Nakł. autora, 1932.

Malanowicz J. Zasady geometrii wykreślnej. Warszawa. 1931. Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego.

Żakaszewski Cz. Podręcznik melioracji rolnych. Warszawa. Nakł. Instytutu Przemysł. Rzemieślniczego.

Gutowska M. Historia ubiorów (z atlasem). Warszawa, Książnica-Atlas.

Engelberg Fyda. Suwak techniczny „Norma“, Śruba z gwintem Whitwortha.

Zbiór formularzy do korespondencji (dla szkół rzemieślniczych, rolniczych i handlowych). Opracował N. Weiman. Nakł. autora.

Sierakowski J. Podręcznik kroju. Warszawa. Nakł. autora.

Dudrewiczowa Modes M. Koronki igielkowe, teneryfowe, czólenkowe, siatkowe, Kraków, 1933. Nakł. autorki.

II. Dział szkolnictwa handlowego.

Byszewski Witold. Korespondencja handlowa. Nakł. Koła b. wychowanków szkoły handlowej im. Kronenberga, 1928. Wyd. IV.

Balczyńska B. Nowa stenografia polska. Nakł. Księgarni św. Wojciecha, Poznań. 1923.

Lipiński Stanisław, Arytmetyka handlowa. Nakł. M. Arcta. Warszawa 1923.

Ćióra Witold. Podręcznik księgowości, t. III cz. II. Księgowość w przedsiębiorstwie bankowym. Nakł. Książnicy Polskiej, Lwów, 1923, oraz tom. I (księgowość pojedyncza).

Tomanek Fr. Księgowość kupiecka pojedyncza i podwójna z dołączonymi wzorami 19 ksiąg handlowych. Nakł. K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1923.

Zagajewski Karol dr Deutsches Lesebuch für Handelsschulen Nakł. Książnicy-Atlas. Warszawa. 1924.

Bońkowski S. i Chankowski H. Arytmetyka handlowa, cz. II. Nakł. Naszej Księgarni. Warszawa 1925.

Jeziorkowska A. Arytmetyka handlowa. Cz. I. Nakł. Księgarni św. Wojciecha. Poznań. 1925.

Tomanek Fr. Dr. Handel towarowy i pieniężny oraz jego organizacja. Wyd. VII. Nakł. Książnicy-Atlas.

Passukas Miecz. Korespondencja kupiecka. Wyd. 3, Nakł. autora. Kraków.

Pawłowski Ant. Wykład arytmetyki handlowej dla wyższych szkół handlowych. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa. 1926.

Cezak J. St. Geografia gospodarcza. Wyd. II. Warszawa.

Kotowicz Tadeusz. Podręcznik księgowości handlowej dla szkół i kursów.

Bońkowski S i Chankowski H. Arytmetyka handlowa. Cz. III. Warszawa. 1937.

Caro Leopold. Zasady nauk ekonomiczno-społecznych. Nakł. K. S. Jakubowskiego. Lwów. 1926.

Pszon S. Francuska korespondencja handlowa. Cz. II. Książnica-Atlas.

Bigda Antoni. Początkowe wiadomości o towarach w zakresie trzyklasowej szkoły handlowej. Cz. II i cz. III (towary organiczne). Książnica-Atlas. 1929.

Bońkowski S. i Chankowski H. Arytmetyka handlowa. Cz. I. Wyd. II. Skł. gł. Książnica-Atlas. 1928.

Iwaszkiewicz Zygmunt. Księgowość kupiecka. Metodyczny zbiór tematów, ćwiczeń, wzorów. Nakł. Zgromadzenia Kupców m. Warszawy. 1929.

Jeziorkowska Al. Arytmetyka handlowa. Zbiór zadań. Cz. III, Nakł. Księgarni św. Wojciecha. Poznań. 1928.

Gołębiowski A. Geografia gospodarcza ogólna ze szczególnym uwzględnieniem historii handlu, przemysłu, towaroznawstwa. Nakł. Zgromadzenia Kupców m. Warszawy. 1929.

Kocot St. Nauka o handlu. Zasadnicze wiadomości o handlu i jego organizacji, Nakł. Biblioteki Polskiej. Warszawa. 1929.

Jeziorski W. Nowe metody księgowości i organizacji pracy bankowej. Książnica-Atlas. Lwów. 1929.

Lipa Al. i Gajęcki A. Arytmetyka handlowa. Cz. I. Technika sprawnego liczenia. 1929. Nakł. Gebethnera i Wolffa. Warszawa. Cz. II. 1932.

Pawłowski Ant. Wykład arytmetyki handlowej. Wyd. II. Książnica-Atlas. 1930 Lwów.

Kospoth-Pawłowski W. England and the

English. Cz. I. Wilno. Skł. gł. Księgarnia św. Wojciecha w Poznaniu 1930.

Korbel St. Polski system stenografii dla szkół i samouków. Wyd. II. Kraków Gebethner i Wolff 1931.

Bońkowski S. i Chankowski H. Arytmetyka handlowa dla szkół handlowych doksztalających i kursów handlowych. Skł. gł. Książnica Atlas 1930 Warszawa.

Żabiński Albin. Księgowość spółdzielcza. Cz. I. Zasady księgowości spółdzielczej i przepisy prawne. Wyd. Spółdzielczego Instytutu Naukowego. Kraków 1925.

Bigda Ant. Wiadomości o towarach w zakresie średniej szkoły handlowej. Cz. I. Towary nieorganiczne. Wyd. 2. Książnica-Atlas. Lwów—Warszawa 1929.

Humnicki W. Krótki kurs towaroznawstwa. Paliwo i towary organiczne. Wyd. 3 Skł. gł. Książnica-Atlas. Warszawa 1932.

Wojciechowski St. Ruch spółdzielczy. Podręcznik dla wyższych klas szkół handlowych i rolniczych. Nakł. Spółdzielczego Instytutu Naukowego. Warszawa 1930.

Tomanek Fr. Zarys metodyki nauczania rachunkowości podwójnej. Skł. gł. Książnica-Atlas 1933.

Cieśliński J. i Koźmiński L. La France au travail. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa 1934.

Baliński Wł. Biuro wzorowe (organizacja pracy biurowej). Nakł. Fundacji Wieczystej im. H. J. Chankowskiego, Warszawa 1932-

Jablowski K. Nowoczesny list sprzedażowy. Wyd. Izby Przemysłowo-Handlowej. Warszawa 1933. Wyd. II. rozszerzone.

Zagajewski H. i dr. Gotlieb W. dr. Der kaufmaennische Schrifverkehr. Cz. I. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów 1934.

III. Dział szkolnictwa rolniczego i gospodarstwa domowego.

Lipska Irena dr. Z mikrobiologii rolnej i przemysłowej. Ćwiczenia praktyczne. Nakł. Książnicy-Atlas 1925.

Ulanicka M. Zasady prowadzenia domu. Nakł. M. Arcta, Warszawa 1929. Wyd. II.

Daszkiewicz Korybut B. O hodowli ptaków i gadów w pokoju. Księgarnia B. Kotuli, Cieszyn 1921.

Kutz T. Akwarium, cz. I.

" Rośliny akwarium.

" Akwarium, cz. III. Hodowla zwierząt wodnych.

Nakł. B. Kotuli. Cieszyn 1927.

Różycki Andrzej. Krakowskie wyroby wędliniarskie. Nakł. autora, Kraków 1926 (dla nauczycielek szkół gospodarczych).

Antoniewicz J. dr. Ćwiczenia i obserwacje biologiczne w ogrodzie. Nakł. Naszej Księgarni. 1928 (dla nauczycieli).

Gałczyński. Ogród warzywny na dwustu metrach kwadratowych. Wyd. V. Nakł. autora.

Gałczyński. Ogród kwiatowy na stu metrach kwadratowych. Wyd. IV. Nakł. autora.

Gałczyński. Ogród owocowy na trzystu metrach kwadratowych. Wyd. IV. Nakł. autora.

Gałczyński. Róże w ogrodzie. Nakł. autora. Piaseczno pod Warszawą 1927.

Chołoniewska K. Gospodarstwo domowe i kuchnia racjonalna. Podręcznik dla szkół i gospodyń. Warszawa M. Arct 1929.

Domaniewski J. Ptaki naszych gór. Nakł. Księgarni św. Wojciecha 1930.

Domaniewski J. Ptaki naszych lasów. Cz. I i II. Nakł. Księgarni św. Wojciecha. Poznań 1930.

Gałczyński B. Drzewa liściaste leśne i alejowe. Nakład autora. Piaseczno pod Warszawą 1928.

Czerny-Biernatowa Z. i Strasburger M. Organizacja i metody pracy w szkolnictwie gospodarczym żeńskim. Książnica - Atlas. Lwów — Warszawa 1930.

Poradnik techniczno - ogrodniczy projektowanie zakładanie i prowadzenie ogrodów przy szkołach. Opracowali: W. Goriaczkowski, W. Zaykowski, S. Miklaszewski, Z. Falkowski, A. Olearski, J. Maciejewski, J. Łebkowski, J. Wrzesiński, J. Ruszkowski pod red. ogólną W. Bromirskiego. Nakł. Naszej księgarni. Warszawa 1932.

Kączkowski W. Racjonalne podstawy prania domowego. Biblioteka Instytutu Gospodarstwa Domowego. Warszawa 1931.

Mandukowa J. Rachunki pani domu. Wyd. Zw. Pań Domu. Warszawa 1932.

Leparski Ant. Chłodnictwo jako czynnik higieny i ekonomii w gospodarstwie domowym i społecznym 1932.

Leyko Z. O fałszowaniu środków spożywczych, Warszawa 1932.

Marchlewski L. Warunki powstawania witamin hormonów w ustroju zwierzęcym.

Morzkowska M. Smak i wartość odżywcza pokarmów.

Rapczewski. Problemat żywienia w świetle ekonomii i fizjologii.

Rostafiński J. Skład, postać pokarmów roślinnych i ich przygotowanie na pożywienie człowieka.

Surzycki St. Organizacja pracy społecznej rolniczej. Wyd. Spółdzielczego Instytutu Naukowego. Warszawa 1931.

Szulc G. Jak powinien żywić się człowiek przy pracy fizycznej, a jak przy umysłowej.

Moczarski Z. Hodowla zwierząt. Podręcznik dla ludowych szkół rolniczych. Wyd. Min. Rolnictwa i Ref. Rolnych. Warszawa 1932.

Wojciechowski St. Organizacja zbytu produktów rolniczych. Podręcznik dla szkół rolniczych. Biblioteka Spółdzielcza 18. Wyd. Spółdzielczego Instytutu Naukowego. Warszawa 1931.

Czerny Z., Kołaczowska M., Łykowska M., Strasburger M. Rachunki w życiu gospodyni i obywatelki. Warszawa 1935. Skł. gł. Biblioteka Polska.

B. KSIĄŻKI ZATWIERDZONE W R. 1936 i 1937 DO UŻYTKU W SZKOŁACH ZAWODOWYCH NOWEGO USTROJU.

Arnoldt-Russocka M. „Travillons avec plaisir“. Podręcznik języka francuskiego dla kl. I gimnazjum krawieckiego i bieliźniarskiego. Nakł. Państw. Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936. Cena zł 1,70.

Bryła Stefan prof. inż. dr. Beton w budownictwie wiejskim. Podręcznik dla szkół budowlanych, drogowych, mierniczych i melioracyjnych. Nakł. Księgarni Polskiej Bernarda Połonieckiego. Lwów—Warszawa 1936.

Chankowski Henryk. Wykład buchalterii podwójnej (włoskiej). T. II. Książka pomocnicza dla nauczycieli w szkołach handlowych. Wyd. IX. Nakł. Fundacji Wieczystej im. H. J. Chankowskiego. Warszawa.

Czerwiński Wincenty. Podręcznik warsztatowy cz. I. (początki ślusarstwa). — Podręcznik dla kl. I gimnazjów mechanicznych i książka pomocnicza w szkołach mechanicznych. Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1934.

Czerny Zofia. Przyrządzanie potraw (w formie kartoteki i książki), i uzupełnienie tej książki: Czerny Zofia i Strasburger Maria: Teoria przyrządzania potraw. Książka pomocnicza dla nauczycielek gospodarstwa domowego we wszystkich typach szkół gospodarczych. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa 1936.

Dewitzowa W., Wierzejski J. „Froch an die Arbeit“. — Podręcznik języka niemieckiego dla kl. I gimnazjów mechanicznego, elektrycznego i stolarskiego. Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936. Cena zł 3,00,

Górski M dr. Nawozy i nawożenie. (Krótki

podręcznik nawożenia). Książka do bibliotek spółdzielczych. Nakł. Tow. Oświaty Rolniczej — Księgarni Rolniczej. Warszawa 1934. Cena zł 1,00.

Hajkowicz W. inż. i Porębski E. inż. Materiały opałowe (podręcznik dla ślusarzy, kowali, kotlarzy, majstrów narzędziowych, brązowników, pilnikarzy, itp). Książka pomocnicza dla uczniów w szkołach przemysłowych stopnia niższego i gimnazjalnego oraz w szkołach kształcących zawodowych. Nakł. Izby Rzemieślniczej w Warszawie 1934

Henneberg Karol, inż. techn. Ogrzewnictwo domowe, cz. II. Książka pomocnicza dla nauczycieli i uczniów szkół zawodowych stopnia licealnego i szkół przysposobienia II st. z działu gospodarstwa domowego. Nakł. Instytutu Gospodarstwa Domowego. Warszawa 1933.

Hensel Gustaw inż. i Kowalski Stanisław inż. Podstawy elektrotechniki, cz. I. Podręcznik na kl. II gimnazjum elektrycznego. Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych we Lwowie 1937.

Jaszuński J. Co każdy rzemieślnik wiedzieć powinien. Książka pomocnicza dla uczniów szkół zawodowych techniczno-przemysłowych męskich i żeńskich i szkół zawodowych kształcących oraz dla nauczycieli wymienionych typów szkół. Nakł. Rady Izby Rzemieślniczych Rz. P. Warszawa 1932.

Józefowicz Irena i Wróblewski Kazimierz. Wypisy polskie na kl. I gimnazjum kupieckiego. Cena zł 4,60. Nakł. Państw. Wydaw. Książek Szkolnych. Lwów 1927.

Klarner Zofia. Ludzie i praca. Wypisy polskie na kl. I gimnazjów zawodowych (prócz gimnazjum kupieckiego). Podręcznik Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936. Cena zł 3,20.

Konieczny Aleksander. Nauka kroju damskiego. Dzieło zawodowe z rysunkami i objaśnieniami. Książka pomocnicza dla nauczycieli szkół zawodowych, kursów specjalnych i kursów kształcących. Nakł. autora. Warszawa.

Kolarzowski K. Zasady geometrii wykreślnej. Książka pomocnicza dla szkół mechanicznych typu licealnego i wyższego. Nakł. Towarzystwa Kursów Technicznych. Warszawa 1937.

Korbel Stanisław i Mochnacki Rodion dr Geografia gospodarcza ogólna. Podręcznik dla kl. I gimnazjum kupieckiego i innych gimnazjów zawodowych. Nakł. Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska” S. A. Warszawa 1937.

Koźmiński Leon. Les Lettres d’Affaires. Exportation. Importation. Banque. Podręcznik dla uczniów szkół handlowych typu licealnego. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa 1936. Cena zł 2,50.

Koźmiński Leon. Précis de correspondance commerciale. Podręcznik korespondencji handlowej francuskiej dla kl. IV gimnazjów kupieckich, szkół przysposobienia kupieckiego stopnia II i szkół przysposobienia administracyjno-handlowego stopnia II. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa 1936. Cena zł 1,30.

Kurnatowski Jerzy. Współczesne idee społeczne. Książka pomocnicza dla uczniów kl. III handlowych szkół licealnych oraz do bibliotek nauczycielskich szkół handlowych. Nakł. Fundacji Wieczystej im. H. J. Chankowskiego. Warszawa 1933

Maskilejson N. Buchalteria bez buchaltera. Książka pomocnicza dla uczniów i nauczycieli szkół handlowych. Wyd. II. Nakł. autora. Warszawa 1935.

Nechay Jerzy inż. Beton w budownictwie mieszkaniowym. Podręcznik i książka pomocnicza dla szkół zawodowych grupy budownictwa. Nakł. Związku Polskich Fabryk Portland-Cement. Warszawa 1933.

Niebrój E. Uproszczona księga handlowa. Pomoc naukowa w szkołach rzemieślniczych: przysposobienia stopnia I i II, szkół stopnia niższego i gimnazjalnego. Nakł. autora. Katowice 1935.

Paschalis-Grabowska Aniela. Modelowanie form krawieckich. Cena zł 2,60, Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1937.

Petrażycka-Cichočka Zofia, Geografia gospodarcza Polski współczesnej. Podręcznik dla kl. III gimnazjów kupieckich i innych zawodowych. Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych.

Rojewski Tadeusz. Okno wystawowe sklepu detalicznego. Biblioteka Kupca-Detalisty Izby Przem. Handl. w Warszawie. Książka pomocnicza dla uczniów szkół przysposobienia kupieckiego pierwszego stopnia, gimnazjów kupieckich oraz szkół kształcących. Nakł. Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa 1937.

Seifert T. Notowania towarów międzynarodowych. Książka pomocnicza dla szkół handlowych. Nakł. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. 1934.

Sierakowski Józef. Podręcznik kroju damskiego. Książka pomocnicza dla nauczycieli szkół podgrupy krawieckiej. Nakł. autora. Warszawa 1936.

Szczepański Stefan. Drapanie tkanin bawełnianych. Podręcznik do użytku fabrycznego. Książka pomocnicza dla nauczycieli szkół przemysłowych. Nakł. Izby Przemysłowo-Handlowej w Łodzi 1934.

Tatoń A. i Jabłowski K. Mój sklep. Po-

drewnik organizacji i techniki handlu kl. I gimnazjów kupieckiego. Cz. I. Nakł. Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936. Cena zł 2,30.

Wartość i użytkowanie mięsa w gospodarstwie domowym (tablice). Mięso wołowe. Opr. Komisja Pomocy Naukowej Instytutu Gospodarstwa Domowego pod kier. M. Strasburger. Pomoc naukowa dla wszystkich typów szkół gospodarstwa domowego i specjalnych. Nakł. Instyt. Wydawniczego „Biblioteka Polska”. Warszawa,

Weber J. inż. Zarys kowalstwa i obróbki

termicznej. Książka pomocnicza dla ucznia i nauczyciela na wydziałach metalowych średnich szkół technicznych i w szkołach mechanicznych stopnia gimnazjalnego i licealnego oraz książka pomocnicza dla nauczyciela w szkołach rzemieślniczo-przemysłowych, metalowych, w szkołach mechanicznych stopnia niższego i w szkołach dokształcających metalowych. Nakł. Księgarni Technicznej. Warszawa 1935.

Wolski Kazimierz. Części maszyn. T. I.: Sruby i nity. T. 2: pędnie i koła zębate, Podręcznik dla uczniów szkół mechanicznych oraz gimnazjów mechanicznych. Warszawa 1937. Skł. gł. Księgarnia Techniczna.

WYDAWNICTWA DOZWOLONE DO UŻYTKU SZKOLNEGO.

A. Ministerstwo W. R. i O. P. zatwierdziło do użytku szkolnego następujące książki i pomoce szkolne dla szkół powszechnych, średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli:

(Przedruk z „Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.” Nr 6 poz. 187 i Nr 8 poz. 300 z 1937 r.)

I. Książki do bibliotek uczniowskich:

Burzyński Z. Pomiedzy chmurami. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936 — dla młodzieży od lat 12. (Nr II Pr-14516/36).

Földes J. Ulica Kota Rybołowcy. Przełożył z węgierskiego L. Sillei. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa. Bez daty dla młodzieży od lat 16. (Nr II Pr-15008/37).

Meissner T. Dookoła świata na „Darze Pomorza”. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa — dla młodzieży szkół średnich powyżej lat 14. (Nr II Pr-14444/36).

Modrak P. W krainie kangura. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych Lwów 1936 — dla młodzieży powyżej lat 14. (Nr II Pr-14515/36).

Sieroszewski W. Ukochana i nieśmiertelna. Przepowiednie Wernyhory. Sclavus saltans. Nakład Instytutu Wydawniczego. „Biblioteka Polska”. Warszawa, Bez daty. (Nr II Pr-14975/37).

Sokołowski J. Co bociek klekotał. Opowieści przyrodnicze. Nr 5. Nakład „Naszej Księgarni”. Warszawa 1936 — dla uczniów szkół powszechnych kl. V, VI i VII. (Nr II Pr-14506/36).

Sosnowski J. miasto młodości. Skład Główny: Gł. Skł. Har. Warszawa 1935—dla młodzieży od lat 11. (Nr II Pr-13942/35).

Zieliński T. Świat antyczny. Rzeczpospolita Rzymska. Z ilustracjami. Nakład J.

Mortkowicza. Warszawa 1935 — dla uczniów liceów. (Nr II Pr-13537/35).

Askenazy S. Szkice i portrety. Nakład Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska” I Warszawa 1937 — dla uczniów liceów. (Nr II Pr-15135/37).

Lofting H. Doktor Dolittle i jego zwierzęta. Nakład wydawnictwa J. Mortkowicza. Warszawa. 1936 — dla młodzieży od lat 11 — 13. (Nr. II Pr-15172/37).

Milewski T. i Meissner J. Przez ergi i hammady Sachary. Wydawnictwo Książnicy-Atlas. Warszawa. Lwów — dla młodzieży powyżej lat 14. Nr. II Pr-14950/37).

Nowakowski Z. Wytatuowane serca. Nakład Gebethnera i Wolfa. Warszawa. B. d. — dla młodzieży od lat 11—13. (Nr. II Pr-15159/37).

Pietkiewicz K. Nauka jazdy na narciach. Podręcznik metodyczny dla nauczycieli, uczniów i samouków. Skład Główny „Nasza Księgarnia”. Warszawa. (Nr. II Pr-14274/36).

Platon. Laches (o męstwie), Przełożył i wstępem opatrzył Witwicki W. Nakład Towarzystwa Wiedzy Wojskowej. Warszawa 1937 — dla uczniów gimnazjum i liceum. (Nr II Pr-14873).

Schmuck Adam. Z Pińska do Augustowa kajakiem. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych we Lwowie 1937 — dla młodzieży powyżej lat 14. (Nr II Pr-14991/37).

Sienkiewicz H. Trylogia. (Ogniem i Mieczem t. I—VIII, Potop t. I—XIII. Pan Wołodyjowski t. I—V); 4 mapy i skorowidze opracował Prauss T. Nakład Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów, 1936 — dla uczniów gimnazjum. (Nr II Pr-14844/36, 14845/36, 14746/36).

Sieroszewski W. W niepodległej Mongolii (Dalaj Lama). Powieść dla młodzieży. Nakład „Biblioteki Polskiej”, Warszawa 1937—dla młodzieży od lat 14—16. (Nr II Pr-15205/37).

Tetmajer K. Wybór poezyj—opracował J. Lorentowicz. „Biblioteka Narodowa“, Nr 123, Seria I. Nakład Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Lwów 1936. (Nr II Pr-14847/36).

Washburne H. Przez lądy i morza. Wydawnictwo Księgarni Powszechnej. Kraków. 1937—dla młodzieży od lat 13. (Nr II Pr-14818/37).

Witkiewiczówna M. Wspomnienia o Stanisławie Witkiewiczu. (B.U.L. Nr 75)—dla uczniów gimnazjum i liceum. (Nr II Pr-1497/36).

Zaruski M. Z harcerzami na „Zawiszy Czarnym“. Wydawnictwo Książnicy Atlas. Lwów — Warszawa — dla młodzieży od lat 14. (Nr II Pr-15059/37).

Żukowski Olgierd. Statek morski rzeczny. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936 — dla młodzieży od lat 14. (Nr II Pr-14517/36).

II. Książki do bibliotek nauczycielskich:

Durdikowa L. Dzieci o wygasłych oczach. Tłumaczyła Lan A. Nakład „Naszej Księgarni“. Warszawa 1935 — dla szkół specjalnych. (Nr II Pr-13900/35).

Zieliński T. Świat antyczny. Rzeczpospolita Rzymska. Z ilustracjami. Nakład J. Mortkowicza. Warszawa 1935. (Nr II Pr-13537/35).

Krawczyk M. Ćwiczenia cielesne w szkole powszechnej. Z Praktyki Szkolnej. Nr 18. Nakład „Naszej Księgarni“. Warszawa 1934. (Nr II Pr-4075/33).

Sikorski W. Wychowanie fizyczne w szkole powszechnej (Podręcznik dla nauczyciela). Skład Główny Księgarnia św. Wojciecha. Poznań 1934. (Nr II Pr-13720/36).

Askenazy S. Szkice i portrety. Nakład Instytutu Wydawniczego „Biblioteka Polska“, Warszawa 1937. (Nr II Pr-15135/37).

Kaden Bandrowski J. Pod Belwederem. Nakład Głównej Księgarni Wojskowej. Warszawa. 1936 (Nr II Pr-14377/36).

Orlewicz T. J. Zasady konstytucji 23 kwietnia 1935 roku. Nakład Związku Zawodowego Pracowników Ubezpieczalni Społecznych w Polsce. Warszawa. 1935. (Nr II Pr-13904/35).

Pietkiewicz K. Nauka jazdy na nartach. Podręcznik metodyczny dla nauczycieli, uczniów i samouków. Skład Główny Nasza Księgarnia. Warszawa (Nr II Pr-14271/36)

Poplewski R. Świat ssaków. Wydawnictwo Książnicy Atlas. Lwów — Warszawa 1937. (Nr II Pr-15121/37).

Szewczenko T. Poezje. Pod redakcją Zajcewa P. Nakład Ukraińskiego Instytutu Naukowego. Warszawa 1936. (Nr. II Pr-14843/36).

Szklar R. i Kobyłańska B. Ciche czytanie jako zagadnienie metodyczne w szkole współczesnej. Nakład Wł. Michałaka i S-ki. Warszawa B. d. (Nr. II Pr-148115/36).

III. Książki pomocnicze dla uczniów.

Ptaszycka A. W dziedzinie sztucznego lodu. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów. 1936 — dla uczniów III kl. gimnazjalnej. (Nr II Pr-14685/36).

IV. Lektura z dziedziny języka francuskiego.

Demaison A. Le Livre des Bêtes qu'on appelle sauvages. Oprac. Ratyńska A. Biblioteczka francuska. Z. 9. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów—Warszawa 1936 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich gimnazjum i liceum. (Nr II Pr-14288/36).

Daudet A. Les sièges de Berlin — Le mauvais Zouave. Oprac. K. Mellerowicz. Biblioteczka Francuska. Z. 14. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa 1937 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-15016/37).

Rouquette L. F. Le Grand Silence blanc. Oprac. A. Ratyńska. Biblioteczka Francuska. Z. 13. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa 1937 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach (Nr II Pr-15017/37).

La Farca de Maître Pathelin. Comédie en trois actes. Oprac. H. Nieniewska. Biblioteczka Francuska Z. 8. Nakład Książnicy-Atlas. Lwów — Warszawa 1936 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-14163/36).

V. Lektura z dziedziny języka angielskiego.

Brazil A. The Nicest Girl in the School. Oprac. H. Karczewska. Lektura angielska 4. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1937 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-15131/37).

Gaun P. Kitty goes to Camp. Oprac. E. Rogóyska. Lektura angielska 1. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-15141/37).

Monk F. i Winter H. A. Great Adventurer. Oprac. A. Kreusler. Lektura angielska 5. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1937 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-15141/37).

loną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr. II Pr-15141|37).

Keltie J. S. i Gilmour S. S. *Adventurs of Exploration Book I* Oprac. X. Żytomirska. Lektura angielska 2. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-15141|37).

Keltie J. S. i Gilmour S. S. *Adventurs of Exploration Book II* Oprac. X. Żytomirska. Lektura angielska 2. Nakład Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych. Lwów 1936 — jako książkę dozwoloną do bibliotek uczniowskich w gimnazjach. (Nr II Pr-15141|37).

VI. Pomoce szkolne do użytku zbiorowego:

Janiszewski M. Fizyczna mapa Polski. Podz. 1.500 000, Nakład „Naszej Księgarni“. Warszawa 1925 — dla V i VII klasy szkoły powszechnej oraz I klasy gimnazjum. (Nr II Pr-14332|36).

Romer E. Australia. Podziałka 1:10.000.0000 Wydawnictwo Książnicy Atlas. Lwów — Warszawa — dla uczniów szkół powszechnych (Nr II Pr-15013|37).

Szaflarski J. Konturowa mapa świata. Podz. 1:30.000 000. Wydawnictwo Salonu Malarzy Polskich, Kraków — dla uczniów szkół powszechnych. (Nr II Pr-15044|37).

Szaflarski J. Mapy konturowe. Azja. Podziałka 1:50.000.000. Afryka. Podziałka 1.50.000.000. Australia, Podziałka 1:30.000.000. Ameryka północna. Podziałka 1:40.000.000. Ameryka południowa. Podziałka 1:50.000.000. Półkula wschodnia. Podziałka 1:100 000.000. Półkula zachodnia. Podziałka 1:100.000.000. Wydawnictwo Salonu Malarzy Polskich, Kraków — dla szkół powszechnych. (Nr II Pr 15043|37).

Tablica poglądowa dla nauczania znaków topograficznych. Skład Główny: Centrala sprzedaży map „Samopomoc Inwalidzka“. Warszawa (Nr II Pr-14866|37).

VII. Pomoce szkolne do użytku poszczególnych uczniów:

Limba-Gardecki A. Liczydło dla szkoły Nr 2, 4, 6, 8. (Szkoly powszechne). (Nr II Pr-15066|37).

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA

POŚWIĘCONA PRACY NAUCZYCIELSTWA W SZKOLE I POZA SZKOŁĄ.

SŁOWO OD REDAKCJI.

Zainicjowawszy przed dwoma laty zakrojoną na dużą skalę i obliczoną na dłuższą metę akcję zaopatrywania publicznych szkół powszechnych w niezbędne pomoce naukowe do wszystkich przedmiotów nauczania, Pan Kurator naszego Okręgu Szkolnego w odezwie Swej, zamieszczonej na wstępie części urzędowej Dz. Urz. K.O.S.B. Nr—9 (107) na m-c listopad 1935 r. a zwróconej do Inspektorów Szkolnych, Kierownictw szkół i Ogółu Nauczycielstwa Okręgu, zaznaczył, że osiągnięcie zamierzonego celu zależy będzie „od wysiłku, na jaki potrafimy zdobyć się wszyscy, poczynając od Kierownictw szkół, a kończąc na Kuratorium“.

Jednocześnie Pan Kurator, opierając się na pozytywnych wynikach szeregu poprzednich wysiłków zbiorowych (akcja biblioteczna, budownictwo szkolne, podniesienie frekwencji w szkołach i t. p.), wyraził wiarę w powodzenie również nowozainicjowanej a niezmiernie doniosłej, bo zmierzającej w kierunku ułatwienia pracy nauczycielstwa, akcji zaopatrywania szkół w niezbędne pomoce naukowe.

Obecnie, po dwu latach nowego zbiorowego wysiłku i po porównaniu stanu zaopatrywania szkół w pomoce naukowe z przed dwu laty ze stanem dzisiejszym, możemy ze

spokojem stwierdzić, że zrobiliśmy duży krok naprzód w bardzo ważnej dziedzinie, a jednocześnie wyrazić pewność, że dalszym a nie słabnącym zbiorowym wysiłkiem doprowadzimy akcję zaopatrywania wszystkich publicznych szkół powszechnych naszego Okręgu w niezbędne pomoce naukowe do wszystkich przedmiotów nauczania — do szczęśliwego końca.

W niniejszym zeszycie Dziennika znajdują Czytelniczcy sprawozdanie z akcji zaopatrywania szkół w pomoce naukowe w ubiegłym —1936/37 r. szk. (z krótkim rzutem oka na wyniki akcji za dwa lata), plan zaopatrywania na bieżący — 1937/38 r. szk. oraz artykuły w sprawie użycia, przechowywania i konserwacji pomocy naukowych.

Ponieważ od sposobu konserwacji pomocy naukowych zależy czasokres ich użyteczności, zaś od właściwego wykorzystywania ich w pracy dydaktycznej zależą w znacznym stopniu wyniki nauczania — Redakcja będzie również w następnych numerach Dziennika umieszczała artykuły omawiające zagadnienia racjonalnej konserwacji i umiejętnego stosowania różnego rodzaju pomocy naukowych w nauczaniu poszczególnych przedmiotów. W związku z tym Redakcja zwraca się do Czytelników z zachętą do dzielenia się z ogółem Kolegów na łamach naszego Dziennika ciekawymi spostrzeżeniami, doświadczeniami i osiągnięciami w wymienionej dziedzinie.

Czego Polska oczekuje od swojej młodzieży?

Przemówienie Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
przez radio w dniu 4 września 1937 r.

(Przedruk z „Monitora Polskiego“ Nr 205 z dnia 7.IX-1937 roku).

W sobotę dn. 4 b. m. P. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego prof. Świętosławski wygłosił do młodzieży przez Radio następujące przemówienie:

„Młodzieży polska,

Zwracam się do Was z tymi kilku słowami w chwili, gdy rozpoczynacie nowy rok szkolny. Zdarzenie to ważne w Waszym życiu, a także w życiu Waszych rodziców i opiekunów, nauczycieli i wychowawców. W dniu rozpoczęcia zajęć w szkołach bez przesady nieomal całe społeczeństwo bierze żywy udział. Przecież wyrusza do szkoły ponad 5 milionów młodzieży. Cóż dopiero mówić o Waszym wzruszeniu. Wielu z Was wchodzi poraz pierwszy, inni po paromiesięcznej przerwie do gwarnej klasy. Wchodzicie weseli lub zatroskani, uśmiechnięci lub zasmuceni, może po świeżym rozstaniu się ze swoimi najbliższymi. Jedni pełni otuchy, a nawet pewności siebie, inni nieśmiali, to znów pełni nadziei, lub przeciwnie, zaniepokojeni tym, jak też się powodzić będzie w tej szkole. A wszyscy mimo przeróżnych uczuć i wzruszeń ciekawi jesteście, czego się w szkole nauczycie. Niejeden we snach swych widzi się dorosłym i marzy dziś o przyszłych pięknych i sławnych czynach.

Wiedziecie, że w dniu tym, jak zresztą zawsze, my — starsi, rodzice, opiekunowie i nauczyciele, z radością spoglądamy na Waszą ruchliwą, wesołą, rozbawioną gromadę, z radością i nadzieją, nikt bowiem inny jeno Wy zastąpicie z czasem nas starszych, aby pracować dalej nad rozwojem Polski i ugruntowaniem Jej mocy, potęgi i sławy.

A przecież już wiecie, lub niektórzy z Was wkrótce się dowiedzą, że Ojczyzna nasza jest to kraj wielki i rozległy. Składa się na nią wszystko na co oczy Wasze patrzą: pola i lasy, wsie i miasta, równiny i góry, rzeki i doliny, wreszcie ów niewielki, ale jakże nam drogi skrawek wybrzeża morskiego, na którym w ciągu kilkunastu lat zaledwie osiedliła się w polskim porcie w Gdyni przeszło stutysięczna rzesza naszych rodaków, aby tam straż trzymać i polski zamorski handel rozwija.

Kraj nasz jest nie tylko rozległy, ale zarazem osobliwy. Poszczególne bowiem jego ziemie różnią się znacznie między sobą pod wieloma względami. To też dokonać będziecie musieli pewnego wysiłku, aby należycie poznać swoją Ojczyznę i nauczyć się kochać i cenić każdy Jej zakątek i rozumieć jego znaczenie dla życia i dalszego rozwoju całości kraju. Nie-

śluszenie też czyni ten, kto poza ukochanem swoich najbliższych stron rodzinnych nie stara się rozbudzić w sobie miłości dla reszty kraju.

Życzę Wam przede wszystkim, abyście zdobyli w Waszej szkole potrzebne wiadomości o całej Polsce tak, abyście nie tylko Ją całą swą duszą pokochali, lecz abyście rolę poszczególnych ziem w rozwoju całego kraju należycie zrozumieli.

Czeka Was w szkole inna zdobycz. Szkoła nauczy Was poznawać stopniowo, w jaki sposób macie wyrażać swe myśli w mowie i piśmie. Początki tej umiejętności wydawać się Wam będą mozolne i trudne, wymagać bowiem będą ćwiczeń i skupionej uwagi. Ocenicie jednak potrafiacie w przyszłości, że trud ten stokrotnie się Wam opłaci. Stopniowo stawać się będziecie zgoła innymi ludźmi. Potrafiacie patrzeć na wszystko innymi oczyma i będziecie umieli mówić o wszystkim, wyrażając swe myśli tak jasno, pięknie i wyraźnie, jakbyście nigdy przed tym tego uczynić nie mogli. Poznacie bogactwo języka, a wczytując się w piękne dzieła literatury, przekonacie się, że zawierają treść tak piękną, tak bogatą, tak różnobarwną, jak pięknym, bogatym jest nasz kraj rodzinny.

Zwracam się przez Radio do wszystkich Was rozsiansych po całym kraju. Mogę to uczynić, gdyż dzięki wyteżonej pracy ludzkiego umysłu zdołano wyrwać przyrodzie ukryte jej tajemnice i tak je ujarzmić, że bez trudu umiemy głos ludzki przerzucać przez góry i pola, lasy i rzeki do najbardziej odległych ziem naszej Ojczyzny. Jeszcze przed kilkunastu laty byłoby to niepodobieństwem. Niepodobieństwem byłoby też latać po przestworzach, przebywać setki kilometrów w ciągu paru godzin koleją żelazną lub samochodem po bitych drogach. Los sprawił, że Wasze pokolenie od zarania młodości patrzy i korzysta z nowych form życia ludzkiego, a więc wiedzieć powinno, że wszystkie te zdobycze zawdzięcza wyteżonej pracy ludzi nauki, którzy jako cel swego życia postawili badanie tajemnic przyrody i wyzyskiwanie poznanych zjawisk dla dobra ludzkości.

Szkoła da Wam w tej dziedzinie i wielu innych poznanie i wytłumaczenie przeróżnych zjawisk przyrody. Poznając je, będziecie przeżywali chwile piękne i radosne, gdyż każdy umysł ludzki odczuwa rozkosz, gdy zaświta w nim świadomość, że doszedł do zrozumienia tego lub innego zjawiska lub że poznał prawa rządzące przyrodą.

Wszystkie te wiadomości, tak pożyteczne i piękne, a w życiu człowieka konieczne, nie wy-

czerpią tego, co ze szkoły ze sobą wyniesiecie.

Przyszłe Wasze życie byłoby ubogie, jednostronne, niejako zacieśnione, gdybyście nie wynieśli ze szkoły gruntownej znajomości historii Polski, gdybyście nie mieli ukochania wielkich czynów bohaterów narodowych, gdybyście wreszcie sami nie zrozumieli wielkich celów życia ludzkiego, znaczenia wysiłków zbiorowych i każdego pojedynczego człowieka.

Niejednemu z Was uczącemu się historii dziejów ojczyźnianych o bohaterskich czynach wyteżonej pracy wielkiego patriotyzmu wielkich przodków naszych, może się wydać, że minęły czasy, kiedy Ojczyzna wymagała wyjątkowego bohaterstwa, wyjątkowej pracy lub całkowitego poświęcenia się służbie dla Polski i dobra jej obywateli. Taki pogląd byłby błędem ogromnym, gdyż przeżywamy obecnie czasy, kiedy zarówno od pojedynczych obywateli, jak też i od całego społeczeństwa wymagana być musi nieustanna, wyteżona praca i wielka ofiarność. Życie państw i narodów przebywa taki okres stosunków międzynarodowych, które stwarzają warunki, w jakich przy życiu utrzymać się zdoła, zachowując zupełną polityczną i gospodarczą niezależność, tylko takie państwo, które zaszczerpić potrafi swym obywatelom od zarania ich młodości głębokie uczucie miłości Ojczyzny, gotowość do ponoszenia ofiar krwi i mienia, aby ustrzec granice i przyczynić się do dalszego rozwoju i umocnienia bytu swej Ojczyzny.

Czasy obecne wymagają, aby bohaterami czynu i ofiarnej pracy stali się wszyscy obywatele, aby też wszyscy zrozumieli, że niewola polityczna lub ekonomiczna, ubóstwo kultury lub nawet niedostatecznie rozwinięte formy życia zbiorowego są, lub stać się mogą z czasem zaprzepaszczeniem Narodu i Państwa.

Na Was też, dzieci i młodzieży, gdy do-

rośniecie, spadnie wielki zaszczyt, ale też i wielka odpowiedzialność za dalsze losy naszej Ojczyzny.

Chcemy Was nauczyć tego wszystkiego, co będzie Wam potrzebne, abyście byli należycie przygotowani do walki o byt i dalszy niezależny i, mamy pełną ufność, wspaniały rozwój całego naszego Narodu.

Wiedźcie, że macie wielki zaszczyt żyć w takiej epoce dziejowej, w której wysiłek woli, przejaw silnego charakteru wymagany jest dosłownie od każdego obywatela. Wiedźcie i trzymajcie to w pamięci, że w młodości kształtuje się całe przyszłe życie człowieka. To też w szkole pracujecie sami dla siebie i dla ogółu, gdy każdy dzień, każdą godzinę przeżywacie tak, aby wzbogacały i rozwijały Wasz charakter, pogłębiały umysł, budziły ukochanie tego, co dobre, czyste i piękne. Winnicie też za młodu kształtować swoją postać duchową tak, aby młodości swojej się nie powstydzicie.

Przed Wami stoi nowe i jak zawsze nieznane nam bliżej jutro. Nikt nie zdoła go dojrzeć i przewidzieć, — to jednak wiemy wszyscy, że im goręcej Polskę ukochamy, im lepiej zrozumiecie, że losy Jej zależą od Waszej woli, hartu, siły duchowej, charakteru i pracy, tym pewniejszą będzie przyszłość Tej, co odrodzona przed 19 laty, krwią najlepszych Jej synów wywalczona, rość powinna w moc, potęgę i chwałę.

Witając więc Was u progu nowego roku szkolnego przypomnieniem zadań i wysiłków, jakie Was czekają — życzę Wam wszystkim, aby praca Wasza — radosna a wytrwała, młodzięcza a zmierzająca ku przyszłości — dała jak najlepsze wyniki a Wam samym — poczucie zadowolenia z należycie wypełnionego obowiązku.

Dajcie Polsce to, czego od was oczekuje.“

Sprawozdanie z akcji zaopatrywania publicznych szkół powszechnych Okręgu Szkolnego Brzeskiego w pomoce naukowe w 1936/37 roku szkolnym.

Mamy już za sobą dwa lata systematycznej akcji zaopatrywania publ. szkół powsz. naszego Okręgu w pomoce naukowe. W ciągu 1935/36 r. szk. wszystkie szkoły powszechne w Okręgu zostały zaopatrzone w niezbędne pomoce naukowe do historii i geografii, zaś w ciągu 1936/37 r. szk. — w narzędzia do zajęć praktycznych.

Akcja zaopatrywania szkół powszechnych

w pomoce naukowe do zajęć praktycznych była prowadzona zgodnie z odpowiednim planem, umieszczonym w nr. 8 „Dziennika Urzęd. K. O. S. B.“ za m-c październik 1936 r. (str. 328).

Zamówione w odpowiednich firmach narzędzia do zajęć praktycznych zostały pod koniec ub. roku szkolnego dostarczone do Inspektoratów Szkolnych w Okręgu według następującego rozdzielnika:

R o z d z i e l n i k

narzędzi do zajęć praktycznych dla publicznych szkół powszechnych w Okręgu Szkolnym Brzeskim.

Obwód szkolny	Noże	Nożyczki	Młotki	Węgielnice	Kolce	Linijki	Piłki	Obcegi	Naparstki			I g ł y			już otrz. z Min.	obec. za- mówione	Ogółem
									Nr	4	5	6	Nr	1			
Białystok	4810	2403	1044	482	954	4800	242	243	1200	1200	2400	2400	3600	3600	8	15	23
Białsk-Podl.	4588	2282	960	455	910	4600	230	227	1140	1140	2280	2280	3420	3420	7	4	11
Łomża	4810	2403	944	477	954	4800	240	238	1200	1200	2400	2400	3600	3600	9	5	14
Ostrołęka	4524	2262	888	449	898	4600	226	224	1125	1125	2250	2250	3375	3375	8	5	13
Sokołka	2750	1366	540	275	550	2800	138	137	690	690	1380	1380	2070	2070	5	7	12
Woj. Białostockie	21482	10716	4316	2138	4266	21600	1076	1069	5355	5355	10710	10710	16065	16065	37	36	73
Brześć n. Bug.	4101	2060	836	407	818	4200	207	203	1025	1025	2050	2050	3075	3075	5	6	11
Drohiczyn-Pol.	2092	1050	412	206	422	2100	104	105	525	525	1050	1050	1575	1575	8	1	9
Kamień-Kosz.	2092	1050	412	206	422	2100	104	105	525	525	1050	1050	1575	1575	7	1	8
Kobryń	2720	1353	536	268	546	2800	135	136	685	685	1370	1370	2055	2055	5	2	7
Kosów-Pol.	1870	939	368	184	378	1900	94	94	475	475	950	950	1425	1425	8	2	10
Łuniniec	2314	1160	456	228	466	2300	115	116	585	585	1170	1170	1755	1755	7	2	9
Pińsk	3776	1888	744	396	754	3800	188	188	945	945	1890	1890	2835	2835	7	5	12
Prużana	2538	1272	500	255	510	2600	127	127	640	640	1280	1280	1920	1920	9	3	12
Stolin	2335	1172	460	235	470	2400	117	117	590	590	1180	1180	1770	1670	5	2	7
Woj. Poleskie	23838	11944	4724	2385	4786	24200	1190	1191	5995	5995	11990	11990	17985	17985	61	24	85
O k r a g	45320	22660	9040	4523	9052	45800	2266	2260	11350	11350	22700	22700	34050	34050	98	60	158

Wymienione ilości narzędzi do zajęć praktycznych w niektórych obwodach szkolnych zostały już, w innych zostaną w najbliższym czasie rozdzielone pomiędzy szkoły w ten sposób, że każda bez wyjątku szkoła otrzymuje co najmniej t. zw. komplet A, na który składa się:

- 20 noży
- 10 par nożyczek
- 4 młotki
- 2 węgielnice
- 4 kolce
- 1 piłka ramowa
- 1 obcegi
- 20 miarek cm (linijek)
- 20 naparstków
- 40 igieł do szarych nici.

Nadto te szkoły, które w ciągu 1935/36 r. szkoln. wpłaciły na pomoce naukowe kwoty przewyższające wartość otrzymanych pomocy naukowych do historii i geografii, oraz szkoły które w 1936/37 r. szk. wpłaciły kwoty wyższe niż wartość kompletu A. narzędzi do zajęć praktycznych, otrzymały teraz wyrównanie powstałej różnicy przez przydział większego kompletu narzędzi, czyli t. zw. kompletu B, względnie w postaci odpowiedniej dodatkowej ilości narzędzi kompletu A. (Z t. zw. kompletu C musiały zrezygnować z braku funduszy).

W ten sposób zasada pełnej rekompensaty została uwzględniona w stosunku do wszystkich bez wyjątku szkół.

Innymi słowy: żadna szkoła nie otrzymała pomocy naukowych o wartości mniejszej od wysokości wpłaconej kwoty. Natomiast olbrzymia większość szkół otrzymała kilka razy więcej niż wpłaciła, przy czym w Inspektoratach pozostanie jeszcze, po dokonaniu ostatecznego przydziału, pewna ilość narzędzi jako rezerwa dla szkół, które będą otwarte z początkiem 1938/39 r. szk.

Dzięki masemu zakupowi, dokonaniem — podobnie jak w pierwszym roku akcji zaopatrywania — przy pomocy i za pośrednictwem syndyjującego tę akcję T-wa P. B. P. S. P., uzyskano przy zakupie narzędzi wysoki, bo wynoszący ok. 50% rabat, co nie byłoby możliwe przy zakupach jednostkowych.

Ogólny koszt zakupionych narzędzi do zajęć praktycznych wynosi 62,951 zł. 59 gr. zaś ich wartość w/g. cen katalogowych — ok. 120.000 zł.

Wartość katalogowa poszczególnych spośród przydzielonych narzędzi przedstawia się następująco:

nóż	zł. 0,45	miarka	zł. 0,20
nożyczki	" 0,75	piłka ramowa	" 3,00
młotek	" 1,35	obcegi	" 1,80
węgielnica	" 2,25	naparstek	" 0,10
kolec	" 0,60	igła	" 1,01

Cały komplet A zł. 40.

" " B „ 100.

Fundusze potrzebne na sfinansowanie przeprowadzonej akcji zaopatrywania szkół w narzędzia do zajęć praktycznych zostały zgromadzone wspólnym wysiłkiem Kierownictw i Nauczycielstwa szkół powszechnych, samorządów gminnych i powiatowych, szkół i instytucji opiekuńczych, Inspektoratów Szkolnych, Kuratorium oraz Towarzystwa Popierania Budowy Publ. Szkół Powszechnych, a mianowicie:

Szkoły powszechne	wpłaciły zł. 21,685.—
Samorzady gminne i pow.	" " 3,782.10
Szkoły opiekuńcze	" " 448.15
Inspektoraty Szkolne	" " 7,960.25
Kuratorium	" " 4,000.—
T-wo P. B. P. S. P.	" " 25,076.00
<hr/>	
Razem	zł. 62,951.59

Nadto Ministerstwo W. R. i O. P. przydzieliło naszemu Okręgowi 98 szafek z kompletami „B” narzędzi do zajęć praktycznych za kwotę 7840 zł., tak że łączny koszt narzędzi, w które zostały zaopatrzone szkoły Okręgu, wynosi 70,791 zł. 59 gr. a ich wartość katalogowa — ok. 140 tys. złotych.

(Koszt wszystkich pomocy naukowych do historii i geografii, zakupionych w 1935/36 r. szk., wyniósł prawie taką samą kwotę a mianowicie 70,567 zł. 75 gr., podczas gdy ich wartość katalogowa równała się kwocie 131,41 zł. 20 gr. Łączny koszt wszystkich dotychczas nabytych pomocy naukowych — w ciągu dwóch ostatnich lat — wyraża się więc kwotą 141,359 zł. 34 gr., a ich wartość katalogowa przewyższa kwotę 270 tysięcy złotych).

W wyniku zaledwie dwa lata trwającej akcji zaopatrywania publ. szkół powszechnych naszego Okręgu w pomoce naukowe każda szkoła posiada: globus, busolę, mapę fizyczną Polski, mapę fizyczną Europy, planigloby, 30 obrazów historycznych i co najmniej komplet „A” narzędzi do zajęć praktycznych (co czternasta szkoła w Okręgu otrzymała większy komplet, mianowicie komplet „B”).

Wkońcu należy zaznaczyć, że prawie wszystkie Inspektoraty Szkolne postarały się o odpowiednie fundusze i zamówiły dla szkół odpowiednie szafki na pomieszczenie nowonabytych narzędzi do zajęć praktycznych, co w wysokim stopniu ułatwi należytą ich konserwację.

Dotychczasowe tak pomyślne wyniki naszej wspólnej, szczęśliwie pomyślanej i dobrze zorganizowanej akcji zaopatrywania szkół w pomoce naukowe upoważniają do wyrażenia przeświadczenia, że doprowadzi ona w ciągu najbliższych lat do zaopatrywania szkół naszego Okręgu w niezbędne pomoce naukowe do wszystkich przedmiotów nauczania.

BOLESŁAW KOCHANSKI.

POMOCE NAUKOWE, ich użycie, przechowywanie i konserwacja.

I.

Rozwój zagadnienia pogładowości i sposobu użycia pomocy naukowych w historycznym zarysie.

1. *Pomoce naukowe przed Komeńskim.*

Zagadnienie pomocy naukowych*) jest zagadnieniem starym, zapewne tak starym, jak starą jest kwestia samego nauczania.

W starożytnym Rzymie Kwintyliani całkiem już wyraźnie podkreśla znaczenie różnych pomocy przy nauczaniu. Stosuje się tam abacus, tabliczki woskowane, rylec, litery wyrzynane z drzewa i t. p. Św. Augustyn także doradza stosowanie środków, pomagających przy nauce czytania, zalecając dawanie dzieciom liter wyciętych z bukszpanu, albo ciastek wypiekanych w kształcie liter, które dziecko zjeść może, jeśli już daną literę opanuje. W tym jednak długim okresie, trwającym mniej więcej do czasu Komeniusza pomoc naukowa to zazwyczaj atrakcja, pewnego rodzaju urozmaicenie ciężkiego trudu zdobywania wiedzy, osiąganego przez ucznia prawie wyłącznie za pomocą słuchania, powtarzania i zapamiętywania — tak długo co najmniej, jak długo nie doszło do wynalazku druku. Od Gutenberga bowiem książka, która aż do jego genialnego wynalazku była przedmiotem niemniej drogowym, niż klejnoty, — staje się coraz bardziej powszechnie środkiem, przekształcającym postawę ucznia ze „słuchającej” na „słuchającą i oglądającą”. Pomoce naukowe (nie licząc zresztą) — to rekreacja dla wysiłku woli, to wypoczynek dla ciągle napiętej uwagi ucznia, utrzymywanej aż nazbyt często ostrym poświstem różgi i bata, to wreszcie pewnego rodzaju bodźce, wywołujące od czasu do czasu zaciekawienie, pochodzące już nie z przymusu, a z bardziej wewnętrzznego zainteresowania się ucznia.

2. *Zasada pogładowości Komeńskiego a pomoce naukowe.*

Istotnego jednak znaczenia nabierają pomoce naukowe od Komeńskiego, który czyni z nich środki, umysławiające to, co dawniej dostępne było dziecku w drodze abstrakcji. Są to już konkrety jako

przeciwstawienie temu, co oderwane; to ogląd zmysłami (właściwie prawie wyłącznie jednym tylko zmysłem — wzrokiem) tego, co dawniej można było osiągnąć tylko pamięcią, myśleniem, rozumowaniem. A więc rysunek, obraz, malowidło — w formie naturalnej, lub w postaci symbolicznej — oto pomost, po którym odciążony uczeń może wieść daleko lżejszą już swoją taczka do rozwartych bram rajskiego ogrodu wiedzy.

W „Orbis pictus” Komeński — czasem w trochę dziwny, ale czasem i w zupełnie udatny sposób — stara się unaocnić w symbolicznych obrazkach zupełnie oderwane pojęcia — takie, jak sprawiedliwość, opatrność, radość, smutek, rozpacz, cnota, wiedza i t. p. Jest on wynalazcą zasady pogładowości w nauczaniu, przez długi jeszcze czas rozumianej jako unaocnienie, udostępnienie dziecku zdobywania wiedzy przez oglądanie, ogarnianie jej wzrokiem. Początkowo słuszniej nawet zasadę tę zwano oglądowością. Zgodnie z tą — rewelacyjną skądinąd — zasadą wszelkie pojęcia, jakie przez nauczanie mamy urobić w dziecku, winny być poprzedzone, skonkretyzowane za pomocą (ubogich może jeszcze, bo jednostronnych — wzrokowych) — wyobrażeń, powstałych jako osad po wielokrotnym oglądaniu przez dziecko ekspozowanych mu przed oczy rycin, obrazków, rysunków. Rewelacyjność tej zasady z psychologicznego punktu widzenia polega na tym, że nauczanie od tej chwili przestaje być czynnością, mającą na celu jedynie stronę materialną, zdobywanie wiedzy — a staje się funkcją kształcenia formalnego, czynnością rozwijającą zdolności psychiczne dziecka, bowiem dzięki przyglądaniu się obrazom może dziecko stopniowo rozwijać w sobie spostrzegawczość i obserwacyjność — zwłaszcza, jeśli ćwiczenie to będzie przez nauczyciela umiejętnie kierowane. Komeński przez swą zasadę pogładowości — jako dydaktyk i pedagog stanął już na gruncie, który i w nowoczesnej pedagogice jest elementem podstawowym: im bardziej rozwinięty w uczniu jego zdolności, tendencje wrodzone, tym bardziej uczynisz go samodzielnym, zaradnym w życiu i tym prędzej osiągniesz nawet wyniki materialne w nauczaniu.

*) Przez „pomoce naukowe” rozumiem: „wszystkie środki materialne, służące do wytworzenia osobistych doświadczeń i przeżyć ucznia”, posługując się definicją Pracowni Dydaktyczno-Wychowawczej przy Kuratorium Wileńskim.

Zagadnienie pogładowości w nauczaniu staje się od tej chwili kamieniem węgielnym, na którym wyrasta bogaty i coraz potężniejszy gmach nowej dziedziny wiedzy — dydaktyki, która początkowo jest tylko uporządkowanym spisem pewnych norm postępowania, czasem o tajemniczym posmaku (Basedow, Ratichius), ale która następnie pod wpływem rozwoju psychologii staje się coraz bardziej ścisłą nauką, opartą o podbudowę nauk pomocniczych: psychologii, logiki, etyki, a ostatnio i socjologii.

3. *Wpływ sensualizmu Locke'a na pogłębienie i rozszerzenie pojęcia pogładowości.*

W szczególności sensualizm Locke'a wpływa na pogłębienie i rozszerzenie pojęcia pogładowości. Jego maksima: „Nie ma w umyśle, co przedtem nie przeszło by przez zmysły” w konsekwencji prowadzi do założenia, że nauczanie pogładowe nie może opierać się wyłącznie na jakimś zmysle uprzywilejowanym (wzroku) i że pełne wyobrażenie nie powstaje pod wpływem wyłącznie spostrzegania wzrokowego, że prawdziwe przedstawienie rzeczy i zjawisk osiąga się poprzez obserwację możliwie wszystkimi zmysłami. Słuszniej było by więc mówić obecnie w dydaktyce o zasadzie uzmysławiania, aniżeli o pogładowości. Termin ten jednak pozostał do chwili obecnej nie zmieniony.

4. *Dalsza ewolucja pojęcia pogładowości. Konkret. Problem zainteresowania.*

To przewartościowanie, stopniowe przeobrażanie się w ostatnich dziesiątkach lat skrytalizowało się ostatecznie. Nowoczesne pojęcia pogładowości urabiali tacy genialni myśliciele — teoretycy, jak Herbart i tacy opatrnościowi praktycy, jak Pestalozzi, całe legiony psychologów, fizjologów i pedagogów w XIX i w XX wieku. Rycina, obraz, malowidło, schemat — stopniowo przestają być jedynymi pomocami naukowymi. Wprowadza się nowy termin „konkret”. Konkret to przedmiot nie tylko do oglądania, to rzecz którą należy i widzieć i słyszeć i dotknąć i poruszyć i posmakować i powachać, a pogładowe nauczanie — to danie dziecku możliwości poznania rzeczy, zjawisk, ich właściwości i cech przejściowych za pomocą wszystkich zmysłów. Obraz, rycina, schemat — to tylko jedna grupa konkretów — wcale zresztą nie najlepszych, nie najdoskonalszych. Za najlepszy konkret uważa się okaz we własnym jego środowisku, następnie model, przyrząd, na samym zaś końcu — obraz. Im większą ilością zmysłów doświadcza, ogarnia dziecko jakąś rzecz lub jego cechy i stosunki, tym wyobrażenia jego są bogatsze, pełniejsze,

a pojęcia jaśniejsze. Słowo, nazwa, termin jest w tym procesie ogniwnem, występującym na samym końcu, naklejką, szyldem niejako nad jasno i wyraźnie opanowanym przez dziecko wyobrażeniem, czy pojęciem.

W związku z tym, co powiedziałem, powiększa się stopniowo liczba stosowanych pomocy naukowych, zmienia się także sposób ich użycia przez nauczyciela. O ile w pierwszym stadium wystarczyło pokazywanie obrazów do oglądania, o tyle w stadium następnym daje się uczniowi do opanowania możliwie wszystkimi zmysłami najróżnorodniejsze okazy, modele, przyrządy i t. p. Środki te używa się z psychologicznego punktu widzenia dla wyzwolenia t. zw. uwagi mimowolnej w celu rozbudzenia w uczniu zainteresowania. Problem zainteresowania w nauczaniu staje się zagadnieniem centralnym. Dzięki wyżej wzmiankowanemu sposobowi użycia pomocy naukowych (konkretów) dochodzi się do wniosku, że głównym zadaniem nauczyciela jest doprowadzenie do tego, aby zmusić ucznia do zainteresowania, chociażby tego nie chciał: konkret demonstrowany przed klasą — mimo nawet woli dziecka —ściągnie uwagę, zaciekawi je, zainteresuje. „Ucz interesująco” znaczyło: tak zongluj, tak operuj w klasie konkretami, aby przyciągnąć najbardziej rozproszoną i uśpioną uwagę dziecka. Roilo się od najróżnorodniejszych pomysłów w tym kierunku, omówiono szczegółowo sposoby takiego użycia pomocy naukowych (herbartyści), wybitni pedagogowie, nawet zdolniejsi nauczyciele doszli do artystycznej perfekcji w osiąganiu niezwykłych nieraz efektów, zdawałoby się, że praktyka nauczania dosza do zenitu doskonałości.

Błąd jednak twił w samym założeniu. Przede wszystkim postawa dziecka była bierna przy najbardziej pomysłowych sposobach użyciach konkretów, nauczyciel manipulował nimi, ukazywał je, zasłaniał, odsłaniał, kazał dziecku coś zgadywać, stawiał zapytania, zachęcał do oberwania jakiegoś ruchu, działania przyrządu, a jeśli dał coś uczniowi do wykonania z okazem, czy przyrządem, np. t. zw. doświadczenia, — to zatrudniał w klasie jednego ucznia, reszta zaś niby obserwowała. Były to demonstracje przy biernej w zasadzie postawie ucznia, który sam nic nie uczynił, nie działał, a co najwyżej spostrzegał, obserwował. Przy najlepszych jednak chęciach ze strony demonstrującego pomoc naukową nauczyciela nie było dostatecznego powodu do tego, aby — zwłaszcza przy zbiorowym nauczaniu — wszyscy uczniowie istotnie interesowali się opracowywanym tematem, czy omawianym przedmiotem. Z praktyki wiemy, jak często można patrzeć a nie widzieć, słuchać

a nie słyszeć, dotykać a nie czuć i t. p. Stopień pseudo-zainteresowania się ucznia nauczyciel poznawał po oznakach zewnętrznych: po skierowanych na siebie lub na przedmiot omawiany oczach, głowach, po mimice, sposobie zachowania się w ławkach i t. p. Nigdy jednak nie wiedział naprawdę, ilu z patrzących na niego, spokojnie siedzących w ławkach, przybierających mimikę, oznaczającą uwagę, uczniów jest istotnie myślą przy przedmiocie omawianym. Sądził o zainteresowaniu według pozorów.

Drugim kardynalnym i obfitym w fatalne następstwa błędem był fakt, że jeśli przy opisywanym sposobie użycia pomocy naukowych osiągnano nawet zainteresowanie — było to zainteresowanie czysto zewnętrzne, przy którym istotny wysiłek wykazywał nauczyciel (sztuka przyciągania za pomocą bodźców zewnętrznych uwagi mimowolnej dziecka), nie stawiając ucznia przez swoje postępowanie w takiej sytuacji, aby sam pokonywał pewien opór, używał swej woli, czynił coś aktywnie, działał. Uczący co najwyżej osiągał tyle, że dziecko w biernej postawie duchowej mogło (choć nie musiało) coś wchłaniać, przyjmować. Było to jakby wkładanie pożywienia do ust niemowlęcia w postaci przygotowanej papki, którą nie zawsze chciało ono połknąć; nauczycielowi mogło tylko wydawać się, że podobna papka została połknięta. Już jednak Locke, który twierdził, że dusza dziecka to tabula rasa, na której świat, czy wychowawca może pisać — w drodze poprzez zmysły — podkreślał, że aby na karcie tej pisać, trzeba, przyzwolenia duszy człowieka. Takiego przyzwolenia nie można ani kupić u dziecka, ani mu go wmówić, odbywa się ono jedynie w drodze aktywnego przez samo dziecko ćwiczenia się. „Połknięcie“ (zdobycie wiadomości) nastąpi tylko wtedy, jeśli uczeń wykona wysiłek połknięcia. Tylko to, cośmy sami przerobili, czynnie przeżyli, staje się naszą własnością. Terminator który w biernej postawie przygląda się z kosza, nigdy nie zda egzaminu czeladniczego. Człowiek, który przysłucha najbardziej rzeczowych i dokładnych wykładów o budowie fortepianu, o układzie tonów, o tym — jak się gra, który nawet przez wiele godzin będzie się przyglądał, jak chodzą ręce pianiste — tak długo nie będzie sam grał na tym instrumencie, jak długo za pomocą zmuszonych ćwiczeń, wykonywanych wysiłkiem własnej uwagi, woli i mięśni nie osiągnie potrzebnej wprawy, umiejętności. Słusznie tedy twierdzi Rousseau, że wychowanie, rozwój dziecka winien odbywać się od wewnątrz. Wychowawca Emila istnieje nie po to, aby występować pozytywnie. Znajduje się on przy nim w tym celu, aby wyszukiwać odpowiednie i korzystne sytuacje, w których Emil postawiony będzie sam sobie radził, sam działał, coś wykonywał, sam rozwijał swe

wewnętrzne dyspozycje, swoje zdolności, zdobywał własne doświadczenie. Wychowawca raczej nie powinien przeszkadzać mu w tym samorozwoju, bo co człowiek to indywidualność, a z każdej sytuacji jest szereg wyjść, zależnie od indywidualnego sposobu reagowania.

Prawdziwe więc zainteresowanie — to nie sztuczne przyciąganie na zewnątrz uwagi dziecka, to nawet nie ilość krótkich aktów uwagi w postawie biernej, a raczej to suma wysiłku włożonego przez dziecko na pokonanie oporu — czy to fizycznego, czy umysłowego. Należy więc odróżnić mało rozwijające i zjawiające się tylko przy sprzyjających okolicznościach zainteresowanie zewnętrzne, passywne bierne od zainteresowania wewnętrznego, (wynikającego z potrzeby osobistej), aktywnego, czynnego, które odbywa się jedynie wówczas, gdy się coś wykonuje, czyni, działa — możliwie nawet przy zatrudnieniu fizycznym, ręki — w każdym razie na skutek zamierzonego wysiłku woli.

Przy takim zainteresowaniu pracuje z wewnętrznej potrzeby, t. zw. uwaga dowolna — czy to upatrując cel istotny, bezpośredni w wykonywanej czynności (np. chęć nauczenia się jeżdżenia na rowerze i samo jżdżenie), czy też widząc w niej tylko cel pośredni (po to uczę się matematyki, lub zdaję maturę, aby oddać się studiom inżynierskim, po to gram palcówki, aby wyrobić rękę, biegle czytać nuty wygrywać później trudne utwory, na dany instrument pisane). Takie zainteresowanie wewnętrzne — bezpośrednie czy pośrednie — zmienia statyczną postawę dziecka przy pracy na dynamiczną i czyni dynamiczną samą naukę w szkole. Aby jednak to nastąpiło, lekcje muszą być tak prowadzone, aby nie słowa, pytania, zlecenia, pokazy czy demonstracje nauczyciela były podstawą zajęć w klasie, ale aby dziecko samo, poznawszy cel swej pracy, przechodziło od jednej czynności do drugiej — możliwie przy zatrudnieniu rąk — dyskretnie tylko kierowane w tym działaniu przez nauczyciela.

5. Rola zmysłu kinestetycznego przy nauczaniu.

Na zatrudnienie ręki i wogóle na pracę mięśniową dziecka przy nauczaniu zwrócono szczególną uwagę dopiero w XX w. po odkryciu t. zw. zmysłu kinestetycznego (mięśniowego), który odbieraczucia ruchowe i od którego zależy poczucie wysiłku mięśniowego, potrzebnego do wykonania jakiegoś ruchu zamierzonego. Użycie przez dziecko (konsekwentnie z zasadą pogładowości) zmysłu kinestetycznego przy pracy w szkole wpływa harmonijnie na samo działanie uwagi, która pracuje falami; po

krótkich okresach napięcia, nasilenia następują okresy obniżenia, spadku jej energii; praca mięśniowa również odbywa się podobnymi falami przez zatrudnienie ręki dziecka. łatwo więc spowodować, aby napięcia i obniżenia jednej i drugiej pokrywały się ze sobą; łatwo też przez to uniknąć nudy i zmęczenia. Dlatego też nauczyciel, przygotowując się do lekcji, winien się zastanawiać nie tylko nad tym, co ma powiedzieć, o co zapytać, nie tylko nad tym nawet, co ma pokazać, lub co zlecić dziecku, ale przede wszystkim nad tym, jakie obmyślić czynności dla uczniów, w jakiej kolejności je uporządkować, w jaki sposób zatrudnić ręce uczniów, w ogóle, jak zorganizować zajęcia dzieci i jak nimi dyskretnie kierować. Jeżeli wreszcie wychowanie dziecka ma się odbywać od wewnątrz, to również pierwszorzędną troską nauczyciela będzie zastanowienie się każdorazowo, jak podczas lekcji postawić ucznia w takiej sytuacji, aby dać mu możliwość spontanicznego, samorzutnego wyżycia się w związku z czynnościami wykonywanymi, jak najkorzystniej użyć tych czynności w celu wywołania wielostronnej ekspresji, t. zn. wywołania, wydobycia z ucznia na zewnątrz, tego co nurtuje w jego psychice w postaci popędów, instynktów i różnego rodzaju przeżyć. Wtedy tylko obudzą się w dziecku, rozwiną się te wewnętrzne jego walory, te zdolności, których żadną miarą od zewnątrz nie jest w możności nawet przeczuć nauczyciel. W szkole winny być stosowane najróżnorodniejsze formy ekspresji, a więc manipulowanie rękami (składanie, cięcie, gestykulowanie, wiązanie, klejenie, mieszanie, porządkowanie i t. d.), mimika, samorzutna pantomimika i inscenizacja, w ogóle ruch, rysowanie, malowanie, modelowanie (nie tego jednak co każe nauczyciel, a tego, co pragnie wewnętrznie wyrazić samo dziecko), śpiew i wreszcie spontaniczne mówienie, na które nowe programy tak wielki — zwłaszcza w klasach młodszych — kładą nacisk. Najczęściej jednak nauczyciel źle pojmuje samorzutne mówienie. Mniema on, że jeśli dziecko ma mówić, to trzeba je pytać, żądać wyrażania się t. zw. pełnymi zdaniami, uważać, czy mówi na temat i t. p. Narzuca on uczniowi szkolarskie mówienie, osiągając w wyniku to, że dziecko, które, przed przybyciem do szkoły wiecznie coś szczebiotało, coś opowiadało, o czymś informowało swych rówieśników, ojca, matkę — staje się mrukiem, odpowiadającym na pytania monosylabami, którego stale trzeba zachęcać: „Powiedz wszystko!” (t. z. całym zdaniem). A właśnie nie o to tu chodzi, aby dziecko odpowiadało na pytania, a raczej o to, aby samo pytało; nie na tym winno zależeć, aby mówiło to, o czym myśli nauczyciel, albo reprodukowało treść czegoś zasłyszanego lub przeczytanego — dosłownie, czy w sposób bardziej sa-

modzielny (na takie samodzielne mówienie kładzie się większy nacisk w klasach starszych — po wyćwiczeniu się w mówieniu samorzutnym po wzbogaceniu słownika dziecięcego), a właściwie o to, aby w związku z nasuwającą się przy pracy treścią uczeń w nieskrepowany i swoisty sposób opowiadał to, co w jego psychice, w jego wewnętrznych przeżyciach czy doświadczeniach wiąże się z tą treścią. Pozornie będzie to mówienie nie na temat, odbieganie od tematu, ale właśnie po takich nieskrepowanych, samorzutnych wypowiedziach dziecięcych będzie nauczyciel łatwo mógł skierować myśl i tok słów ucznia we właściwe łożysko — czy to za pomocą pytania czy zlecenia, czy przez wtrącenie w sposób naturalny kilku własnych zdań. O cierpliwość, o wyczekanie, aby w sposób samorzutny, ekspresyjny najpierw wypowiedziało się dziecko, najbardziej właśnie chodzi. Programy obecne — zwłaszcza w klasach młodszych — nie są przeładowane, nie trzeba się spieszyć z materiałem, nie trzeba robić wyścigu, aby wykonać przepisany kurs, partię materiału, pamiętając zawsze o tym, że najważniejszym celem przy nauczaniu — rozwój dziecka, po którym dopiero łatwo pójdzie wdrażanie mu pewnych wiadomości, umiejętności.

6. *Nowoczesne pojęcie zasady pogładowości.*

Jeśli wziąć gruntownie pod uwagę wszystko to, co wyżej powiedziałem, to z jednej strony stanie się jaśniejsze nowoczesne pojęcie zasady pogładowości, z drugiej strony zdamy sobie sprawę, że co innego należy rozumieć przez pomoc naukową, aniżeli przy dawnym tradycyjnym nauczaniu, a nadto że pomoce winny być inaczej, aniżeli do niedawna używane, wykorzystywane.

W nowoczesnym pojęciu pomoce naukowe to nie tylko przedmioty do demonstracji (n. p. mapy, globusy, modele, przyrządy, obrazy, okazy i t. p.), ale to także pewnego rodzaju materiały do manipulowania, do ćwiczeń, do zniszczenia przy pracy w rękach dzieci, jak n. p. teksty, które dziecko będzie rozcinało na zdania, na wyrazy, na części wyrazów, na literki — by tą drogą dojść do własnego alfabetu ruchomego, przechowywanego we własnej kopercie, czy torce; to n. p. tabelki do ćwiczeń rachunkowych, loteryjki wyrazowe, rachunkowe, figury geometryczne do cięcia i składania, karton odpowiedniego kształtu do składania i sklejanja brył, bryły kartonowe do rozcinania, naczynia i materiały do ćwiczeń przyrodniczych — zawsze w rękach każdego ucznia, albo conajmniej dla grupy, złożonej z kilku uczniów i t. p. Pierwsze z nich (pomoce do demonstracji) musi na być, kupić, otrzymać i przez jak

najdłuższy czas posługiwać się nimi szkoła. Drugie (pomoce do ćwiczeń)—można i trzeba zrobić: starsze dzieci młodszym, samym sobie, a także młodsze dzieci sobie, często wreszcie — nauczyciel dzieciom.*) Niektóre z nich mogą powstawać stopniowo, może nawet w ciągu całego roku szkolnego, n. p. tablice ortograficzne, tabelki mnożenia, metr z podziałką, metr kwadratowy, różne wykresy, schematy i t. p., narastające, powiększające się w miarę posuwania się naprzód z materiałem nauczania. Byleby tylko nauczyciel, a także i uczeń wiedział co potrzeba, jak wykonać, no i byle wziąć się do roboty. Niewątpliwie inicjatywa nauczyciela będzie tu wszystkim, byle potrafił on pozbyć się opleśniałej kory rutynizmu, byle umiał spojrzeć na świat bez szkolarskich okularów.

7. Właściwe wykorzystywanie pomocy naukowych.

Mówić w szczególach o tym, jak wykorzystywać—zwłaszcza pomoce do ćwiczeń—było by tu trudno, a i może zbyt ciężko. Ogólnie zaznaczyć muszę, że przy stosowaniu pomocy nawet o charakterze demonstracyjnym najważniejszą jest rzeczą danie równocześnie dzieciom do rąk pomocy podręcznej. Tak np. przy stosowaniu mapy ściennej lub globusa trzeba, aby możliwie każde dziecko miało mapkę podręczną; przy omawianiu obrazu historycznego, geograficznego, czy przyrodniczego—wskazane jest rozdanie małych reprodukcji pocztówkowych, albo równoczesne wykorzystywanie obrazka w podręczniku, względnie odpowiedniego okazu; przy użyciu

*) 1. O tym jak zbudować potrzebne pomoce do nauki przyrody nieożywionej—znaleźć można cenne wskazówki w książkach dla nauczyciela do podręczników Dmowskiego A. i Ziemeckiego S. „Nauka o przyrodzie nieożywionej do piątej klasy szkół powszechnych“ i „Przyroda nieożywiona“ dla klasy szóstej i siódmej—wydawnictwa Księgarni K. Rutkiego w Wilnie. Szczególne znaczenie mogą mieć te wskazówki dla kierowników istniejących tu i ówdzie przy szkołach wytwórni pomocy naukowych. Przyrządy tam opisane są na ogół prostej konstrukcji, a wykonane (nawet niezbyt sprawnie—seryjnie przez dzieci na zajęciach praktycznych w klasach starszych)—działają bez zarzutu. Istnieje nadto szereg łatwo dostępnych innych wydawnictw dotyczących tej sprawy.

2) W małej broszurce, wydanej przez Państw. Wydawn. Książek Szkolnych we Lwowie, rok 1937 Ministerstwo W. R. i O. P. ogłosiło „Wykaz pomocy i przyborów szkolnych w szkole I-go stopnia“, w której mieści się spis koniecznych i pożądaných przyborów i pomocy do różnych przedmiotów nauczania w tej kategorii szkół. Jest to minimum potrzeb w tym zakresie, które w szkołach II i III stopnia winno być odpowiednio powiększone—zarówno co do ilości, jak i co do jakości.

tekstu do czytania, pisanego na tablicy, czy na dużym kartonie—rozdanie takich tekstów każdemu dziecku na małych kartkach, lub posługiwanie się równoczesne elementarzem, książką do czytania; przy opracowywaniu jakiejś bryły, czy figury geometrycznej—obok dużego modelu dla całej klasy—danie każdemu dziecku modeli małych; zaś przy ćwiczeniach przyrodniczych nie wystarczy jeden przyrząd: winno ich być tyle, aby co najmniej po kilkoro dzieci mogło w grupach wykonywać przewidziane ćwiczenia, doświadczenia; do całkowicie demonstracyjnego wykorzystywania przyrządu może nauczyciel w zasadzie uciec się tylko wtedy, jeśli jest to jakiś aparat precyzyjny, bardzo kosztowny, albo jeśli doświadczenie (zwłaszcza z dziedziny chemii) należy do niebezpiecznych, lub jeśli wymaga precyzji w wykonaniu, aby osiągnąć potrzebny efekt; w takich tylko wyjątkowych wypadkach klasa może obserwować w bardziej biernej postawie to, co demonstruje nauczyciel.

Z kolei rzeczy podkreślić należy, że dając do ręki dziecku, lub demonstrując przed całą klasą pomoc naukową, winien nauczyciel najpierw poświęcić pewien—krótki zresztą—okres czasu na wyczekanie, podczas którego dziecko ogarnie niejako, obejrzy, oswoi się z danym przedmiotem. Następnie—trzeba pozwolić wypowiedzieć się dzieciom o danym okazie, przedmiocie, pomocy—a im młodsza klasa, tym w sposób bardziej samorzutny. Dopiero, gdy wszystkie dzieci wypowiedzą się, lub jeśli zauważymy, że zaczynają się powtarzać, możemy przystąpić do zadania możliwie niewielkiej liczby ale celowych pytań, zleceń, względnie do gruntowniejszej analizy szczegółów obserwowanych, lub tego, co wypowiedziały dzieci. Wypowiedzenie się dzieci i analiza kierowana przez nauczyciela, zajmą najwięcej, czasu. Potym należy zsyntetyzować, zebrać treść poruszoną—czy to w formie krótkiej ogólnej wypowiedzi nauczyciela, lub ucznia (zależnie od poziomu, starszeństwa i wyrobienia klasy), czy też w jakimś zapisie na tablicy, notatce w zeszytach, czy t. p. W wyjątkowych tylko wypadkach, np. kiedy obraz o szczególnych barwach, o specjalnych walorach artystycznych, przedstawiający jakąś niezwykłą, nie nadającą się do analizy sytuację, ma służyć do spotęgowania nastroju, wywołania silniejszych uczuć—zwłaszcza estetycznych—można ograniczyć się tylko do pokazania i eksponowania go w zupełnej ciszy—najlepiej w kulminacyjnym punkcie omawianego zagadnienia, zdarzenia, tematu. Schemat powyższy: 1) krótki okres eksponowania, 2) wypowiedzi uczniów, 3) analiza, kierowana przez nauczyciela, 4) synteza—da się w zasadzie utrzymać przy zastosowaniu prawie każdej pomocy i prawie we wszystkich okolicznościach.

Wystrzegać się natomiast należy nagromadzenia na jednej lekcji dużej ilości pomocy naukowych; raczej niech będzie ich mniej, a niech zostaną należycie wykorzystane i niech staną się podłożem do głębszych przeżyć dziecka.

W końcu zaznaczyć należy, że niewykorzystywanie, albo nie celowe wykorzystywanie pomocy naukowych jest gorszym złem, aniżeli ich brak w szkole. Nauczyciel, aby zła takiego uniknąć, żadną miarą nie powinien polegać na swych zdolnościach improwizatorskich (co, niestety, tak często się zdarza). Każdą pomoc naukową należy mieć co najmniej

w przeddzień odnośnej lekcji, trzeba dobrze rozważyć, w jaki sposób będzie użyta, a trud ten potraktować jako integralną część przygotowania się do lekcji. Nie można tu także polegać jedynie na rozważaniu teoretycznym, na przeczytaniu, czy osłuchaniu się, jak zużytkować pomoc, konieczne natomiast trzeba praktycznie przećwiczyć się w jej użyciu. Ilekroć to marnuje się godzina lekcyjna nie dlatego, że nie była uplanowana, obmyślona i nie dlatego, iż nauczyciel nie przygotował pomocy naukowych, nie zatroszczył się o nie, ale jedynie dlatego, że zbagatelizował praktyczne przygotowanie się, jak ją wykorzysta!

(c. d. n.)

Praktyczne wskazówki w sprawie konserwacji i użycia narzędzi do zajęć praktycznych.

Ze względów wychowawczych i ekonomicznych komplet narzędzi, znajdujących się w szafie, winien być jak najtaniej przechowywany, konserwowany, a najdrobniejsze uszkodzenia natychmiast poprawiane. Odpowiedzialność za stan i ilość narzędzi spada na nauczyciela i uczniów. Dlatego po każdej lekcji należy sprawdzić inwentarz, a wszelkie braki w komplecie uzupełnić w najkrótszym czasie.

Przed zbliżającymi się feriami zimowymi i letnimi uczniowie czyszczą gruntownie wszystkie narzędzia, nasycają drewniane części olejem lub pokostem i nacierają politurą, a metalowe tłuszczami nieschnącymi (waseliną, łojem, naftą), które zabezpieczają żelazo przed rdzewieniem,

Narzędzia w szafce mogą być wykorzystane głównie do robót z drewna, oraz do prac z dziećmi w niższych klasach.

Najważniejsze wskazówki, wyjaśniające budowę i użycie bardziej skomplikowanych narzędzi.

Czopnica t.j. piłka o szerokim brzeszczocie i średniej wielkości zębach, nadaje się do przecinania desek po linii prostej. Natomiast do cięcia po linii krzywej używamy piłki o wąskim brzeszczocie, nazywanej **krzywicą**.

Przed użyciem piłki ramowej należy sprawdzić, czy brzeszczot jest ustawiony skośnie do płaszczyzny ramy i dostatecznie naprężony. Chcąc brzeszczot należycie ustawić, trzeba go odprężyć, czyli rozkręcić linkę prężną, następnie ująć rękami kołki (rączki), w których jest umocowany brzeszczot, oprzeć ramę na ramionach i przekręcając kołki sprawdzić wzrokiem ustawienie taśmy. Po ustawieniu, brzeszczot ponownie naprężamy. Przystępując do pracy, ujmując

my ramię piłki powyżej kołka (rączki), sprawdzamy kierunek zębów (zęby biegną naprzód), ustawiamy piłę w oznaczonym na materiale miejscu, pociągamy do siebie i wykonujemy nacięcie, przytrzymując równocześnie materiał drugą ręką tak, by kciuk znalazł się przy linii cięcia. Nacięcie musi być dość głębokie, aby piłka przy posuwaniu naprzód nie wyskoczyła z łożyska. O ile nacięcie jest dość głębokie, posuwamy rytmicznie piłkę tam i z powrotem. Po pracy należy piłkę odprężyć i ustawić w szafce.

Zależnie od przeznaczenia można odciąć kawałek drewna obrabiać w dalszym ciągu ośnikiem lub strugiem.

Ośnik jako narzędzie jest bardzo rozpowszechniony, zwłaszcza na wsi i dlatego nie wymaga szczególnego opisu. Bywa on używany głównie do ostrugiwania różnych trzonków do narzędzi ogrodniczych, gospodarskich i t.d. Ośnik należy ostrzyć na toczaku. W braku toczaka można do tego celu wykorzystać pilnik trójganiasty.

Do strugania listew i desek o szerszych płaszczyznach używamy **strugów**. Każdy strug składa się z oprawy, zwykle drewnianej i stalowego noża. W oprawie wyróżniamy następujące części: belkę kadłubową, rożek, klin. W belce znajduje się wycięcie, w którym za pomocą klina jest osadzony nóż. Do przytrzymywania struga i kierowania nim służy rożek. Tylną część belki, nieco wyokrągloną, nazywamy piętka, a dolną ściankę, bardzo gładką i przylegającą zawsze do obrabianego materiału — **płożą** lub stopą.

Do obróbki drewna posiadamy rozmaite strugi. W szafce znajduje się **zdziernik** i **gładzik**. **Zdziernik** jest większy od gładzika, posiada

nóż o zaokrąglonym ostrzu i służy do zestrugiwania grubszej warstwy drewna lub oczyszczenia deski z brudu i zadziarów. Gładzik może być użyty po zdierniku do wyrównania powierzchni i ostatecznego wyprawienia deski. Różnica w konstrukcji obu strugów jest dość widoczna, gdyż belka gładzika jest szersza, a jego nóż składa się z dwóch części, t.j. właściwego noża i żelazka z nakrętką, zwanego odchylakiem, odginającym wióra przy struganiu.

Nóż struga musi być zawsze ostry i niewyszczerbiony. Ostrzenie noża jest czynnością dość skomplikowaną i wymagającą odpowiedniego sprzętu, t.j. korytka z wodą i umocowanym wewnątrz twardym piaskowcem drobnoziarnistym. W braku korytka lub wprawy w ostrzeniu najlepiej powierzyć wykonanie tej czynności miejscowemu stolarzowi, cieśli, aby przez nieumiejetne ostrzenie nie zepsuć noża. Po naostrzeniu osadzamy nóż w łożysku tak, by faza czyli ukośne świećcie noża przylegało do ścianki wycięcia. Następnie dociskamy nóż klinem i sprawdzamy, czy wystająca ponad stopę część noża jest odpowiednia, w eszcie dobijamy klin młotkiem. Grubość wiór i wysiłek fizyczny pracującego są uzależnione od wystającej części noża. Przy obróbce twardego drzewa, sękatego lub o nieregularnych strojach, nóż w strugu nie może zbyt wystawać. Chcąc nóż cofnąć, ujmujemy strug jedną ręką, tak, by kciuk przytrzymał klin nożem i uderzamy młotkiem drewnianym w piętke. Wskutek uderzenia belka posuwa się gwałtownie naprzód, natomiast klin z nożem cofa się.

Przystępując do pracy, ujmujemy rózek struga lewą ręką, a prawą obejmujemy piętke i posuwamy strug rytmicznie po drewnie, pomagając sobie równocześnie ruchem całego tułowia. Niekiedy wskutek nieumiejetnego obchodzenia się z narzędziem, szczelina i łożysko zapychają się wiórami, a strug przestaje normalnie działać. Wówczas nie należy usuwać wiór nożem, lecz wybić klin, wyrzucić wióra i osadzić nóż z klinem w łożysku. Zatykanie szczeliny może powodować złe osadzenie noża w nieodpowiednio wyciętym łożysku. Taki strug należy dać stolarzowi do sprawdzenia i poprawienia.

Do ociosywania gałęzi, żerdzi, desek, przygotowywania palików, kołków, sztachet i t.p. używamy najczęściej siekierki. Siekierka musi być dobrze wyostrzona na toczydle lub płaskim kamieniu.

Drewno przeznaczone do ociosania ustawiamy na pieńku, kločku, względnie zbytecznym kawałku deski, aby nie niszczyć podłogi, przytrzymujemy materiał jedną ręką, a drugą ujmujemy siekierę ostrożnie, by nie skałeczyć się, odcinamy zbyteczne warstwy.

Do wycinania otworów przy łączeniu drewna na czop lub kołkami używamy świdra;

w szafce znajduje się tylko zwojnik i wykrojnik. Zwojnik, nazywany również ślimakownikiem, służy do wiercenia otworów przy łączeniu kołkami drewnianymi, gwoździami i t.d. Do wycinania otworów w większej średnicy używamy wykrojnika (wykrawacza), umocowanego w korbie. W wykrojniku rozróżniamy następujące części: środkową—kolec, prawą boczną — nożyk przecinający włókna, lewą boczną — nożyk wycinający i wyrzucający wióra. Chcąc wywiercić otwór, umocowujemy świder w oznaczonym miejscu, następnie jedną ręką obejmujemy „gruszkę“, znajdującą się na końcu i przytrzymujemy korbę w pozycji prostopadłej do deski i lekko naciskamy, zaś drugą ręką obracamy korbę. Rozpoczynając wiercenie nie trzeba naciskać, gdyż łatwo uszkodzić obrobiony materiał.

Przy formowaniu rozmaitych trzonek, toporzysk, zaokrąglaniu ścianek krawędziowych i t.p. posługujemy się pilnikami stalowymi, z których grubo i dość rzadko nacinany zwie się tarnikiem. Narzędzia te są wykonane z twardej lecz dość kruchej stali, łatwo ulegają zniszczeniu, dlatego nie wolno ich używać do wbijania gwoździ, podważania przybitych desek i t.d. W żadnym razie nie wolno też wypalać trocin z pilników.

Wkrętak czyli śrubokręt podobny kształtem do dłutka służy do wkręcania w drewno wkrętek.

Kolec, składający się z trzonka i osadzonego w nim gwoździa odpowiednio zaostzonego bywa używany do nawiercania otworów przy łączeniu drewna gwoździami, wkrętkami oraz do robót z szyszek, kasztanów, gałązek, patyczków i t.p.

Szczypcy, służą do wyginania drutu, pasków blachy i t.p. Jest to narzędzie pomocnicze.

Nóż, jako narzędzie uniwersalne, nadaje się do obróbki różnych materiałów, poczynając od papieru, o ile jest należycie wyostrzony. Do ostrzenia potrzebna jest osetka z twardego piaskowca drobnoziarnistego o równej powierzchni, polewana podczas ostrzenia wodą. Chcąc dobrze wyostrzyć nóż posuwamy go całą płaszczyzną po kamieniu zakreślając owal. Zwykle przy ostrzeniu tworzy się na ostrzu t. zw. „druć“, który przez nacieranie noża na marmurku usuwamy. „Druć“ pozostawiony na ostrzu utrudnia cięcie, a nóż mimo ostrzenia jest w dalszym ciągu tępy.

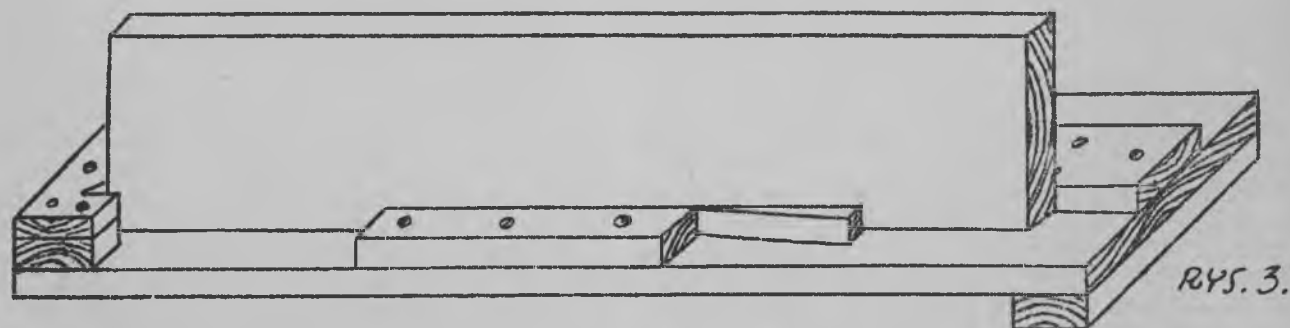
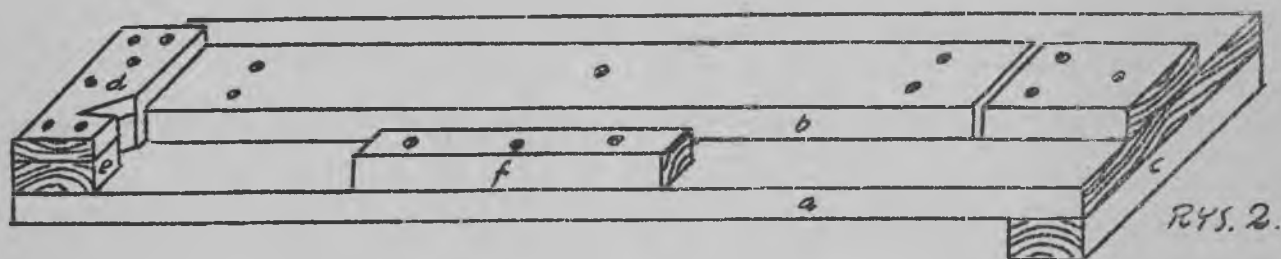
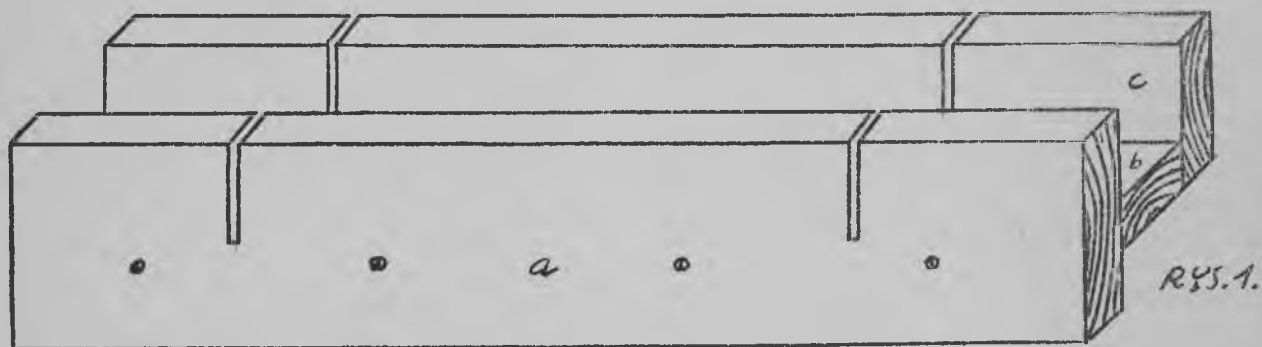
Ujęcie noża jest zależne od rodzaju obrabianego materiału i celu obróbki. Przy struganiu patyków, listewek chwytamy trzonek noża całą dłonią, natomiast przy cięciu papieru, kartonu, tektury, ujmujemy nóż podobnie jak ołówek, obsadkę. Karton, tekturę tniemy nożem przy żelaznej węgielnicy, przytrzymywanej dłonią.

Nożyczki służą do cięcia papieru, kartonu, tkanin, a nie mogą być używane do cięcia tektury.

Użycie pozostałych narzędzi nie wymaga specjalnych instrukcji. Gdzie nie ma strugnic, dzieci muszą pracować na ławkach, stołach, zaopatrzonych w celowo skonstruowane urządzenia zastępcze, spełniające w pewnym stop-

niu rolę strugnicy, a równocześnie zabezpieczające sprzęty szkolne od niszczenia. Poniżej opisane urządzenia zastępcze mogą i powinni wykonać uczniowie w szkole.

Do przecinania listewek, klocków, deseczek, potrzebna jest przyrzędnia (patrz rys. Nr 1) wykonana w sposób następujący:

Zależnie od ilości posiadanego materiału ustalamy długość przyrzędni (od 30—60 cm.), szerokość (18—12 cm.) i przycinamy 3 deski (grubości 25 — 1,8 cm.) jednakowej długości lecz szerokość jednej musi być większa przynajmniej o 4 cm. Deski mogą być przedtem wystrugane.

Po wyrównaniu ścianek krawędziowych zbijamy dwie części (e, b) pod kątem prostym, następnie przybijamy trzecią deskę (a) tak, by jej część wystawała poza dno skrzyni. O tę wystającą część opiera się skrzynka, a podczas pracy nie zsuwa się z ławki lub stołu. Następnie ry-

sujemy przy kątownicy linie nacięć pod kątem prostym i ściśle według linii przecinamy ścianki do dna. Jeżeli w szkole będą wykonywane ramy do obrazów, trzeba w skrzynce przygotować nacięcia pod kątem 45°. Przy konstruowaniu skrzynki musimy pamiętać o tym, by odległość między ściankami była wszędzie jednakowa, a nacięcia prostopadłe do dna.

Chcąc przeciąć listewkę wkładamy ją w przyrząd, jedną ręką przytrzymujemy listewkę i dociskamy skrzynkę do ławki lub stołu, drugą ręką posuwamy piłę ustawioną w nacięciu, utrzymującym brzeszczot w jednym położeniu.

Przystrugnia (Rys. Nr 2) zastąpi nam strugnicę i może być wykonana według podanych wskazówek. Przygotować następujące części składowe: jedna deska (a) długości 60 cm., szerokości 20 cm., grubości 1.5 cm. na podstawę, 1 deskę (b) długości 60 cm., szerokości 8 cm., grubości 1.5 cm., 1 listewkę (c) długości 20 cm. szerokości 3 cm., grubości 2 cm., 1 listewkę (d) długości 14 cm., szerokości 5 cm., grubości 1 cm., 1 listewkę (e) długości 6 cm., szerokości 5 cm. grubości 1.5 cm., 1 listewkę (f) długości 15 cm., szerokości 3 cm., grubości 1.5 cm., 2 kliny długości 15 cm., grubości 1.5 cm. i szerokości głowicy 1.5 cm.

W listewce „e” wycinamy piłką wręb w odległości 3 cm od jej końca, nawiercamy w niej otwory i przykręcamy wkretkami w lewym rogu na końcu podstawy (a). Na podstawie „a” umocowujemy wzdłuż najdłuższą deskę

„b” w odległości 5 cm. od dłuższych krawędzi podstawy. Na listewce „e” przytwierdzamy wkretkami listewkę „d” z wrębem, odpowiadającym wrębowi dolnej listewki tak, by powstał kąt prosty między deską „b” a umocowaną na niej listewką „d”. Przy dłuższej lewej krawędzi podstawy przykręcamy listewkę „f” w odległości 15 cm. od listewki „e”. Na dolnej ściance podstawy przy drugim końcu umocowujemy w poprzek listewkę „c” zabezpieczającą przystrugnię przed usuwaniem się. W odległości 40 cm. od dalszego końca przecinamy deskę „b” pod kątem prostym. Nacięcie to będzie służyło do przecinania listewek i deseczek.

W przystrugni możemy ostrugać wszystkie ściany deski. Na rysunku Nr 3 widzimy deseczkę umocowaną klinikiem do strugania ścianki krawędziowej. Przy struganiu sztorca (w poprzek słoju) opieramy deskę o listewkę poprzeczną (rys 2 „d”) i posuwamy strug, leżący prawą ścianką na podstawie przystrugni.

Oprócz podanych wzorów urządzeń zastępczych, istnieje wiele innych bardziej złożonych i dlatego może trudniejszych do wykonania w szkole.

Podczas lekcji wstępnych zajęć rękodzielniczych w niższych klasach kładziemy na ławkach kawałki tektury, klejonki lub deski ochronne o jednakowych rozmiarach ze względów estetycznych i praktycznych. Zarówno urządzenia zastępcze, jak i podkładki przechowujemy w szafie lub na półce.

AKCJA MIĘDZYSZKOLNA.

TADEUSZ PARNOWSKI.

„Prawda jedyna w czynie ludzkim“.

„W słowach tylko chęć widzimy, w działaniu potęgę“...

1. Wielorakie są drogi czynu... Oto „ekspedycja”: uczniowska gromada podejmuje trud zorganizowania wieczoru świetlicowego dla wsi poleskiej. Przygotowania, kostiumy, słowa. Długie kilometry nienajlepszej drogi. Izba szkolna wypchana tłumem. Deklamacje, inscenizacja, śpiew. I powrót pełen radości, że się czegoś dokonało, co dla ludzi wsi było może nie tylko ciekawostką, a może i pewnym wzruszeniem...

Samotne kilometry jazdy rowerowej. Nuda, zmęczenie, czasami niepogoda. Czy umiem na jutro wszystkie lekcje? Przede wszystkim jednak ta świadomość: muszę tam być, aby doręczyć plik gazet; tam na nie czekają. Gazeta polska w ubogiej wsi poleskiej — to czynnik polskości, wypierający pokryjomu kolportowaną bibułę.

Gorączkowa zbiórka książek. Zespół przydziela pracę swym uczestnikom: ty weźniesz klasę X, ty — kolegów z Y, termin — za tydzień. Propaganda... W szkole głośno: kompletujemy biblioteczkę dla szkoły na Polesiu! Potem żniwo. Kilkadziesiąt tomów pieści oczy. Coś tam jeszcze trzeba oprawić, coś podkleić. Pieniądze się znajdują: zrobimy loterię fantową. I triumfalny pochód biblioteczki, niosącej zbiorowy ładunek myśli i wzruszeń wśród młodej braci.

Niewdzięczny trud. Dwa razy w tygodniu przez dwie długie godziny zrywać gardło w źle opalonym lokalu. Ciągłe organizować stale rozłączając się grupę śpiewaczą. Uczyć, zrzeszać, a jednak nie zrażać tych ludzi dumniejszych od grandów w stosunku do uwag jakiegoś tam „studenta”. I wreszcie wystąpić z „własnym”

chórem robotniczym na akademii w dniu święta państwowego. Po prostu — mieć zgrubiałe ręce, pełne odcisków i plam. Rozdelikacjonowana skóra inteligenta mocno reaguje na dotknięcie kosa, ostrość żyta, nieużyta twardość belki, młotka, topora. A przecież — tam stanie bardzo potrzebny mostek, siłą bezwładu szczerzący zęby spróchniałych dyli już od lat. Tutaj zaś słyhać o wieczorze piosenkę młodych żniwiarzy, powracających z terenu do obozu letniego... Jutro od rana będą zapewne słyhać słów o niezbedności ścisłego przymierza: słowa i czynu¹⁾

Może być inaczej. Oto „gimnazjum warszawskie bierze w opiekę szkołę na Polesiu”²⁾.

Cały dzień pracy szkoły, niebywale skrzętny trud młodzieży, która czi pracą dzień niepodległości z pracy przecież powstałej. Potem wyjazd na zabita deskami wieś. Potem znakomicie zorganizowane sprawozdanie uczestniczek wyprawy dla reszty szkoły. Przed oczami przesuwają się twarze oddalonych tyłu kilometrami Poleszuczków, teraz tak bliskich. W uszach dzwiczą fakty, fakty, fakty... A w sercach kilkuset słuchaczek powstają zastanawiające refleksje³⁾.

„Ach! jak przyjemnie pomyśleć, ile radości sprawiliśmy tym zapomnianym maleństwom dzięki własnej pracy”.

„Zarówno to, jak wogóle cel podróży dziewczynek ujął mnie bardzo, gdyż pierwszy raz w życiu, choć nie sama jedna, ale troszeczkę jestem opiekunką biednych dzieci Polesia w Lichaczach”.

„Widzę, że nasza szkoła dobrze uczyła 11 listopada. Jestem dumna, iż chodzę do takiej szkoły”.

„Na tym skończyło się sprawozdanie, po którym wyszłyśmy jak z teatru pełne wrażeń i jakiejś dumy, że zrobiliśmy coś wielkiego, okazałyśmy, że jesteśmy Polkami, nie biernymi, lecz czynnymi obywatelkami”.

„Naprawdę nie myślałyśmy, że nasz... „dzień pracy” tak miło się dla nas zakończy. Właściwie nie zakończył się, ale się zaczął, bo teraz, kiedy już wiemy, jak ważnym jest pomagać biednym rówieśnikom, będziemy jeszcze bardziej wyęźać nasze siły, aby im było dobrze”.

„Musimy się wywiązać należycie z zadania i porwać inne szkoły, aby szły za naszym przykładem”.

„Gdy dorosnę, chciałabym być na jej (nauczycielki na Polesiu — przyp. mój) miejscu,

nieść wszelką pomoc tym, którzy czekali może całe lata na kogoś, kto im będzie nieść światło i pociechę”.

Oto crescendo. Od odruchów altruizmu, poprzez wzrost poczucia wartości własnej i szkoły do wzmożonej świadomości obywatelskiej zakończonej postanowieniem czynu. Czyż trzeba dowodzić, że czyn, poczęty w entuzjazmie, przeprowadzony z konsekwentnym wysiłkiem zdobył młodzież i spełnił swe powołanie.

Sięgnijmy w inną zupełnie dziedzinę — nauki szkolnej. Rzadziej spotka się tutaj zbiorowe wzruszenie, trudniej je organizować. A przecież może się to zdarzyć. Jest bowiem konkurs polonistyczny⁴⁾. Szkoła święci uroczystość zdobycia drugiej nagrody indywidualnej. Kurator Okręgu Szkolnego akcentuje ważność tej chwili bytnością w gimnazjum. I znowu nie refleksyj⁵⁾.

„Chciałabym iść w ślady J., gdyż była ona w tym momencie napewno szczęśliwa”.

„Byłam dumna z naszego gimnazjum, a zwłaszcza z tych absolwentek. Chciałabym, abyśmy były im podobne, a nawet lepsze”.

„To jest bardzo miłe uczucie, kiedy o tej szkole, w której się ucę. wszyscy mówią dobrze i to nie tylko w Łomży, lecz także i w innych miastach”.

Konkurs ...„uczy współpracy, jednocząc uczennice wspólnym tematem oraz uczy nas jak-gdyby współzycia i daje nam wpólną radość przez otrzymanie nagrody”. Nagroda, którą otrzymała L.J., nie tylko podniosła jej wartość jako uczennicy, ale podniosła wartość naszej szkoły, podniosła dumę, że właśnie wśród tych naszych szkolnych murów znalazła się uczennica godna za swą pracę nagrody. Zrozumiałam doskonale, w jak wielkiej mierze praca jednostki przyczynić się może do podniesienia poziomu szkoły”.

„Czułyśmy się dumne, że jesteśmy prowadzone przez takie jednostki, które pracą swą pomagają nam zdobyć laury”.

„Wyczułam wtedy, że ten pan, tam za stolikiem, naprawdę rozumie młodzież, darzy ją wielkim uczuciem i zaufaniem, że widzi w niej przyszłych obywateli—Polaków, na których barki spadnie ciężar „podnoszenia Polski wzwyż”, że chciałby ich do tej pracy przysposobić. Mnie osobiście najwięcej wzruszyło to proste przemówienie, ta szczerłość i serdeczność”...

¹⁾ Parę tych wynurzeń opiera się o doświadczenia uczniów gimn. z terenów pracy „Straży Przedniej”, wszystkie autentyczne.

²⁾ poz. Dz. Urz. K.O.S.B., 1937, Nr. 4, s. 190.

³⁾ Cytuję wypowiedzi uczennic kl III w wypracowaniach, udostępnionych mi łaskawie przez p. mgr. Zasuszanę.

⁴⁾ poz. Dz. Urz. K. O. S. B., 1936, Nr 9, str. 398.

⁵⁾ Cytuję głosy z ankiety ogłoszonej w kl. IV, VII i VIII pod tytułem „Wrażenia i refleksje z uroczystości wręczenia nagrody p. Janiakównie przez Pana Kuratora. Możliwość zapoznania się z rezultatami ankiety, zawdzięczam uprzejmości Przetłóżonej gimn. p. dr. Orlikowskiej.

Zwierzzenia świadczą o przeżyciu. Manifestuje się ono refleksjami w stosunku do siebie, szkoły, przełożonych, uwagami na temat zbiorowości. Dowiadujemy się także, że obok czaru, który wywiera czyn, istnieje jeszcze — uwodząca siła bezpretensjonalnej szczerości.

Wielorakie są drogi czynu młodzieży... Wywodzą się zaś z jednego: szczerości i konkretności, zejścia do prostej powieści z rzadka przeświecającej poezją uniesień. Takie jest oblicze tych czasów.

2. „Tamte” czasy wspominamy z rozrzewaniem. „Było w ojczyźnie laurowo i ciemno”, uczucia narodowe szukały dróg ujścia, tułały się spłoszone, często trwożliwe na kartach poezji. Fasada narodowego patriotyzmu, która w normalnych zdrowych warunkach wsparta jest na miłości i czynie, chybotwała się niepewnie podparta jedynie słowem, Polskość żarzyła się wierszu, rozpalala się monotonnym rytmem wykrzykników („Polska! Polska” — w „Wyzwoleniu”), powstawały sentymentalne mosty „czułości nad pustką rozpiętych!”. Na tym tle odcinał się twardo i zdecydowanie kontur maszerujących ku konkretnym zadaniom Konradów. Wola czynu. uosobiona w Twórcy Legionów, była czymś innym, niż werbalizm patriotyczny. Już wt dy bowiem zaczął się wyścig pracy, który miał stać się programem Polski Odrodzonej.

Polskę nową zaczęło budować na najrozmaitszych odcinkach pokolenie, które swój wiek młodociany przeżyło w oczekiwaniu, karmiło się uniesieniami wieszczów, było, w pewnym sensie, rozegzaltowane. Długie lata oczekiwania przepędzone w ciemnicy sprawiły, iż, gdy władcza ręka historii zerwała z trzaskiem okiennice, stęsknione oczy chłonęły blask wolności. Rozrzewniały narodowe barwy, godło państwa lży wyciskało z oczu, powtarzano słowa „wolność, niepodległość” jakby chcąc oswoić się z jawnością tego brzemienia. Zestawiano uporczywie „wczoraj” i „dzisiaj”, wskrzeszano zjawy martyrologii, aby przekonać się, że należą do przeszłości.

I nic dziwnego ani zdrożnego nie znajdziemy w tym procesie. Nieporozumienie zaczyna się dopiero tam, gdzie stare pokolenie zetknęło się z nowym, które przejęło wolność bez obciążenia historycznej już dla niego przeszłości. Odczuła to przede wszystkim szkoła. Pamiętamy bowiem niedawne, czasami jeszcze istniejące czasy, w trosce o przekazanie uczącej się młodzieży wzruszeń wolności, o przywiązanie jej do ojczyzny, starano się porównawczo przypomnieć czasy niewoli. Czarne wczoraj i białe dzisiaj — oto leitmotiw wielu uroczystości, obchodów, przemówień... Po deskach scen szkolnych chodziły cienie przeszłości. Słysząc było słowa, które ongiś mówiono szeptem. Padały przypomnienia prorocत्व, które się ziściły. Wzruszało to star-

szych, boć przecież w ich to oczach tworzyły się te zjawy, oni to, ludzie obecnie wolni, mogli smakować mięsz idej ongiś spiskowych, teraz jawnych. A młodzież? Reagowała słabo, lub nie reagowała wcale. Nie pomagały oskarżenia o „bezideowość”. Młodzież „przyjęła do wiadomości” fakt Odrodzenia i zaczęła krytycznie i badawczo przyglądać się dziedzictwu okiem odwiecznego gospodarza.

Tutaj właśnie, jak na wielu odcinkach pracy w państwie, widać genialność spojrzenia Piłsudskiego: gdy lwia część pokolenia zachłystywała się wolnością, lub bankietowała po swojemu na gruzach niewoli — on już rzucał hasło pracy, pracy organicznej, przewyciężywszy niejako romantyzm żołnierza tak, jak przewyciężał wiele hasel, które nie służyły wizji Jego Polski. Na ścianach naszych klas szkolnych zawieszono werset o wyścigu pracy. Na deskach naszych szkół toczyły się perliście słowa, słowa, słowa...

Tak mi się przedstawia historyczny wywód inflacji słowa i uniesień, które czas jakiś w szkole panowały. Wtórowały im zachwyty starszych, praca w pocie czoła ze strony wychowawców i — znudzenie młodzieży przytłoczonej długimi godzinami akademii i pochodów, na których spełniała, jakże często, rolę czarnego murzyna. Efekt wychowawcy był mizerny. Część wręcz uciekała, część poddawała się tej pile, część, i to najgorsze, blazowała się lub szpikowała frazesami. „To też dla młodzieży wszystkie pouczenia, egzorty, obchody pamiątkowe wielkich ludzi i wogóle wszystkie podniosłości stają się zwolna swojskimi, zwłaszcza że ich jest za wiele... Wcale nie żądam, aby przede wszystkim i bez powodu i bez związku odslaniać przed młodzieżą wszystkie nędze ludzkiej natury, wszystkie rany społeczne; ale trzeba być... w zgodzie z prawdą i rzeczywistością i nie zalewać wszystkiego czułościowym sosem moralnym...”⁶⁾

Wytworzył się w szkole fach mowców, którzy krasili frazesami pustkę treści i uważali się za „społeczników”. Byliśmy na drodze do tego, że „najdroższy wyraz Ojczyzna” padał z podium między zobojętniały tłum młodych starców, na których przecież winien działać szumem husarskich skrzydeł przeszłości, grzmotem burzy wojennej czynów Piłsudskiego.

Szkoła rozmięła uczucia na drobne licznych obchodów zamiast organizować rzadkie, nader rzadkie podniesienie dusz.

3. Jesteśmy w tym stadium, że o drogach wyżej scharakteryzowanych można mówić jak o błędach przeszłości. Szkoła rąbie sobie własne drogi pracy społecznej, prawdziwe drogi czynu.

⁶⁾ Jan Rowadowski: „Prawda życia”, str. XCVII, W-wa 1937.

Nie czas pisać ich monografii — to też wspominałem tylko o najwięcej interesujących.

Rozpoczyna się więc nowy okres w organizowaniu życia społecznego szkoły. O wielu zasadach należy tu pamiętać. Podstawowe będzie to, że szkoła wdraża do patriotyzmu, choćby skromnie pojętego, ale patriotyzmu praktycznego, czynnego. Uczeń jest obowiązany brać odpowiedzialność ze swój postereunek, gdyż spoczywa na nim część zbiorowego zadania, jest powołany do wyjścia poza zakres swego obowiązku, jeśli go spełnić należy, a sił pozostawia. Zniknąć bowiem winno widmo rozwichrzonego „zbawiacza społeczeństwa“, obecnego wszędzie, krzyczącego wszędzie, a niemego tam, gdzie trzeba wykazać się pracą ucznia. Praca społeczna musi być rozumiana jako zaszczyt, gdyż tylko wtedy będzie mogła emanować z siebie należyte wartości wychowawcze. Stąd wniosek — zredukować liczbę organizacji, ilość uczestników, skomasować wysiłki.

Drugi warunek — to konkretność i celowość czynu. Młodzieniec musi widzieć sens życiowy swego wysiłku, musi się dotknąć rzeczy wistosci, którą chce poprawić, nie może jednak spuszczać z oka całości, nie zdawać sobie sprawy z tego, że jego mrówczy wysiłek, pomnożony przez wiele mrówczych wysiłków wielu ludzi, da zbiorowy Czyn. Stąd postulat organizacji i unifikacji pracy szkoły na pewien przeciąg czasu i wyboru takich terenów, które pozwolą młodzieży dotknąć się realnego kształtu, jaki przybiera ich wysiłek.

Pracom tym musi przyświecać idea, gdyż nie można musującej młodoci zamieniać na roboty. Idea ta, to hasło powinno nabrać emocjonującego zabarwienia. Jeżeli gdzie jest miejsce na zachwyty, deklamacje i uniesienia to właśnie przy organizowaniu takiego zbiorowego przeżycia, które postawi przed oczyma młodzieży myśl twórczą jako odprysk zbiorowego wysiłku narodu. Po myśli tej, która spadnie jak iskra na prochy młodzieńczego zapału, nastąpi czyn ją realizujący. Słowo bowiem, hasło musi mieć pokrycie w czynie, inaczej staje się nic nie znaczącym frazesem.

Kiedy zaś praca dobiegnie końca — znowu pora na zbiorowe wzruszenie. Tam poprzedzało ono czyn jako błogosławieństwo dla wyruszających w pole, tutaj będzie to uroczyste „Te Deum“ po zbiorowym trudzie. W ten sposób uroczystości państwowe nabiorą znaczenia. Będą naprawdę ogniwem, które się spaja z ogniwami, ukutymi przez innych. Widoczny stanie się postęp i widoczne przekonanie, iż prawda jedyna człowieka w czynie jego jest zaklęta: „Oto zrab główny konstrukcji życia zbiorowego szkoły: jest ona instytucją, w której się tworzy wartości państwowe nie przez to, że się wywiesza lub honoruje sztandar państwowy...,

że się codziennie odśpiewuje hymn państwowy, lub wreszcie, że się zajmuje najwznioślejszymi problemami państwowymi, ale przez to, że każdy wykonywuje swoją codzienną zwykłą pracę z tym nastawieniem, iż tworzy coś ważnego i koniecznego dla życia wspólnego, społecznego, że się wdraża do umiejętności współpracy i współżycia społecznego. że się przekonywa o wartości rezygnacji z egoizmu na rzecz pracy zbiorowej i na rzecz przyjaźni, że przyjmuje na siebie odpowiedzialność za tworzenie zawsze nowego życia, a przez to staje się szczęśliwym współtwórcą tego nowego życia“.⁷⁾

4. Kiedy tak w otwarte podwoje szkół wkroczy czyn użyteczny, choćby i bardzo szary, kiedy zjawi się wraz z nim przekonanie, że miarą człowieka jest entuzjazm pracy, a nie słowa jak cymbał grzmiące — być może znajdziemy wspólny język z młodym pokoleniem. Naważemy do ich zmysłu praktyczności, postaramy się rozdmuchać właściwą młodości chęć oglądania efektu swego wysiłku, przede wszystkim zaś wychowamy w tym przekonaniu, że państwo — to wspólny obowiązek, a nie wieczny dłużnik, od którego należy żądać w szkole średniej i wyższej bez oglądania się na istotne interesy zbiorowości.

Będzie może wtedy czas odpowiedzi na dość lekkomyślnie rzucone słowa o „kryzysie szkoły średniej“.⁸⁾ Jest to raczej kryzys metod starego autoramentu, metod sentymentalno-werbalnych z niedowładem w dziedzinie stosunku do pracy zarówno szkolnej jak społecznej. Chodzi o przebudowanie nastawienia, a nie o wprowadzenie jeszcze jednego przedmiotu — pracy społecznej⁹⁾, chyba po to, aby odstraszyć od niej młodzież. Zabójcze piętno werbalistycznych metod starego typu widzę w pewnych próbach praktycznych, które są ambitnymi zamierzeniami wyjścia z impasu¹⁰⁾ Razi tam nadmiar gadulstwa, przesada „sztafajzu“ (dekoracje, ilustracje, sztandary, fotografie, pogadanki, recytacje), co w rezultacie może przytłoczyć młodzież potokiem wymyślnych pomysłów i kompletnie zblazować. W każdym razie próby te, może i znamienne, a w założeniach teoretycznych słuszne, są dokumentem na poszukiwanie dróg, prowadzących do zorganizowania młodzieży w duchu pewnej karności pracy, zbiorowości wysiłku, narzucenia przyzwyczajenia.

⁷⁾ H. Jędrzesik: „Szkic organizacyjny pracy siedmioklasowej publ. szk. powszechnej w Gnaszynie“ — III Kongres Pedagog. Z. N. P., W-wa, 1934, r. 253.

⁸⁾ Z. D.: „Kryzys szkoły średniej“—„Gimnazjum“, Nr 1 i 3, 1936.

⁹⁾ Rajewski: „Realizacja praktyczna przysposobienia młodzieży do obrony kraju“ Gimn, 1936, Nr 3. B. Redlich, T. Słowikowski „Szkoła i młodzież u progu nowego tygodnia pracy“ Gimnazjum 1936, Nr 2.

* * *

Po zakończeniu jeszcze jednego roku pracy, kiedy naturalną rzeczą kolejną przechodzić czas na bilans rezultatów, dobrze jest podkreślić istotne wartości. Widzę je w rewii, jaką, prezentuje naprzykład Nr 4 „Dziennika Urzędowego” Kur. O. S. B.—(1937). To jest właśnie ów czyn społeczny bez frazesu bez podskakiwania co wielkich problemów, ujęty w lapidarną formułę: dzieci dzieciom. Odpowiednia organizacja zapewni młodzieży szkół powszechnych Polesia poczucie łączności plemiennej i wybije okno na świat w tym „niczym” kraju. Młodzieży zaś,

która ofiaruje swój trud, myśl i troskę serdeczną pozwoli czynem przerość szarżyzną dnia codziennego i nobilitować się społecznie.

Narasta w ciągu lat bogactwo środków wychowawczych polskiej szkoły. Miejsce pierwsze wśród nich zajmuje kult czynu jako jedynej legitymacji zasług, żądań, przekonań. Czyn codzienny, sumiennie spełniany, wprzęgnięty w służbę idei—to coś więcej niż błyskotliwa odezwa.

„...Trudniej dzień dobrze przeżyć, niż napisać księgę”.

Biuletyn Centralnych Pracowni Dydaktycznych (Warszawa, Hoża 88)

Przyrządy do nauczania fizyki i astronomii w kl. I Liceum Ogólnokształcącego.

W programie nauczania zostały rozróżnione tematy bezwzględnie obowiązujące oraz tematy do wyboru (ujęte w nawiasy kwadratowe).

Wybór tych ostatnich pozostawiono nauczycielowi. Liczba tematów wybranych oraz ich zakres mogą być bardzo różne. W żadnym jednak przypadku nie wolno nauczycielowi poprzestać wyłącznie na tematach bezwzględnie obowiązujących.

Biorąc to pod uwagę, w niniejszym wykazie ujęto w nawias kwadratowy przyrządy, dotyczące materiału pozostawionego do wyboru nauczyciela (wybór zależy od warunków lokalnych, przygotowania młodzieży i t.p.).

Wybór ma znaczenie orientacyjne: ma ułatwić pracę nauczyciela w okresie przejściowym, przed ukazaniem się ostatecznej redakcji programu i podręczników.

Objaśnienia znaków:

kreska (—) oznacza przyrząd pojedynczy (do demonstracji);

„ćw” oznacza, że należy nabyć tyle przyrządów, ile jest zespołów ćwiczących.

WYDZIAŁ MATEMATYCZNO FIZYCZNY

KLASA I.

1. Stoper (o, 1 sek.)	ćw.	8. Regulator Watta	—
2. Metronom	—	9. Zbiornik szklany z cieczami o różnych gęstościach (do wirownicy)	—
3. Wózek żelazny na szybie dł. 1 m, z blokiem i szalką	ćw.	10. Ilustrator spłaszczenia ziemi (do wirownicy)	—
4. Odważniki 1—500 g. (10—500 mg.)	ćw.	11. Ilustrator spadania ciał w próżni (rura Newtona)	—
5. Spadkownica Atwooda	—	12. Pompa powietrzna rozrzedzająca	—
6. Wirownica	—	13. [Pistolet do demonstrowania rzutów po-cisku].	—
7. Przyrząd kulkowy (do wirownicy)	—	14. Dwa wahadła proste o różnych masach	ćw.
		15. Katetometr prosty	ćw.
		16. Statyw żelazny z łapką i kółkiem	ćw.
		17. Klin (model Erica)	—
		18. Śruba z nakrętką	—
		19. Jeden z wielokrążków	—
		20. [Przyrząd do wykazania zależności mo-mentu bezwładności od masy oraz odległości środka masy od osi obrotu]	—
		21. [Giroskop]	—
		22. Komplet aerodynamiczny, uwzględniający możliwość dokonania niektórych pomiarów	—
		23. Sprężyna (antena pokojowa), jako przyrząd do wwołania ruchu drgającego prostego (harmonicznego)	—
		24. Przyrząd do demonstracji zjawisk falowych np. falownica, sprężyna antenowa, wąż gumowy	—
		25. [Przyrząd perkusyjny Mariotte'a do wykazania przenoszenia energii za pomocą fali]	—
		26. Kamerton z ostrzem	—
		27. Sonometr (polichord)	—
		28. piszczałka wargowa [ew. komplet piszczałek (8 szt.; gama diatoniczna)]	—
		29. Piszczałka stroikowa	—
		30. Syrena Cagnarda de Latour'a ew. syrena Sawarta	—
		31. Miecz (można ew. wykorzystać miecz z pracowni robót)	—

32. Rura Kundta	—	9. Przyrząd do demonstracji zjawisk falowych, np. falownica, sprężyna antenowa, wąż gumowy	—
33. Klosz z dzwonkiem (po pompy pneumatycznej)	—	10. Kamerton z ostrzem	—
34. Dwa kamertony o jednakowej wysokości tonu np. 435 drgań na rezonatorach	—	11. [Ława optyczna ze źródłem światła, ekranem, zwierciadłem wklęsłym, soczewkami wypukłymi ($f + 7,5$ cm.) ($f = + 15$ cm.), soczewką wklęsłą ($f = - 15$), i fotometrem]	ćw.
35. Jeden kamerton o odmiennej wysokości tonu np. 512 (na rezonatorze)	—	12. Prostopadłościenna płytka szklana lub półkrażek szkl. z rysą i celownikiem pg. prof. Gutkowskiego	ćw.
36. [Termometr gazowy]	—	13. Pryzmat o wielkiej dyspersji	—
37. [Termoogniwo]	—	14. Spektroskop	—
38. Rurka Meldego lub inny przyrząd do empirycznego wyprowadzenia prawa Boyle'a	—	15. Rurki Plücker'a z wodorem i helem	—
39. Przyrząd do wyznaczania zależności prężności pary od rodzaju cieczy	—	16. Tellurium (Słońce, Ziemia, Księżyc)	—
40. Przyrząd do wyznaczania współczynników rozszerzalności gazów	ćw.	17. Gnomon	—
41. Higrometr	—	18. Luneta (co najmniej 30-krotną)	—
42. Termoergometr (przyrząd do wyznaczenia równoważnika dynamicznego ciepła)	ćw.	19. Paleczki do elektryzowania	ćw.
43. Lampa, jako punktowe lub liniowe źródło światła	ćw.	20. Dwa wahadła elektryczne	ćw.
44. Przyrząd do demonstracji zasadniczych zjawisk optycznych — optyki geometrycznej	ćw.	21. Dwa elektroskopy	ćw.
45. Ława optyczna ze źródłem światła, ekranem, zwierciadłem wklęsłym, wypukłym, 2 soczewkami wypukłymi $f = + 7, 5$ cm., oraz $f = + 15$ cm., soczewką wklęsłą ($f = - 15$ cm.) i fotometrem	ćw.	22. Kondensator płytowy o przesuwanych okładkach	—
46. Prostopadłościenna płytka szklana lub półkrażek szkl. z rysą i celownikiem pg. prof. Gutkowskiego	ćw.	23. Butelka lejdejska rozbierana	—
47. Przyrząd do demonstracji prążków Newtona	—	24. Maszyna elektrostatyczna (influencyjna Whimshursta, lub multiplikator napięcia)	—
48. Przesłona szczelinowa	ćw.	25. Cewka indukcyjna Ruhmkorffa lub inne źródło wysokiego napięcia)	—
49. Siatka dyfrakcyjna o słabej zdolności dyspersyjnej (o stałej od 0,02 do 0,1 mm.)	—	26. [Komplet rezonansowy Lodge'a]	—
50. [Interferometr]	—	27. [Oscylator i rezonator Hertza]	—
51. Pryzmat o wielkiej dyspersji	—	28. Woltametr do elektrolizy roztworów kwasów z platynowymi elektrodami	—
52. Obiektyw o ogniskowej od 10 do 20 cm. o jasności co najmniej 1:4,5 (ew. „triplet“)	—	29. Woltametr miedziowy	—
53. Spektroskop	ćw.	30. Komplet rur z elektrodami, wypełnionych gazem o różnym stopniu rozrzedzenia	—
54. Przyrząd do demonstracji polaryzacji światła	—	31. Rurki Crookes'a a) z krzyżem, b) z blaszką platynową	—
55. Polarymetr	—	32. Rurka Goldsteina (promienie dodatnie)	—
56. Rurki Plücker'a z wodorem, helem, azotem, amoniakiem, parą sodu	—	33. Lampa Röntgena	—
57. Tellurium (Słońce, Ziemia, Księżyc)	—	34. Ekran fluoryzujący	—
58. Gnomon	—	35. Komplet przyrządów do wykazania zjawiska fotoelektrycznego	—
59. Teodolit	—		
60. Luneta (co najmniej 30-krotna).	—		

WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY

KLASA I.

1. Stoper (0,1 sek.)	ćw.
2. Wózek żelazny na szybie dł. 1 m, (z bloczkiem i szalką)	ćw.
3. Odważniki 1-500 g, 10-500 mg.	ćw.
4. Spadkownica Atwooda	—
5. Dwa wahadła proste o różnych masach	ćw.
6. Katetometr (prosty)	ćw.
7. Statyw żelazny z łapką i kółkiem	ćw.
8. Sprężyna (antena pokojowa), jako przyrząd do wywołania ruchu drgającego prostego (harmonicznego)	—

WYDZIAŁ KLASYCZNY

KLASA I.

1. Stoper (0,1 sek.)	—
2. Wózek żelazny na szybie dł. 1 m. (z bloczkiem i szalką)	—
3. Odważniki 1-500 g., 10-500 mg.	—
4. Spadkownica Atwooda	—
5. Wirownica	—
6. Przyrząd kulkowy (do wirownicy)	—
7. Regulator Watta (do wirownicy)	—
8. Ilustrator splaszczczenia Ziemi (do wirownicy)	—
9. Ilustrator spadania ciał w próżni (rura Newtona)	—
10. Pompa powietrzna rozrzedzająca	—
11. [Sprężyna (antena pokojowa), jako przyrząd do wywoływania ruchu drgającego prostego (harmonicznego)]	—
12. [Przyrząd do demonstracji zjawisk falowych]	—

wych np, falownica, sprężyna antenowa, wąż gumowy]	—
13. Lampa, jako punktowe lub liniowe źródło światła	—
14. Przesłona szczelinowa	—
15. [Siatka dyfrakcyjna o słabej zdolności dyfrakcyjnej] (o stałej od 0,02 do 1,1 mm)	—
16. Tellurium (Słońce, Ziemia, Księżyc)	—
17. Gnomon	—
18. Luneta (co najmniej 30-krotna)	—
19. Pałeczki do elektryzowania	—
20. Dwa wahadła elektryczne	—
21. Dwa elektroskopy	—
22. Cewka indukcyjna Ruhmkorffa lub inne źródło wysokiego napięcia	—
23. Komplet rur z elektrodami, wypełnionych gazem o różnym stopniu rozrzedzenia	—
24. Rurki Crookes'a a) a z krzyżem, b) z blaską platynową	—
25. [Rurka Goldsteina (promienie dodatnie)]	—
26. Lampa Röntgena	—
27. Ekran flouryzujący	—

WYDZIAŁ PRZYRODNICZY

KLASA I.

1. Stoper (0.1 sek)	—	ćw.
2. Metronom	—	—
3. Wózek żelazny na szynie dł. 1 m. z blokiem i szalką	—	ćw.
4. Odważniki 1-500 g., 10-500 mg.	—	ćw.
5. Spadkownica Atwooda	—	—
6. Wirownica	—	—
7. Przyrząd kulkowy (do wirownicy)	—	—
8. Regulator Watta (do wirownicy)	—	—
9. Zbiornik szklany z cieczami o różnych gęstościach (do wirownicy)	—	—
10. Ilustrator spłaszczenia Ziemi (do wirownicy)	—	—
11. Ilustrator spadania ciał w próżni (rura Newtona)	—	—
12. Pompa powietrzna rozrzedzająca	—	—
13. Pistolet do demonstrowania rzutów pocisku	—	—
14. Dwa wahadła proste o różnych masach	—	ćw.
15. Katetometr (prosty)	—	ćw.
16. Statyw żelazny z łapką i kółkiem	—	ćw.
17. Przyrząd do wykazania zależności momentu bezwładności od masy oraz odległości środka od osi obrotu.	—	—
18. Girooskop	—	—
19. Komplet aerodynamiczny, uwzględniający możliwość dokonania niektórych pomiarów	—	—
20. Sprężyna (antena pokojowa) jako przyrząd do wywołania ruchu drgającego prostego (harmonicznego)	—	—
21. Przyrząd do demonstracji zjawisk falowych np. falownica, sprężyna antenowa, wąż gumowy	—	—
22. Kamerton z ostrzem	—	—
23. Dwa kamertony o jednakowej wysokości tonu (np. 435 drgań) na rezonatorach	—	—
24. Jeden kamerton o odmiennej wysokości tonu (np. 512 drgań) na rezonatorze	—	—

25. Termometr gazowy	—
26. Termoogniwo	—
27. Rurka Meldego lub inny przyrząd do empirycznego wyprowadzenia prawa Boyle'a	—
28. Przyrząd do wyznaczenia współczynnika rozszerzalności gazów	—
29. Higrometr	—
30. Przyrząd do wykazania zależności prężności pary nasyconej od rodzaju cieczy	—
31. Przyrząd do wyznaczenia równowaznika dynamicznego ciepła (Termoergometr)	—
32. Tellurium (Słońce, Ziemia, Księżyc)	—
33. Gnomon	—
34. Luneta (co najmniej 30-krotna)	—

PRZEZROCZA DO ASTRONOMII.

Widok nieba na półkuli północnej.	—
Widok nieba na półkuli południowej	—
Ruch roczny Słońca po sklepieniu nieba	—
Fazy Księżyca	—
Zaćmienie Księżyca.	—
Układ geocentryczny Ptolomeusza	—
Układ heliocentryczny Kopernika	—
Tablica porównawcza planet	—
Tablica wielkości dotyczących układu planetarnego i Słońca	—
Komety typu I wg. Bredichina	—
Komety typu II „ ”	—
Komety typu III „ ”	—
Kometa 1811 r.	—
Kometa Donati'ego	—
Kometa Halley'a	—
Rozpadanie się komet	—
„Gwiazdy spadające” rój sierpniowy § przecięcie się dwu tych rojów.	—
„Gwiazdy spadające” rój listopadowy § z drogą Ziemi	—
Reflektor astronomiczny	—
Refraktor astronomiczny	—
Obserwatorium astronomiczne w Warszawie	—
Obserwatorium wysokogórskie.	—

PORTRETY.

Ptolomeusz	—
Kopernik	—
Galileusz	—
Kepler	—
Newton	—
Tycho Brahe	—
Herschel	—

INWENTARZ LABORATORIUM CHEMICZNEGO DLA LICEUM MAT. FIZYCZNEGO I PRZYRODNICZEGO.

I. INWENTARZ UCZNIOWSKI.*)

W każdej szafce stołu laboratoryjnego inwentarz uczniowski służy najwyżej dla 2-ch uczniów.

*) szereg pozycji w tym i następujących inwentarzach jest identyczny z pozycjami inwentarzy dla gimnazjum („Poradnik Min. W. R. i O. P. Rok VII zeszyt 1/15) Warszawa, 1937, Skład Główny, „Nasza Księgarnia” Warszawa, ul. Świętokrzyska nr. 18.

1. Podstawka drewniana do probówek, w niej 8 probówek, z których przynajmniej 2 ze szkła trudnotopliwego. Wymiary probówek: przekrój zewnętrzny 1,5 cm, wysokość 15 cm.

2. Tryskawka na 500 cm³ ze szkła trudnotopliwego.

3. Kolbka kulista z dnem płaskim na 250 cm³ ze szkła trudnotopliwego.

4. Kolbka erlenmejska na 150 cm³ ze szkła trudnotopliwego.

5. 2 zlewki trudnotopliwe: 1-sza na 100 cm³ (50 mm. przekr. x 70 mm.), 2-ga na 250 cm³ (65 mm. przekrój x 90).

6. Lejek o średnicy 7 cm.

7. Parownicza porcelanowa o średnicy 8-cm.

8. Tygielek porcelanowy z przykrywką o średnicy górnej 35 mm, dolnej 20 mm., a wysoki na 40 mm.

9. Trójkąt porcelanowy odpowiedni do tygielka.

10. Łapka ze sprężyną do probówek.

11. Pipetka na 1 cm. z jedną kreską.

12. Pręcik szklany długi na 20 cm., gruby na 6 mm.

13. Szkiełko zegarkowe o średnicy 9 mm.

14. Łyzeczka rogowa, długa na 12—14 cm.

15. Rurka szklana prosta, długa na 30 cm., średnicy zewnętrznej 6 mm, wewnętrznej 4 mm.

16. Rurka szklana zgięta pod kątem prostym, długość boku 7,5 cm. średnicy zewnętrznej 6 mm. wewnętrznej 4 mm.

17. Rurka kauczukowa, długa na 12 cm. średnicy zewn 7 mm., wewnętrznej 4 mm.

II. INWENTARZ STOŁU UCZNIOWSKIEGO.

1. Dwa palniki Bunsena z pierścieniem lub 2 lampki spirytusowe.

2. Dwie rurki kauczukowe do palników Bunsena długie na 75 cm., średnicy odpowiednio do kranu gazowego i palnika,

3. Trójnóg średnicy zewn. 12 cm. wysoki na 21 cm.

4. Statyw żelazny na płycie, wysoki na 50 cm.

5. Uchwyt mosiężny duży (do chłodnicy, cylindra)

6. Uchwyt mosiężny średni (do probówek, rurek, kolbek)

7. Pierścień o średnicy 9,5 cm.

8. Trzy łączniki do uchwytów i pierścienia.

9. Dwie siatki azbestowe.

10. Miska żelazna (kąpiel piaskowa) o średnicy 15 cm.

11. Szczypce stalowe niklowane do tygli

12. Nożyczki

13. Szczoteczka do probówek z pendzelkiem na końcu

14. Dmuchawka ustna bez ustnika

15. Zlewka litrowa grubościenna

16. Sześć butelek na 200 cm³ z korkami doszlifowanymi na pospolite odczynniki

17. Stoik z szeroką szyjką pojemności 100 cm³ na papierki lakmusowe z przykrywką

18. Kropliomierz na 25 cm³ do fanolftaleiny.

III. INWENTARZ OGÓLNY DEMONSTRACYJNY

I ZAPASOWY.

1. Krystalizatory o średnicy 25 cm. wysokie na 8 cm. z grubego szkła po jednym na każdy stół laboratoryjny,

2. Butelki z obciętym dnem o średnicy 15 cm. po jednej na każdy stół,

3. Moździerz porcelanowe o średnicy 10 cm, po jednym na każdy stół,

4. Tygle żelazne o średnicy 5 cm. wysokie na 2 cm. po jednym na każdy stół.

5. Łyzeczki żelazne do spalań o średnicy 15 mm. płytkie na każdy stół 2,

6. Retorty trudnotopliwe na 100 cm³ z tubusem i korkiem szlifowanym po jednej na każdy stół,

7. Cylindry miernicze na 100 cm³ po jednym na każdy stół,

8. Biurety na 25 cm³ ze ściskaczem Mohra po jednym na każdy stół,

9. Pipety na 10 cm³ z jedną kreską po jednej na każdy stół,

10. Termometry pałeczkowe do 250° po jednym na każdy stół

11. Magnesy proste po jednym na każdy stół,

12. Moździerz agatowy średnicy 50 mm jedna sztuka

13. Moździerz stalowy średnicy 10 cm. jedna sztuka,

14. Ściskacze do korków drewnianych 2 sztuki,

15. Kompletły świdrów niklowych do korków 2,

16. Noże do krajania szkła 2,

17. Kolby miarowe na 10 cm³, 25 cm³, na 100 cm³ po 4 sztuki

18. Kolby miarowe na 500 cm³ i 1000 cm³ po 2 sztuki.

19. Areometry 0,6 — 1,0 i 1,0 — 1,4 po 4 sztuki.

20. Cylindry do zbierania gazów na 300 cm³ z płytkami szlifowanymi 10 szt.

21. Lejki szklane o średnicy 9 cm. — 5 sztuk,

22. Lejki szklane o średnicy 15 cm. — 2 sztuki,

23. Kolbki destylacyjne trudnotopliwe na 100 cm³ i 250 cm³ po 2 sztuki.

24. Retorty trudnotopliwe na 150 cm³ i 250 cm³ z korkami doszlif. po 2 szt.

25. Kolby trudnotopliwe na 1000 cm³ — 2 sztuki'

26. Probówki trudnotopliwe 1 cm x 10 cm. — 25 sztuk,

27. Probówki 2,5 cm. x 25 cm. — 25 sztuk,

28. Parownice porcelanowe o średnicy 12,5 cm. — 10 sztuk,
29. Tygły kwarcowe 35/35 — 2 sztuki,
30. Łódeczki porcelanowe 90/12 niepolewane — 10 sztuk,
31. Rurek szklanych łatwotopliwych średnicy zewn. 0,6 cm., wewn. 0,4 cm. — 4 kg.
32. Rurek szklanych trudnotopliwych średnicy zewn. 1,5 cm., na 50 cm. — 6 sztuk,
33. Rurek kauczukowych średnicy 4 x 7 mm. — 10 metrów
34. Rurek kauczukowych średnicy 7x10 mm. — 10 metrów,
35. Korki gumowe odpowiednie do probówek, kolbek po 5 sztuk każdego wymiaru,
36. Korki drewniane jak wyżej (w pozycji 35) — po 25 sztuk,
37. Rozdzielacze na 100 cm³ i na 250 cm³ — po 2 sztuki.
38. Wkrapłacze na 25 cm³ — 10 sztuk,
39. Lejki zabezpieczające proste z długą szyjką średnicy 5 cm. — 4 sztuki.
40. Kolbki na 250 cm.³ — 4 sztuki, (jak do prób Marsha)
41. Zlewki grubościenne na 1000 cm.³ — 6 sztuk,
42. Eksykatory Scheiblera średnicy 130 mm. — 4 sztuki; średnicy 200 mm. — 2 sztuki,
43. Wstawki porcelanowe do eksykatorów z nóżkami i otworami na tygły odpowiednio do wielkości i ilości p/g. 42,
44. Suszarki żelazne z pojedynczymi ściankami 200x300x180 mm. — 2 szt.,
45. Podstawki do suszarek p/g. 44 — 2 sztuki,
46. Pompa ssąca Körtzinga metalowa (o ile jest wodociąg) — 2 sztuki,
47. Kolbka ssakowa na 250 cm³ z lejkiem Buchnera (o ile jest wodociąg) — 2 sztuki,
48. Aparat Kippa: jeden — litrowy, dwa — półlitrowe
49. Gazometry szklane 6-8 litrowe — 2 sztuki,
50. Butla stalowa do tlenu
51. Butla stalowa do dwutlenku węgla,
52. Kąpiele wodne miedziane średnicy 150 mm. — 4 sztuki.
53. Chłodnice Liebiga z przedłużaczami, długość płaszcza zewnętrznego 40 cm. — sztuk 5,
54. Chłodnice Leibiga krótkie — płaszcz zewnętrzny 10 cm. — 10 sztuk,
55. Deflegmator kolbowy — 2 sztuki.
56. Płóczki Drexla na 150 cm.³ — 10 sztuk,
57. Cylindry Freseniusa (wieże) na 200 cm³ — 4 sztuki
58. Rurki U z bocznymi tubusami, wysokość ramion 10 cm średn. wewn 1,5 cm. — 4 sztuki,
59. Aparaty potażowe — 4 sztuki,
60. Przyrząd Wiktora Mayera — 2 sztuki,
61. Krioskop — 2 sztuki
62. Ebulioskop — 1 sztuka
63. Dializator — 2 sztuki,
64. Spintaryskop — 2 sztuki,
65. Woltometr z elektrodami platynowymi — 1 — sztuka,
66. Woltometr z elektrodami węglowymi — 1 sztuka,
67. Eudiometry Bunsena na 50 cm³ z podziałką 1|10 cm — 2 sztuki,
68. Akumulatory z 4-ch ogniw
69. Induktor Ruhmkorffa
70. Elektrody platynowe powierzchni 1,5 cm² — 1 para,
71. Drucik platynowy po jednym na stół,
72. Szkła kobaltowe — 10 sztuk,
73. Łyżki rogowe długie 20 cm. — 6 sztuk,
74. Łyżki rogowe długie 14 cm. — 6 sztuk,
75. Łopatki niklowe 2 cm. szerokości, 1 cm szerokości, po 2 sztuki,
76. Szczotki do probówek — 10 sztuk,
77. Szczotki do kolb — 4 sztuki,
78. Szczotki do cylindrów — 4 sztuki,
79. Szczoteczki do rurek (jak do fajek) — 4 sztuki,
80. Szczypce do zbierania rtęci,
81. Waga talerzowa z odważnikami — 1 sztuka,
82. Wagi precyzyjne z odważnikami maksymalne 250 g., dokł. 0,1 g. po 1 sztuce na każdy stół,
83. Waga analityczna z obciąż. 200 gr. dokł. 0,002 gr. części agatowe w oszklonej szafce, komplet odważników — 1 sztuka,
84. Palniki Mekera — 2 sztuki,
85. Dmuchawka nożna, palnik i miech — 1 sztuka,
86. Palniki spirytusowe „Onix” Barthele z rurą gumową — 5 sztuk, (wtedy trójnogi należy brać o wymiarach 130|150 mm. skreślić trójnogi dla palników gazowych),
87. Palniki motylkowe — 2 sztuki,
88. Piecyk elektryczny (temp. 800—850° C)
89. Butelki z korkami doszlifowanymi i napisami trawionymi dla stężonych HCl, HNO₃, H₂SO₄, NH₃ na 250 cm.³
90. Butle z tubusem dolnym na 4-6 litrów — 10 sztuk,
91. Bibuły do sączenia 100 arkuszy,
92. Sączków średnicy 110 mm. super 200 sztuk,
- UWAGA. Do ogólnego inwentarza należy dołączyć 20% inwentarza uczniowskiego, inwentarza stołu laboratoryjnego, stanowiących zapas niezbędny.

NOWE KSIĄŻKI I CZASOPISMA.

RECENZJE.

Józef Piłsudski. PISMA ZBIOROWE. Wydanie prac dotychczas drukiem ogłoszonych. Tom I, II, III i IV. W-wa 1937 r. Wydawnictwo Instytutu Józefa Piłsudskiego, poświęconego Badaniu Najnowszej Historii Polski.

Marszałek Józef Piłsudski pozostawił po sobie bogatą i oryginalną spuściznę pisarską. Prace te ukazały się po raz pierwszy w latach 1930—36 r. w dużym 8-tomowym wydawnictwie p. t. „Pisma—Mowy—Rozkazy”, do którego dodano później jeszcze 3 tomy: tom IX p. t. „1926—1929”, zawierający prace Piłsudskiego z tych lat; tom X p. t. „Poprawki historyczne” i jako tom XI t. zw. „Suplementy”, zamykający wydawnictwo „Pisma — Mowy — Rozkazy”.

Podkreślić tu wypada, że to pierwsze wydanie pism Marszałka z powodu zbyt wysokiej ceny było niedostępne dla szerszych warstw społeczeństwa, a w szczególności dla nauczycielstwa, które w swojej pracy wychowawczej nie mogło w stopniu dostatecznym korzystać z pism Wielkiego Nauczyciela Narodu. Zatem udostępnienie szerszemu ogółowi nauczycieli i działaczy społecznych pism Marszałka stało się nakazem chwili po Jego śmierci.

Tego trudnego w naszych warunkach zadania podjął się, najbardziej powołany do tego, Instytut Józefa Piłsudskiego w Warszawie, który opracował całość spuścizny pisarskiej Marszałka w 10 tomach i przystąpił do ich wydawania p. t. „Pisma Zbiorowe Józefa Piłsudskiego”.

Dodać trzeba, że w celu rozpowszechnienia tego wydawnictwa zastosowano nader szczęśliwe rozwiązanie. Zastosowano system prenumeracyjny przy bardzo niskiej kalkulacji, bo za ledwie 3 zł w prenumeracie miesięcznej za duży tom objętości około 500—400 stron druku. W ten sposób z powodu niskiej ceny, wprost niebywałej na naszym rynku księgarskim, pisma Piłsudskie stały się dostępne dla wszystkich.

„Pisma Zbiorowe” Józefa Piłsudskiego w obecnym, drugim wydaniu posiadają nieco odmienny układ niż w wydaniu pierwszym, dołączono również materiał dawniej niedostępny. Całość twórczości pisarskiej Piłsudskiego została podzielona na okresy, którym odpowiadają poszczególne tomy. Każdy tom posiada swego redaktora, który miał za zadanie skompletować materiał danego okresu, sprawdzić wiarygodność tekstów i opracować je naukowo. Tom I i II wyszedł pod redakcją śp. Leona Wasilewskiego, a III i IV pod redakcją Wacława Lipińskiego. Przedmowę do całości napisał Walery Sławek, prezes Instytutu. Przy końcu każdego tomu znajdujemy skorowidz nazwisk i skorowidz miejscowości, oraz spis rzeczy. Strona techniczna wydawnictwa wypadła bardzo korzystnie, estetyczny druk i okładka projektu Tadeusza Gronowskiego robią miłe wrażenie. Druk W. L. Anczyca i Spółki w Krakowie.

Tom I „Pism Zbiorowych” (str. XIV +

292 + VIII) zawiera bardzo ciekawą i różnorodną treść, na którą składa się 83 prace Piłsudskiego powstałe w latach 1885—1900, t. j. od ukończenia gimnazjum w Wilnie aż do chwili aresztowania w tajnej drukarni „Robotnika” w Łodzi. Na początku tomu I znajdujemy dokumenty odnoszące się do pobytu Piłsudskiego na studiach uniwersyteckich lub też do Jego zesłania na Syberię, jak zeznanie przed sądem w sprawie zamachu na cara Aleksandra III, prośba o przeniesienie z Kireńska na Sachalin i szereg innych. Dalsze prace to artykuły pisane przez Piłsudskiego po powrocie z Syberii, a żyjącego już w konspiracji, w formie korespondencji do „Przedświtu” organu P.P.S. wychodzącego w Londynie. Są to artykuły informacyjne o życiu w zaborze rosyjskim, stanowią więc ciekawy materiał o położeniu i nastrojach ówczesnego społeczeństwa, żyjącego pod ciągłymi represjami samowładczych urzędników carskich. Zupełnie odrębny dział stanowią artykuły z „Robotnika”, również organu P.P.S. wydawanego w kraju i w ciągu 7 lat redagowanego przez Piłsudskiego. W artykułach tych poruszał Piłsudski aktualne wydarzenia w życiu publicznym Królestwa, omawiał każde posunięcie zaborcy, dążącego systematycznie do zniszczenia kultury polskiej, dodawał otuchy do wytrwania i wzywał do bezwzględnej walki z samowładztwem cara rosyjskiego.

Poza tym w tomie I znajduje się kilka odezwołanych i wydanych przez Piłsudskiego z okazji różnych aktualnych wydarzeń, jak przyjazd cara do Warszawy, odsłonięcie pomnika Mickiewicza w Warszawie i odsłonięcie pomnika Murawiewa w Wilnie.

Tom II „Pism Zbiorowych” (str. 300 + VIII) jest bardzo ciekawy pod względem treści, gdyż zawiera prace, artykuły i listy Józefa Piłsudskiego z okresu 1901—1908, a więc z czasów najsilniejszego ruchu rewolucyjnego w zaborze rosyjskim. W 1901 r. po wydobyciu się przy pomocy kolegów z więziennego szpitala petersburskiego, powraca Piłsudski do Królestwa, skąd przenosi się do Krakowa, który staje się ośrodkiem polskiej myśli niepodległościowej. Powstaje Organizacja Bojowa jako związek polskiej siły zbrojnej do walki z caratem. Z Krakowa kieruje Józef Piłsudski akcją Organizacji Bojowej na terenie Królestwa, dokąd udaje się bardzo często, nie zważając na grożące mu niebezpieczeństwo.

W omawianym tomie znajduje się kilka dokumentów, związanych z wiedeńskim zjazdem P. P. S. (listopad 1906), w których Piłsudski wypowiedział swoje poglądy na istotę i cel istnienia Organizacji Bojowej. Wspomniany zjazd wiedeński usunął ze swego programu walkę o niepodległość Polski, wtedy Piłsudski tworzy Frakcję Rewolucyjną i dalej prowadzi działalność bojową, ukoronowaną sławną akcją pod Bezdanami w 1908 r.

Idea walki orężnej z caratem dojrzeła coraz bardziej. Józef Piłsudski wypowiada swój pogląd na tę

sprawę w artykule drukowanym w krakowskiej „Trybunie“ p. t. „Polityka walki czynnej“ i w artykule „Jak mamy gotować się do walki zbrojnej“, drukowanym w „Robotniku“.

Sporą część objętości tomu drugiego zajmuje (niedokończona niestety) praca p. t. „Walka rewolucyjna w zaborze rosyjskim. Fakty i wrażenia z ostatnich lat dziesięciu. Część I. Bibuła“, która była drukowana w 1903 roku odcinkami w czasopiśmie „Naprzód“, redagowanym przez Ignacego Daszyńskiego w Krakowie. „Bibuła“ stanowi jedno z najciekawszych źródeł poznania ruchu niepodległościowego w Polsce tego okresu. Poznaliśmy, ile trudu i poświęcenia trzeba było, aby utrzymać tajne drukarnie w kraju, przemycać druki rewolucyjne przez granicę pilnie strzeżoną, a potem je lokować i kolportować wśród rewolucjonistów. Rzecz bardzo ciekawa, pisana żywym stylem literackim. Należy niezmiernie żałować, że zamierzone dalsze dwie części nie doszły do skutku. Mielibyśmy pierwszorzędne źródło historyczne pisane przez Człowieka, który sam tworzył historię.

Zamieszczone listy Piłsudskiego pisane do Ignacego Boernerera „prezydenta republiki ostrowieckiej“ świadczą o Jego interesowaniu się losami poszczególnych rozbitków ruchu rewolucyjnego. Ciekawy jest list do Feliksa Perla, zatytułowany „Do Felka lub tego, co mój nekrolog pisać będzie“. W liście tym maluje Piłsudski nastroje ówczesnego społeczeństwa i wyjaśnia, dlaczego osobiście stanął na czele wyprawy bezdąńskiej: Na prowadzenie walki potrzeba „monety“, a że nie chce o nią żebrać „u dzieciinniałego z tchórzowstwa społeczeństwa“, woli ją zdobyć w walce. Na pytanie dlaczego sam udaje się na wyprawę, powiada:— „Tylem ludzi na to posyłał, tylem przez to posłał na szubienicę, że w razie, jeśli zginę, to będzie naturalną dla nich, tych cichych bohaterów, satysfakcją moralną. że ich wódz nie gardził ich robotą, nie posyłał ich jedynie jako narzędzia na brudną robotę, zostawiając sobie czystą“.

W omawianym tomie znajdujemy również tekst memoriału doręczonego przez Piłsudskiego urzędnikowi japońskiego ministerstwa spraw zagranicznych w Tokio (lato 1904), oraz kilka innych artykułów omawiających aktualne zagadnienia odnośnego okresu.

Tom III „Pism Zbiorowych“ (str. 299—VIII) zawiera prace, artykuły i listy do Stanisława Witkiewicza i Hipolita Sliwińskiego z okresu 1909 do lipca 1914 roku. W okresie tym dokonała się ewolucja w poglądach Józefa Piłsudskiego na metody i środki walki z carem. Niepowodzenia z lat 1904—1908, kiedy się nie udało pociągnąć do walki całego społeczeństwa, nie zniechęciły Wodza, lecz przeciwnie zebrane doświadczenia każały Mu szukać innej drogi prowadzącej do celu. Józef Piłsudski ustala nową linię postępowania. Rozpoczyna się żywa działalność, ściśle wojskowa, w organizacjach Związku Walki Czynnej i Związku Strzeleckim. Odbywa się intensywne szkolenie kadr oficerów i instruktorów dla mającej powstać w niedalekiej przyszłości armii polskiej.

Wódz pogłębia w tym okresie swoje ulubione studia wojskowe. Studiuję historię wojen nowożytnych, przede wszystkim powstanie styczniowe, wojnę boersko-

angielską i rosyjsko-japońską. Lecz prace organizacyjne i studia militarne nie odrywają Piłsudskiego od działalności pisarskiej, owocem której jest omawiany tom III „Pism Zbiorowych“.

Mamy więc w trzecim tomie artykuły i rozprawy, pozostające w ścisłym związku z działalnością polityczną i rewolucyjną Piłsudskiego w zaborze rosyjskim z poprzedniego okresu. Są to: „Zadania praktyczne rewolucji w zaborze rosyjskim“, „Historia Organizacji Bojowej PPS“, „Geografia militarna Królestwa Polskiego“ i 2 artykuły o rewolucji 1905 roku. Józef Piłsudski, wychowany na tradycjach 1863 roku, wiele czasu poświęca rozważaniom klęski narodowej powstania styczniowego. Owocem tych rozważań są 2 prace, zasługujące na szczególną uwagę: „Zarys historii militarnej powstania styczniowego“ i „22 stycznia 1863“. Pierwsza z nich stanowi cykl wykładów, wygłoszonych w krakowskiej Szkole Nauk Społeczno-politycznych w r. 1913, druga zaś wyszła drukiem w Poznaniu w r. 1914 jako pierwszy tom wydawnictwa „Boje Polskie“.

Tak świetnej analizy powstania styczniowego nie spotykamy nawet u znanych historyków 1863 r. Dlatego też uważam, że prace te powinny wejść do szkoły jako historyczna lektura uzupełniająca przy omawianiu tego okresu.

Józef Piłsudski śledził również śmiertelne zapasy jakie prowadził siołwiański naród bułgarski z niewolą turecką. W trzecim tomie mamy 4 artykuły na temat wojny bałkańskiej, drukowane w czasopiśmie wojskowym „Strzelec“ w 1914 r. Komendant Główny Związku Strzeleckiego zanalizował zjawisko wojny bułgarsko-tureckiej, wskazując na przyczyny klęsk tureckich i przyczyny zwycięstwa Bułgarów, oraz z doświadczeń tej wojny wyciągnął odpowiednio wnioski do przyszłej wojny o niepodległość Polski.

W omawianym tomie znajdujemy cenne źródło biograficzne w postaci jedyne wspomnienia Józefa Piłsudskiego z czasów syberyjskiego zesłania p. t. „Bunt więzienny w Irkucku“.

Tom IV „Pism Zbiorowych“ (str. 402—X) zawiera prace Józefa Piłsudskiego pisane w czasie zawieruchy wojennej, od lipca 1914 r. do lipca 1918 r. Wybuchła wojna światowa, wojna ludów, o którą modlił się Mickiewicz i zbliżenie się której przeczuwał Komendant Główny i do której przygotowywał się. Nie chciał dopuścić, jak mówił później w rozkazie na pierwszą rocznicę wojny, „by w czasie, gdy na żywym ciele naszej ojczyzny miano wyrąbać mieczami nowe granice państw i narodów, samych tylko Polaków przy tym brakowało“. Przygotowywał więc strzelców, a gdy wybuchła wojna, poprowadził ich w bój, stając po stronie państw centralnych w wojnie z Rosją.

Tom IV „Pism Zbiorowych“ rozpoczyna się przemówieniem Piłsudskiego, wygłoszonym w dniu 3 sierpnia 1914 r. do złączonych w Kompanię Kadrową oddziałów Związków i Drużyn Strzeleckich w Oleandrach w Krakowie, oraz odezwą wydaną po wkroczeniu wojsk polskich do Królestwa Kongresowego,

Następnie mamy rozkazy do żołnierzy, raporty do wojskowych władz austriackich z wykonania różnych zadań bojowych, sprawozdania i listy do polityków ówczesnych.

Przeszło 2/3 tomu IV zajmuje praca p. t. „Moje pierwsze boje“. Są to wspomnienia z przeżyć wojennych z r. 1914. Mamy tu sprawozdanie ze sławnego marszu przez Ulinę Małą przez teren zajęty już przez wojska nieprzyjacielskie, boje pod Limanową i Marcinkowicami na Podhalu, oraz działania wojenne w rejonie Nowego Korczyna i Opatowca. Ze wspomnień tych poznajemy jak żołnierz polski źle uzbrojony i wyekwipowany czynami swoimi zdobywał uznanie u obcych i swoich. Wszystkie trzy wspomnienia zostały napisane w czasie więziennego pobytu w twierdzy magdeburskiej.

Tam też napisał Józef Piłsudski, zamieszczony w omawianym tomie, list wraz z dwoma załącznikami, do księcia Zdzisława Lubomirskiego członka Rady Regencyjnej. W załącznikach tych Józef Piłsudski analizuje swoją działalność wojenną i w Tymczasowej Radzie Stanu, starając się wykryć przyczyny swego aresztowania, Gdy nie znalazł nic oprócz dobrze spełnianych obowiązków braterstwa broni, prosi Radę Regencyjną o spowodowanie sądu, który musiałby Go zwolnić.

Duży dział stanowią przemówienia (w liczbie 25) wygłoszone przez Piłsudskiego na posiedzeniach Tymczasowej Rady Stanu, w której pracował po otrzymaniu dymisji z Legionów.

Tom IV „Pism Zbiorowych“ jest doskonałym źródłem do poznania sprawy polskiej w czasie wojny światowej, historii żołnierza polskiego i jego Wodza, ilustrowanej licznymi mapkami terenów walk legionowych i stoczonych bitew,

Kondrad Szostak.

N A D E S Ł A N E.

FERDYNDAND ŚLIWIŃSKI: JAKĄ WYBRĄĆ SZKOŁĘ? Praktyczne informacje dla rodziców i młodzieży. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych, Lwów 1937 r. Str. 64. Cena zł. 0,60.

Broszura p. Śliwińskiego ukazuje się bardzo w czasie. Przewidziane na jesień uruchomienie szkół licealnych stawia rodziców przed koniecznością dokładnego zorientowania się w nowym ustroju szkolnym,

Zorientowanie się to książka p. Śliwińskiego może znakomicie ułatwić.

W sposób jasny i przystępny omawia autor nowy ustrój i organizację szkolnictwa, udzielając wyczerpujących odpowiedzi na wszystkie możliwe pytania z tego zakresu.

Książka jego jest cennym przewodnikiem nie tylko dla rodziców i wychowawców, ale i dla starszej młodzieży, której ułatwia trafny wybór zawodu.

Niska cena powinna zachęcić wszystkich do zapoznania się z tą pożyteczną publikacją.

MANTEUFFEL JERZY: „KSIĄŻKA W STAROŻYTNOŚCI“. Z 26 ilustracjami. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów. 1937 r. Str. 120 + 1 nlb. Cena: zł. 3.—

Jest to drugi tomik z cyklu pt.: „Grecja i Rzym“, który ma za zadanie dostarczanie źródeł, ale po-

danych w przystępnej formie wiadomości o życiu i kulturze dawnych Greków i Rzymian.

W pięciu rozdziałach omawia autor wyczerpująco dzieje książki starożytnej (zwoju i kodeksu) od czasów zamierzchłych aż do przemian polityczno-kulturalnych inaugurujących średniowiecze, uwzględniając w szerokim zakresie także rozwój pisma i materiałów piśmiennych.

Dzieje książki ujmuje autor nie tylko z punktu widzenia ewolucji jej wyglądu zewnętrznego (zwoj, kodeks, formaty, ilustracje), lecz również z punktu widzenia jej roli i znaczenia społeczno-gospodarczego (zbiory, biblioteki, czytelnictwo, wydawcy, księgarń).

Żywe i zajmujące wywody autora uplastyczniają liczne a pierwszorzędnie odbite reprodukcje zabytków książki starożytnej, dotychczas w polskiej literaturze nie reprodukowane.

Układ książki jest przejrzysty i jasny, do czego przyczynia się układ graficzny i na wysokim poziomie stojąca szata zewnętrzna książki mimo wyjątkowo niskiej ceny.

Książkę dr Manteuffla powitać należy z tym większym uznaniem, że jest to pierwszy zarys dziejów książki starożytnej w języku polskim, oparty na najnowszych badaniach naukowych w tej dziedzinie.

MICHAŁOWSKI KAZIMIERZ: DELFY. Z 83 ilustracjami. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 156+2 nlb. Cena 4 zł.

Jest to tomik pierwszy z cyklu pt. „Grecja i Rzym“, poświęconego życiu i kulturze świata klasycznego, a zarazem pierwsza w literaturze polskiej monografia słynnych z wyroczni Delf.

Książka składa się z trzech części, uzupełnionych wykazem bibliografii. W części pierwszej pt.: „Życie“ omawia autor dzieje odkrycia Delf przez naukę europejską, miły związane z wyrocznią, jej rolę i znaczenie w świecie greckim oraz dzieje polityczne i kulturalne aż do upadku miasta i wyroczni w pierwszych latach po zapanowaniu chrześcijaństwa w cesarstwie rzymskim. W części drugiej opisuje autor ruiny miasta i świętych okręgów Ateny i Apollina, kładąc nacisk na historię poszczególnych zabytków. Część trzecia wreszcie poświęcona jest sztuce, której Delfy są jednym wielkim muzeum.

Piękny i potoczny styl autora, gruntowna znajomość przedmiotu oraz mnóstwo pięknych przeważnie nieznanych dotąd w literaturze polskiej reprodukcji zabytków delfijskich czynią z tej książki cenny nabytek dla każdego miłośnika kultury starożytnej, a zwłaszcza dla młodzieży, która tego rodzaju książki była dotychczas pozbawiona.

Na specjalne wyróżnienie zasługuje piękna okładka Wacława Siemiątkowskiego z wyobrażeniem sfinksa z kolumny Naksyjczyków.

ŚLIWIŃSKA EWA: „HISTORIA NASZYCH ZBÓŻ“. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych Lwów. 1937. Str. 89 44 nlb. 44 ilustr. Cena: 2 zł. 1,70.

Praca p. Śliwińskiej jest przykładem dobrze pomyślanej książki naukowo-popularnej. Na 89 stronicach

przedstawiła autorka w sposób jasny i przejrzysty, opierając się na najnowszych badaniach historycznych i etnograficzno-porównawczych, rozwój dziejowy kultury roślin uprawnych od czasów najdawniejszych aż do dni naszych. Właściwą „historię zbóż“ poprzedziła obszernym omówieniem różnic pomiędzy trawami dzikimi a zbożami, które zdecydowały o uprawie tych ostatnich przez człowieka, oraz sposobów eksploatacji roślin jako pokarmu w okresie, kiedy rolnictwo nie było jeszcze znane.

Książkę, bodajże pierwszą tego rodzaju w naszej literaturze naukowo-popularnej, czyta się lekko, z nie słabnącym zainteresowaniem. Autorka ma dar żywej i zajmującej narracji. Bardzo szczęśliwie dobrane są ilustracje, wykonane osobiście przez autorkę. Estetyczny wygląd zewnętrzny oraz niska cena będą niewątpliwie sprzyjały rozpowszechnieniu tej pożytecznej książki.

Dr. J. ŚWITALSKA-FULARSKA: WSPOMNIENIA LEKARKI LEGIONOWEJ. Książnica-Atlas. Lwów-Warszawa. Str. 109. Zł. 2,50.

Książka dr J. Świtalskiej-Fularskiej jest żywym dokumentem z okresu pracy pierwszego w Polsce załóżka Sanitariatu Wojskowego. Autorka nie opisuje, lecz przeżywa po raz wtóry owe chwile, tak ściśle związane z dziejami naszych walk o niepodległość, przedstawiając w nowym świetle nieznaną szerszemu ogółowi momenty z okresu tworzenia się naszej własnej armii.

Wrodzone autorce poczucie humoru pozwoliło tragiczne nieraz wspomnienia wojenne zamienić w pogodną lekturę, którą do ręki weźmie z przyjemnością zarówno stary legionista, jak i każdy inteligentny czytelnik i młodzież, ciągle żądna nowych dokumentów owych ofiarnych chwil. Podana w treści garść nazwisk ludzi, zapisanych chwalebnie w historii polskiego Sanitariatu Wojskowego, jest tym cenniejsza, że wielu z nich zginęło już na polu chwały lub umarło po wojnie, a wielu utonęło w szarym tłumie zapomnianych.

„Wspomnienia lekarki“, pisane sercem i owiane duchem patriotyzmu, są żywe, pełne akcji i tego „sentymentu legionowego“, który cechował wszystkich żołnierzy spod znaku Komendanta.

MIECZYŚLAW RYBCZYŃSKI: WISŁĄ OD ŹRÓDEŁ DO MORZA. (Drogi wodne i porty). Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 r. Str. 176, 78 ilustr. Cena: zł. 2,60.

Książka ta, ujęta w formę żywej i zajmującej opowieści, acz napisana przez znakomitego specjalistę-naukowca, zaznajmia młodych czytelników z naszymi drogami i urządzeniami wodnymi, ich stanem, oraz znaczeniem gospodarczym.

Waga i żywotność poruszonych zagadnień dla państwa, mnóstwo cennych wiadomości z dziedziny komunikacji wodnej oraz wybitne walory literackie książki czynią z niej miłą i niezmiernie pożyteczną lekturę uzupełniającą w zakresie fizyki i geografii.

DYBCZYŃSKI TADEUSZ. „W POPRZEK SYBIRU“. Powieść podróżnicza. Wydanie drugie. Państwowe Wydawnictwo Książek Szkolnych. Lwów 1937 Str. 312 Cena: zł. 4,20.

W r. 1915 ustępujący z Warszawy Rosjanie dokonują licznych aresztowań wśród młodzieży harcerskiej, deportując najczynniejsze jednostki w głąb Rosji. Pośród wielu innych los ten spotyka grono harcerskie dziewcząt i chłopców, których najeźdźcy wywożą do dalekiego Kraju Narymskiego na Syberii. Tam, na miejscu przeszło stuletniej męczeńskiej kaźni tyłu najlepszych synów Ojczyzny, pędzą młodzi Polacy smutny żywot wygnańczy dopóki przy pomocy przyjaciół — rodaków nie uda się im wydostać z niewoli i po różnych ciekawych przygodach drogą przez kraje i morza północne wrócić do Polski, w przeddzień Jej Odrodzenia.

Żywa i pociągająca akcja powieści toczy się na tle egzotycznych stosunków i bujnej przyrody Syberii, które autor, sam były Sybirak, zna doskonale i odzwierciedla z prawdziwą plastyką

Opisy p. Dybczyńskiego, nienaruszające toku opowieści ani nie osłabiające tętna jej akcji, mają wielką wartość kształcącą, korzystnie wyróżniającą tę książkę z pośród licznych powieści podróżniczych.

Inną cechą która wyróżnia ją dodatnio, jest duch dynamizmu życiowego, energii i wiary we własne siły, tchnący z każdej karty i udzielający się młodemu czytelnikowi.

W. Sporczyński: GOPŁO. Z 10 rycinami. Książnica-Atlas. Lwów-Warszawa. (Lektura Geograficzna) Zeszyt 4. Str. 49. Zł. 1.

Praca niniejsza jest pewnego rodzaju monografią jeziora Gopła i Kruszwicy. W sposób zwięzły i popularny, jednakże w ścisłym oparciu o wyniki badań naukowych, daje szczegółowy opis genezy i historii Gopła i najbliższej jego okolicy. W opisie uwzględniono warunki hydrograficzne Gopła, jego florę i faunę. Dużo miejsca, zwłaszcza, jak na skromne rozmiary tej pracy autor poświęcił sprawie powstania Państwa Polskiego tu nad brzegami Gopła. Problem ten został ujęty pod kątem widzenia badań geograficznych. Autorowi zależało szczególnie na oświetleniu współzależności czynników geograficznych i historycznych i ujawnienia wzajemnych ścisłych wpływów na ukształtowanie się nowego państwa — szczególnie w zaraniu naszych dziejów.

Praca niniejsza może oddać duże usługi wszystkim zwiedzającym Gopło i Kruszwicę. Szczególnie nauczycielstwo i młodzież szkolna może znaleźć dla siebie wiele cennego materiału, ponieważ uwzględniono w pracy różne postulaty i wytyczne nowych programów szkolnych.

M. Żakówna: WOŁYŃSKIMI DROGAMI. Książnica - Atlas. Lwów-Warszawa. Str. 48. Zł. 0,80.

„Wołyńskimi drogami“ to zbiór opisów Wołynia z obszaru nadśluczańskiego przełomu (teren od rzeki Śluczy po miejscowości Sarny, Rokitno, Kostopol, Ost-róg).

Książka przeznaczona jest głównie dla młodzieży oraz nauczycieli uczących geografii i wiedzy o Polsce współczesnej. Na lekcjach geografii przyda się niejednokrotnie czy to przy omawianiu kwestii granicy, roli K.O.P., zagadnień gospodarczych Wołynia, czy też znaczenia Wołynia dla Polski i t.p. Nauczyciel geografii znajdzie w niej materiał opisowy do tematów zwłaszcza opracowywanych w klasach piątej i szóstej szkoły powszechnej oraz w pierwszej i czwartej gimnazjalnej.

Przeznaczona jest również do pracy w kołach krajoznawczych i geograficznych, w których młodzież bardziej samodzielnie podchodzi do interesujących ją zagadnień.

Cz. Kołodziejski i A. Tuszyński: **ŁÓDŹ MOTOROWA**. Książnica-Atlas Lwów-Warszawa. Str. 152, Zł. 3,60.

Nakładem Książnicy-Atlas ukazała się książka niezmiernie na czasie „Łódź motorowa” Cz. Kołodziejskiego i A. Tuszyńskiego.

Jest to pierwszy w polskiej literaturze podręcznik szczegółowo traktujący o wodnym sporcie motorowym. Do niedawna łódź motorowa była u nas uważana niemal jako morski jacht milionera, jako zbytek wielokroć większy niż posiadanie samochodu.

Dopiero w ostatnich latach rewolucja w budowie łodzi, której ruch oparty jest dzisiaj na ślizganiu się po powierzchni wody oraz tanie silniki przyczepne spowodowały, że koszty posiadania łodzi motorowej zrównały się z kosztami motocykla. Małe zaś, przyczepne silniczki kajakowe uprzęstąpiły nawet niezamierzonym kajakowcom awansowanie na adeptów sportu wodno-motorowego.

Autorzy książki „Łódź motorowa” są najlepszą gwarancją, że spełni ona swoje zadanie Inż. Cz. Kołodziejski jest pionierem sportu ślizgowego w Polsce, znanym zawodnikiem i specjalistą o łodzi i silników wodnych, A. Tuszyński, to najbardziej popularny autor podręczników z dziedziny sportów motorowych i silników spalinowych.

M. Falski: **ELEMENTARZ** dla szkół powszechnych miejskich. Ilust. W. Borowskiego. Książnica-Atlas Lwów-Warszawa. 1937.

M. Falski: **ELEMENTARZ** dla szkół powszechnych wiejskich. Ilustr. J. Mikłaszewskiego. Książnica-Atlas Lwów-Warszawa. 1937.

Elementarze M. Falskiego aprobowane przez Ministerstwo W.R. i O.P. na nowy turnus podręcznikowy, wprowadzają, w porównaniu z poprzednimi wydaniem, nowe udoskonalenia zarówno w doborze i rozkładzie materiału jak, też w szczegółach metodycznych. Otrzymały one nowe ilustracje, stojące na wysokim poziomie artystycznym. Oba elementarze objaśniają specjalne przewodniki metodyczne.

A. Ptaszycka i M. Sadzewiczowa: **JAK I DLACZEGO**. Przyroda martwa. Podręcznik dla V kl. szkół powszechnych. Książnica-Atlas Lwów-Warszawa 1937.

Książka wyróżnia się zarówno pod względem treści, jak i szaty zewnętrznej. Wybitne walory dydaktyczne tego podręcznika stanowią: starannie i pełne świeżych, twórczych pomysłów opracowanie doświadczalne, przystępny wykład, dostosowany do wieku czytelnika, i oryginalne ilustracje.

W. Nikliborc i W. Stożek: **ARYTMETYKA I GEOGRAFIA** dla VI kl. szkół powsz. II stopnia. Kurs B. Książnica-Atlas 1937.

W. Nikliborc i W. Stożek: **ARYTMETYKA I GEOGRAFIA** dla IV kl. szkół powsz. I stopnia. Kurs B. Książnica-Atlas. Lwów-Warszawa 1937.

Autorzy oparli się na zasadzie, że przy wprowadzaniu nowych pojęć należy czerpać przykłady z dzieł nie tylko dostępnych uczniowi wiejskiemu, lecz także z życiem wiejskim związanych. Zasadę tę stosują zarówno w doborze przykładów, jak i w działaniu zadań. Nowość stanowią opowiadania, służące za przykłady, na których jakieś pojęcie, czy działanie jest objaśnione. Całość opracowana metodycznie i przystępnie.

Z. Klemensiewicz: **JĘZYK POLSKI**. Podręcznik dla liceum. Książnica-Atlas. Lwów-Warszawa 1937.

Jest to pierwszy podręcznik, dostosowany do potrzeb nauki o języku polskim w liceum w myśl obowiązujących programów, Składa się on z trzech części. Część pierwsza znaną z początkami języka, ze zmiennością znaczeń i formy języka w czasie z zanikaniem i powstawaniem wyrazów, z powstawaniem i doskonaleniem się języka literackiego i z wyrazami zapożyczonymi. Część druga wprowadza w zagadnienia stylu poezji i prozy. Część trzecia traktuje o roli i stosunku języka do życia społecznego.

G. Gebertowa: **HISTORIA** dla V kl. szkół powszechnych III stopnia. Książnica-Atlas. Lwów-Warszawa 1937.

Wskazany przez program materiał naukowy ujęto w tym podręczniku w krótkie ustępy, odpowiadające na ogół jednostce lekcyjnej. Gdzie bez uszczerbku dla prawdy historycznej okazało się to możliwe, posługiwano się formą obrazową, zastępując suche opisy akcją. Do każdego ustępu dodano pytania, mające ułatwić uczniom samodzielną pracę w domu. Wiele ćwiczeń poświęcono chronologii, zwracając uwagę nie na opanowanie wielkiej ilości dat, ale na wyrabianie orientowania się w czasie, Ćwiczenia na zamieszczonych w książce mapkach oraz starannie dobranych ilustracjach ułatwiają ugruntowanie materiału naukowego i ożywienie lekcji. Baczna uwaga zwrócono na stronę wychowawczą, podkreślając przede wszystkim walory ofiarnej pracy dla państwa. Podręcznik ten nadaje się specjalnie dla szkół miejskich III stopnia, gromadzących w swych murach młodzież z jednolitego środowiska,

K O M U N I K A T Y.

Film zawodoznawczy.

Poradnia Zawodowa Warsz. Koła Stow. „Służba Obywatelska” (Warszawa — Mokotowska 6) wypożycza film zawodoznawczy, wykonany pod kierunkiem Ministerstwa W. R. i O. P. przy czynnym współudziale Poradni (opracowanie scenariuszy, reżyserja fachowa i t.p.)

Omawiany film obejmuje następujące działy: kilimkarstwo i tkactwo, koronkarstwo, hafciarstwo, introligatorstwo, fryzjerstwo, maślarstwo i serowarstwo, gospodarstwo domowe, jubilerstwo oraz wykonany obecnie zawód sprzedawczy — które to zawody przede wszystkim powinny zainteresować uczennice, kończące szkoły powszechne. Ponadto na filmie opracowane są zawody: pielęgniarstwo, fotografia i ogrodnictwo, nauka krótych dostępna jest dla dziewcząt, posiadających świadectwo ukończenia 4 ch klas (nowego typu) gimnazjum ogólno-kształcącego. Poza ostatnio wymienionymi trzema działami, uczernicom tym należy również pokazywać gospodarstwo domowe (szkoly przysposobienia w gospodarstwie rodzinnym II stopnia, szkoły linealne gospodarcze) oraz maślarstwo i serowarstwo ze względu na istnienie kursu dla laborantek mleczarek.

Warunki wypożyczenia filmu:

1. możliwe wczesne zamawianie filmu (najlepiej w miesiącach: grudzień—kwiecień), 2. koszt wypożyczenia całego filmu wynosi 22 zł., 3. można wypożyczać dowolnie kompletowane działy — koszt wypożyczenia wynosi wtedy 2 zł od działu, 4. instytucja wypożyczająca ponosi ponadto koszt przesyłki pocztowej (ubezpieczonej), 5. instytucja wypożyczająca odpowiedzialna jest za całość taśmy filmowej (bardzo często mechanicy kinematografów, jeśli nie są kontrolowani — pośpiesznie wyświetlając film — przerywają perforacje, zdzierają emulsje na źle oczyszczonych i wyregulowanych aparatach projekcyjnych), 6. film może być wyświetlany tylko na dobrym aparacie projekcyjnym.

Czas trwania projekcji całego filmu wynosi prawie trzy godziny. Ze względów więc pedagogicznych należy bądź organizować 2 seanse (6 zawodów i 7 zawodów) bądź po wyświetleniu 7 działów robić przerwę 15—20 minutową.

Wyświetlanie filmu zawodoznawczego powinno być poprzedzone wygłoszeniem na terenie szkół pogadanek o wyborze zawodu i o zawodach, objętych filmem.

Na życzenie — Warszawska Poradnia Zawodowa może wysłać komplet pogadanek za opłatą 90 gr.

„SŁONKO”

Tygodnik z kolorowymi obrazkami dla dzieci
pod redakcją JANINY PORAZIŃSKIEJ

„SŁONKO” pismem Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 27 lutego b. r. za Nr. II Pr-9521/34 zostało zaaprobowane do użytku szkolnego dla dzieci do lat 10-ciu.

Wysokość prenumeraty 80 groszy miesięcznie, dla szkół przy zbiorowej prenumeracie, najmniej 3-ch egzemplarzy, po 60 groszy.

ADRES: Warszawa, plac Józefa Piłsudskiego 1.—Nr. przekazu rozrachunkowego 86.

Adres Redakcji i Administracji: Brześć n/B.
Kuratorium Okręgu Szkolnego Brzeskiego.

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego 5 zł.
Cena pojedynczego numeru 50 groszy.

Redakcja rękopisów nie zwraca

Ogłoszenia na okładce: cała strona 160 zł. $\frac{1}{2}$ strony 80 zł. $\frac{1}{4}$ strony 40 złotych.
Ogłoszeń w tekście nie umieszczamy.

Konto P. K. O. Nr. 30.527.

Odbito w Polskiej Kresowej Drukarni w Brześciu n/B, z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Brzeskiego.